

NÁRODNÁ AKADEMIA OBRANY
maršala Andreja Hadika v Liptovskom Mikuláši

VOJENSKÉ REFLEXIE
VOJENSKÉ REFLEXIE

VOJENSKÉ ODBORNÉ PERIODIKUM

Ročník II.

Číslo 1/2007

© NÁRODNÁ AKADÉMIA OBRANY MARŠALA ANDREJA HADIKA
LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ, 2007

Redakčná rada/Editorial board/ časopisu NAO

Predseda/Chairman: plk. gšt. Ing. Ján PŠIDA, veliteľ CKR – ZV NAO

Výkonný redaktor /Editor-In-Chief: plk. gšt. Ing. Miroslav KELEMEN, PhD.

veliteľ Kurzu národnej bezpečnosti, CKR NAO

Členovia/Members: genmjr. v. v. Ing. Rudolf ŽÍDEK, zástupca veliteľa NAO

plk. prof. Ing. Pavol PULIŠ, CSc., ZV CKR NAO

doc. Ing. Stanislav SZABO, PhD., Ministerstvo obrany SR

doc. Ing. Radovan SOUŠEK, PhD., Univerzita Pardubice

doc. Ing. Jiří ŠILHA, CSc., riaditeľ ISS, CKR NAO

plk. doc. Ing. Peter SPILÝ, PhD., veliteľ VVŠK, CKR NAO

plk. doc. Ing. Pavel NEČAS, PhD., NATO Defence College, Rome

PhDr. Alena HARAGOVÁ, NAO

Adresa redakcie:

Národná akadémia obrany maršala Andreja Hadika

Demänovská cesta č. 393

031 01 Liptovský Mikuláš

tel. 0960/422874, fax. 0960/422611

e-mail: knb@nao.sk

Poslaním odborného, elektronického časopisu NAO „VOJENSKÉ REFLEXIE“, je publikovanie teoretických prác študentov a absolventov NAO, príslušníkov, velenia a štábu NAO, ako aj spolupracovníkov a partnerov NAO doma a v zahraničí, príslušníkov OS SR a bezpečnostnej komunity SR, v širokej škále problematiky obrany a bezpečnosti, vzdelávania, výcviku, teórie a praxe.

Názory a postoje prezentované v publikovaných príspevkoch nemusia byť v zhode so stanoviskom vydavateľa a redakčnej rady odborného časopisu, ale za ne zodpovedajú autori jednotlivých príspevkov a sú zverejnené za účelom podnietenia širšej odbornej diskusie k analyzovanej problematike.

OBSAH

CONTENTS

SLOVO NA ÚVOD

brig. gen. Ing. Mgr. Mikuláš REGULA

veliteľ NAO L. Mikuláš 5

POSTAVENIE SR V BEZPEČNOSTNEJ ARCHITEKTÚRE EURÓPY

plk. Ing. Dušan KOCHAN

pplk. Ing. Ľubomír ŠEBO

Kurzu národnej bezpečnosti 6

OBRANNÁ INFRAŠTRUKTÚRA V SYSTÉME OBRANY

plk. Ing. František HUDÁK

plk. Ing. Juraj KRIŠTOFOVIČ

Kurz národnej bezpečnosti 18

SÚČASNÉ A BUDÚCE OBRANNÉ SPÔSOBILOSTI EÚ

plk. Ing. Ondřej NOVOSAD

pplk. Ing. Peter JUREK

Kurz národnej bezpečnosti 29

ROZŠIROVANIE NATO NA VÝCHOD: NOVÉ FAKTORY POLITICKEJ

A VOJENSKEJ SITUÁCIE PRE EURÓPU

plk. Ing. Michal CHLEBEC, Armáda Českej republiky

plk. Ing. Ľubomír MIŠKOLCI

Kurz národnej bezpečnosti 47

KRAJINY ZÁPADNÉHO BALKÁNU – ZDROJE NESTABILITY A KONFLIKTOV

plk. Ing. Jindřich JOCH

pplk. Ing. Juraj GRIVNA

Kurz národnej bezpečnosti 54

VNÚTORNÁ BEZPEČNOSŤ ŠTÁTU (HOMELAND SECURITY) –
BUDE EURÓPA SLEDOVAŤ PRÍKLAD USA V PRESTAVBE
BEZPEČNOSTNÉHO SYSTÉMU?

Časť prvá:

POSILŇOVANIE VNÚTORNEJ BEZPEČNOSTI USA PO 11. SEPTEMBRI 2001

Ing. Mgr. Elemír NEČEJ

Inštitút strategických štúdií, NAO 64

PERSPEKTÍVY ROZVOJA PRVÉHO A DRUHÉHO STUPŇA VOJENSKÉHO
ŠKOLSTVA V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

plk. Ing. Ján BURDA

plk. Ing. Svetozár BOHUŠ

Kurz národnej bezpečnosti 77

SELECTED ASPECTS IN MANAGEMENT OF AIR ORGANIZATION

Col. (GS) Miroslav KELEMEN, PhD.

National Defence Academy, L. Mikuláš, Slovakia

Col. Dr. Marek GRZEGORZEWSKI

Air Force Academy, Deblin, Poland 82

SLOVO NA ÚVOD ...

Vážení čitatelia,

na prahu nového roka 2007 sa Vám dostáva do rúk tretie číslo druhého ročníka odborného časopisu VOJENSKÉ REFLEXIE, Národnej akadémie obrany maršala Andreja Hadika v Liptovskom Mikuláši, ktorý si dal za cieľ poskytovať štúdie, analýzy aktuálnych vojenských, bezpečnostných a politických procesov, prebiehajúcich v našej postindustriálnej dobe charakterizovanej prevahou informačných technológií nad výrobou.

Úspech prvého ročníka časopisu potvrdili kladné ohlasy vojenskej aj civilnej odbornej komunity. Tematické zameranie dvoch vydaní pružne reagovalo na dynamicky meniace sa okolnosti v bezpečnostnej a obrannej oblasti a poukázalo na potrebu flexibility plánov, stratégií a celého spektra konceptov aj v našich ozbrojených silách a rezorte ministerstva obrany.

Národná akadémia obrany vytvorila novú platformu rozvoja kritického a tvorivého myslenia profesionálnych vojakov a civilných odborníkov, ktorá dopĺňa aktivity NAO, ako vzdelávacieho a výcvikového centra v rezorte Ministerstva obrany Slovenskej republiky. NAO tak aj v roku 2006 dokázala prispieť k príprave profesionálnych vojakov na náročné úlohy pri zabezpečovaní obrany Slovenskej republiky, plnenie úloh Aliancie a ostatných organizácií medzinárodného krízového manažmentu. Aj v novom ročníku budeme aktívne napomáhať vytváraniu atmosféry všeobecnej informovanosti a podporovať budovanie novej profesionálnej kultúry, stimulujúcej zásady celoživotného vojenského vzdelávania a výcviku.

brigádny generál Ing. Mgr. Mikuláš REGULA

Veliteľ NAO

POSTAVENIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY V BEZPEČNOSTNEJ ARCHITEKTÚRE EURÓPY

plk. Ing. Dušan KOCHAN

pplk. Ing. Ľubomír ŠEBO

Kurz národnej bezpečnosti, NAO, Liptovský Mikuláš

ABSTRAKT

Bezpečnosť je životným záujmom občanov, sociálnych skupín, štátov a medzinárodného spoločenstva. Ľudské dejiny sú späté s hľadáním ciest, spôsobov a foriem zabezpečenia medzinárodnej, vnútornej ako aj vonkajšej bezpečnosti. Medzinárodná bezpečnosť je taký stav komplexu medzinárodných vzťahov, ktorý jeho subjektom zabezpečuje rovnakú úroveň národnej bezpečnosti. Základnou úlohou vonkajšej bezpečnosti je zabezpečiť samostatne a v koalícii štátnu zvrchovanosť a územnú celistosť krajiny. Vnútorná bezpečnosť znamená vytvoriť taký stav usporiadania a poriadku v štáte, aby v ňom mohla bezchybne fungovať demokratická spoločnosť.

Kľúčové slová: bezpečnosť, európska bezpečnosť, bezpečnostná politika, postavenie SR.

1. ÚVOD

Ukončenie studenej vojny prinieslo zásadné zmeny v transatlantickom bezpečnostnom prostredí, v ktorom sa čoraz viac zviditeľňuje európsky bezpečnostný priestor v dôsledku európskych emancipačných snáh. Tieto sa prejavujú jednak na pôde Severoatlantickej aliancie snahou o zvýšenie zodpovednosti európskych členských štátov v naplňovaní poslania Aliancie a tiež na pôde Európskej únie, ktorá v oblasti politickej integrácie uskutočňuje praktické kroky pri formovaní autonómnej bezpečnostnej a obrannej politiky a vo vytváraní vlastných vojenských spôsobilostí. Slovenskej republiky, ako nového člena spomínaných vojensko-politických zoskupení a viazaného s prijatými záväzkami sa bytostne dotýkajú problémy i otázky súvisiace so zabezpečením kolektívnej obrany, ako aj s presadzovaním spoločných bezpečnostných záujmov a cieľov.

2. BEZPEČNOSTNÉ PROSTREDIE, BEZPEČNOSTNÉ RIZIKÁ A VÝZVY

Jedným z rozhodujúcich a prvoradých determinantov bezpečnostných rizík ovplyvňujúcich tvorbu a realizáciu bezpečnostnej politiky je - vo všeobecnosti a nepochybne - vonkajšie

bezpečnostné prostredie – regionálne a globálne. Regionálne bezpečnostné prostredie je určené regionálnymi hranicami na geopolitickej mape, ktoré vymedzujú teritória susedných, prípadne aj okolitých štátov. Globálne bezpečnostné prostredie je určené teritóriom celého sveta a je limitované rovnováhou politických, ekonomických, diplomatických, bezpečnostných, vojenských, sociálnych, kultúrnych, náboženských, hodnotových, etnických a ekologických vplyvov. Slovensko existuje v tomto prostredí a jeho bezpečnosť – ako malej krajiny – je vecou stability rozvoja jeho spoločnosti. Táto je determinovaná procesmi ako integrácia a dezintegrácia, nové rozdelenie sveta, kontrola zbraní hromadného ničenia, nerovné rozdelenie bohatstva, lokálne zdroje napätia ad.

Nový systém bezpečnosti vo svete, ktorý je založený na medzinárodných vzťahoch, sa formuje od skončenia studenej vojny a je predovšetkým ovplyvnený dominantným postavením USA ako jedinej svetovej superveľmoci a rastúcim vplyvom niektorých medzinárodných organizácií (napríklad NATO, Európska únia, Medzinárodný menový fond a Svetová banka, nie však OSN a OBSE).

Pre Slovensko má z bezpečnostného hľadiska kľúčový význam členstvo v NATO. Napriek tomu mal tento systém vždy v minulosti (a má aj doteraz) v oblasti riadenia sveta charakter nerovnomernosti. Jednotlivé štáty v tomto systéme totiž stále zostávajú najdôležitejšími aktérmi medzinárodných vzťahov, pričom niektoré nerešpektujú nijakú vonkajšiu autoritu a nestojí nad nimi žiadna vyššia suverénna moc. Tieto faktory v globálnom meradle spôsobujú nerovnomerný a živelný vývoj, ktorý je neprirodzeným rámcom fungovania medzinárodných vzťahov. Je charakteristické a vysoko pravdepodobné, že súčasný stav globálneho bezpečnostného prostredia sa v tejto oblasti v reálnom čase zásadne nezmení.

Regionálne bezpečnostné prostredie z pohľadu Slovenskej republiky tvorí skupina štátov, ktorých bezpečnostné záujmy ako aj vnímanie bezpečnosti sú do takej miery vzájomne prepojené a ovplyvňované, že bezpečnostné problémy Slovenska sa nedajú riešiť oddelene od ich problémov. Regionálne bezpečnostné prostredie Slovenskej republiky je zložené z troch štátov systému kolektívnej obrany NATO (Poľsko, Maďarsko, Česká republika), neutrálneho štátu (Rakúsko) a transformujúceho sa postkomunistického obra (Ukrajina) a tiež Ruska. Významný vplyv na toto prostredie má naša spolupráca s členmi NATO a EÚ. Pre Slovenskú republiku ako malú krajinu s limitovanými ľudskými a hospodárskymi zdrojmi je regionálne bezpečnostné prostredie len na prvý pohľad dôležitejším referenčným rámcom než stále výraznejšie prostredie globálne. Charakteristickým rysom práve preto je, že systém kolektívnej obrany NATO ako aj systém Európskej únie prechádzajú v posledných rokoch procesmi vnútornej transformácie, procesom rozširovania a postupnou inštitucionalizáciou

v oblasti spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky Európskej únie (CFSP).

3. POTENCIÁLNE VOJENSKÉ A NEVOJENSKÉ OHROZENIA

Pravdepodobnosť vzniku globálneho konvenčného či nukleárneho vojenského konfliktu, ktorý bol predpokladaný počas studenej vojny, je v bezpečnostnom okolí SR v súčasnosti nízka. Napriek tomu nemôžeme úplne vylúčiť, že sa môže súčasné globálne bezpečnostné prostredie zmeniť a môžu sa rozvinúť podmienky na vznik ozbrojeného konfliktu. Americká spravodajská služba napr. vo svojej prognóze *Svetové trendy 2015* uvádza tieto rizikové krajiny budúceho globálneho konfliktu: nielen Rusko a Čínu, nielen tzv. „os zla“ Irak, Irán a Severnú Kóreu, ale aj Indiu, Pakistan, Mexiko, Brazíliu a dokonca Turecko ako členskú krajinu NATO. Pozitívny vplyv na globálny vývoj malo v posledných rokoch aj upevnenie vzťahov USA s Ruskom. Globálne riziko predstavuje aj situácia vzniknutá po útoku USA a západných spojencov na Irak, kedy sa prejavuje výraznejšie zjednotenie arabského sveta proti Západu.

Slovenská republika sa okrem toho nachádza v blízkosti oblastí možných regionálnych napätí napríklad stále v oblasti Balkánu a v priestore postsovietskych republík, čo predstavuje určitý potenciál regionálneho ozbrojeného konfliktu.

Globálnu bezpečnosť je SR schopná ovplyvňovať predovšetkým prostredníctvom svojho členstva v medzinárodných organizáciách, zatiaľ čo v rámci európskej bezpečnosti je jej vplyv oveľa bezprostrednejší. Schopnosť SR viacej ovplyvňovať regionálne bezpečnostné prostredie však neznižuje význam medzinárodných organizácií ani význam globálneho bezpečnostného prostredia na bezpečnosť SR. Uvedené skutočnosti potvrdzujú, že získanie členstva SR v NATO a EÚ sa stáva efektívnou alternatívou, prostredníctvom ktorej SR môže priamo ovplyvňovať svoju európsku a sprostredkovane aj svetovú bezpečnosť a predovšetkým zaistiť vlastnú bezpečnosť.

Okrem vojenských rizík je SR vystavená pôsobeniu nevojenských rizík. Medzi tieto patria nekontrolovaná migrácia alebo masový prívál utečencov, náboženský alebo etnický extrémizmus a rozbroje, medzinárodne organizovaná kriminalita, teroristické aktivity, nezákonný obchod so zbraňami, prírodné katastrofy a veľké ekologické nešťastia a iné, ktoré v prípade, že nie sú riešené, môžu prerásť aj do ozbrojeného konfliktu. Od skončenia studenej vojny sa tak v bezpečnostnom prostredí SR, na jeho globálnej, regionálnej aj lokálnej úrovni významne uplatňuje trend zvyšujúceho sa významu bezpečnostných rizík nevojenského charakteru.

V rámci zmien v ponímaní bezpečnosti, ktoré priniesol rozpad bipolárneho sveta, sa v demokratických štátoch a štátoch budujúcich občiansku spoločnosť čoraz viac hovorí o individuálnej bezpečnosti občana (Human Security) a o zaistení tieto bezpečnosti. Štát stráca svoje výsadné postavenie vo viacerých oblastiach bezpečnosti a do popredia začína vystupovať v prvom rade občan a kvalita jeho života merateľná prostredníctvom úrovne jeho sebarealizácie, osobnej bezpečnosti, dostupnosti zdrojov a podobne. V súčasnosti nie je v SR posun smerom ku koncepcii individuálnej bezpečnosti občana až taký evidentný, ako posun ku koncepcii kolektívnej bezpečnosti regiónu. Významným trendom pre SR v tejto oblasti je tiež isté podceňovanie potreby efektívneho systému vytvárania bezpečnostnej komunity, ktorá by mala trvalé napojenie do medzinárodnej bezpečnostnej komunity a taktiež trend k negatívnemu hodnoteniu mimovládnych organizácií ako celku.

4. VÝCHODISKÁ K TVORBE A REALIZÁCIÍ BEZPEČNOSTNEJ POLITIKY SR

Východiskový programový dokument akým, vo vzťahu k národnej bezpečnosti, nepochybne je Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky (prijatá v júli roku 2005, pozn. autora), zohľadňuje zásadné zmeny bezpečnostného prostredia SR, nové záväzky a zodpovednosť SR podieľať sa na bezpečnosti a obrane širšieho spoločenstva demokratických štátov – spojencov a partnerov SR združených v euroatlantických zoskupeniach.

Za prvoradé poslanie bezpečnostnej politiky SR prijatá Bezpečnostná stratégia považuje jej aktívne pôsobenie na bezpečnostné prostredie tak, aby chránila, podporovala, obhajovala, bránila a presadzovala bezpečnostné záujmy SR. Pri realizácii svojich bezpečnostných záujmov bude SR vychádzať zo suverénneho práva na zaručenie vlastnej bezpečnosti, ktoré vychádza z práva na individuálnu a kolektívnu sebaobranu. Definuje formujúcu sa obrannú politiku ako „komplementárny proces so systémom kolektívnej obrany Severoatlantickej aliancie. Táto formulácia charakterizuje oficiálny postoj Slovenska v diskusii medzi „euroatlantizmom“ a „euroautonomizmom“ európskej obrany - zdôrazňovanie nutnosti komplementarity NATO a EÚ a udržaní angažovania sa Spojených štátov v európskom obrannom prostredí.

Aj v aktuálnej Obrannej doktríne SR sa hovorí o aktívnom prístupe Slovenska k *„posilňovaniu spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky Európskej únie a európskej bezpečnostnej a obrannej politiky“*, princíp euroatlantizmu ostáva zachovaný.

Podobne je tomu tak aj v prípade Programového vyhlásenia súčasnej vlády SR, schválené v auguste 2006, v ktorom sa v časti 8. Obrana štátu mimo iné konštatuje, že: „...Slovenská republika je z politického a bezpečnostného hľadiska neoddeliteľnou súčasťou

euroatlantického priestoru. Individuálne, alebo so spojencami a medzinárodnými organizáciami bude chrániť a brániť bezpečnosť a ľudské práva, suverenitu, slobodu, demokraciu a právny štát.

Vstupom do NATO sa SR stala súčasťou kolektívnej obrany, ako aj spolugarantom bezpečnosti spojencov. Prijatím za člena EÚ získala ďalšie záruky politickej a ekonomickej stability a možnosť aktívne sa podieľať na formovaní a realizácii európskej bezpečnostnej a obrannej politiky. Obhajoba a presadzovanie bezpečnostných záujmov SR budú aj naďalej realizované v širšom geopolitickom kontexte...“.

V 9.kapitole Programového vyhlásenia - Zahraničná politika- sa vláda zaväzuje, že „... bude klásť dôraz na posilnenie mieru a stability v Európe a vo svete a bude spoľahlivým spojencom a partnerom rešpektujúcim svoje záväzky. Bude podporovať prehĺbenie partnerstva a strategickej spolupráce v rámci NATO a EÚ. Bude presadzovať mierovú, bezpečnú a sociálne zodpovednú Európu, rozvoj vzájomne výhodnej medzinárodnej spolupráce a vytváranie bezpečného sveta bez kríz a konfliktov. Bude sa spolupodieľať na boji proti terorizmu.

K presadzovaniu týchto cieľov bude vláda SR využívať členstvo v EÚ, NATO, OSN, OECD, OBSE a RE, ako aj aktívne pôsobenie v celom systéme medzinárodných organizácií..“.

5. BEZPEČNOSTNÁ ARCHITEKTÚRA EURÓPY A JEJ VÝCHODISKÁ PRE SR

K lepšiemu pochopeniu *postavenia SR v bezpečnostnej architektúre Európy* sa žiada najprv zosumarizovať a uviesť hneď niekoľko faktografických údajov a skutočností, ktoré programovo zastrešujú i vytvárajú legislatívny rámec pre existenciu inštitúcií, na ktorých činnosti SR ako člen EÚ participuje.

Prednostne je to **spoločná zahraničná a bezpečnostná politika (SZBP)**, ktorá bola inštitucionalizovaná ako druhý z troch pilierov Európskej únie v Maastrichtskej zmluve z roku 1992. Bližšie definovaná a rozšírená bola v Amsterdamskej zmluve z roku 1997. Nahradila niekdajšiu Európsku politickú spoluprácu. SZBP považuje NATO zodpovedné za obranu územia Európy a „mierotvorbu“, zatiaľ čo od roku 1999 je Európska únia zodpovedná za realizačné misie; napr. udržiavanie mieru (peace keeping), dozor nad zmluvami, atď.

Od Kolínskej Európskej rady v roku 1999 je **Európska bezpečnostná a obranná politika (EBOP)** významnou súčasťou SZBP. Realizácia EBOP bola začatá prijatím ustanovení Amsterdamskej zmluvy, ktoré špecifikovali postupné budovanie takej spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky, ktorá by sa zaoberala humanitárnymi a záchrannými

úlohami, udržovaním mieru a úlohami ozbrojených síl v manažovaní kríz, vrátane operácií na nastolenie mieru (peacemaking). Toto sú takzvané Peterbergské úlohy. Cieľom EBOP je teda doplniť a posilniť schopnosť EÚ konať za jej hranicami prostredníctvom rozvoja civilných a vojenských možností pre predchádzanie medzinárodným konfliktom a krízový manažment. Jej úspešné dobudovanie podporí európsku integráciu.

Deklarovaným cieľom a ambíciou spoločnej obrannej a bezpečnostnej politiky je dopĺňať, nie nahrádzať NATO a vytvoriť európsku armádu. Národné ozbrojené sily ostávajú pod kontrolou svojich národných veliteľov, a teda demokraticky zvolených orgánov v členských krajinách, a vyšším vojenským veliteľom budú vedené len po dobu trvania danej misie EÚ. *Helsinki Headline Goal* schválený na Helsinskom summite EÚ v decembri 1999, obsahoval ciele zamerané na vybudovanie európskych vojenských kapacít krízového manažmentu. Hlavným cieľom tejto iniciatívy bolo dosiahnuť schopnosť do konca roku 2003 rozmiestniť 60 000 vojakov do 60 dní a udržať ich v krízovej oblasti prinajmenšom 1 rok s cieľom plnenia Petersbergských úloh.

Dnes je možné hodnotiť, že vyššie uvedený cieľ splnený nebol. Európske štáty vsadili svoje vojská do celého sveta pod hlavičkou vlastných národných operácií, prípadne do misií EÚ, NATO, a OSN. Reálnejšiu podobu táto európska bojová jednotka nabrala až na Konferencii o záväzkoch v oblasti obranných kapacít konanej 22. novembra 2004 v Bruseli, kde členské štáty prijali spoločný záväzok týkajúci sa vytvorenia 13 bojových jednotiek EÚ, každej v počte 1500 vojakov. Každú z týchto jednotiek môže vytvoriť jeden národ alebo skupina národov. Nemusí ju nevyhnutne vytvárať špecifický počet členských štátov. Na jej tvorbe sa môžu podieľať aj európski členovia NATO, ktorí sú kandidátmi na vstup do EÚ.

Bojové skupiny s prvkami bojovej podpory i zabezpečenia, ako jeden z nástrojov uplatňovania európskej bezpečnostnej politiky, predstavujú flexibilnejší "balík", schopný viesť operácie s vyššou intenzitou. Skupiny bude možné nasadiť do 5 dní, budú personálne obsadené, vyzbrojené a vycvičené a budú mať adekvátne prostriedky na strategickú prepravu. Z trinástich takýchto bojových skupín, ktoré sa členské štáty zaviazali vytvoriť do roku 2007 má mať 9 skupín mnohonárodný charakter, vrátane kontingentu z nečlenskej krajiny EÚ – Nórska. Tento nový, redukovaný cieľ – vyčleniť takmer 20 000 vojakov – predstavuje len tretinu pôvodného Helsinského Headline Goal. Vzhľadom k možnostiam a potenciálu jednotlivých prispievateľov však vyzerá omnoho reálnejšie ako pôvodných 60 000. Ich skutočná efektívnosť však bude záležať od transformácie európskych síl.

Pre ilustráciu je možné uviesť, že historicky prvou vojenskou akciou EÚ za hranicami kontinentu bola misia v Kongu, ktorá trvala od 12. júna do 1. septembra 2003, jej kódové

meno bolo Artemis. Operácia spustená na žiadosť OSN, na ktorej sa zúčastnilo 1400 mužov viacnárodných jednotiek, bola vedená francúzskym generálom. Na európskom kontinente prebrala Európska únia zodpovednosť za misiu v Macedónsku a v Bosne a Hercegovine (od 2005), kde nahradila jednotky NATO. Táto misia je považovaná za kľúčový test životaschopnosti európskych ambícií na vytvorenie samostatnej bezpečnostnej politiky.

Rada Európy prijala 12. 12. 2003 v Bruseli dokument, ktorý definuje základné otázky európskej bezpečnosti, a ktorý zároveň definuje priority a potrebné strategické ciele bezpečnostnej stratégie Európskej únie. Je ním *Európska bezpečnostná stratégia* (ďalej len EBS). Slovenská republika súhlasila s obsahom EBS a preto bude musieť vlastnú analýzu bezpečnostného prostredia, ako aj hrozby a ciele vyhodnocovať s ohľadom na EBS a do národného pohľadu a hodnotenia zahrnúť aj európsky pohľad. Aj keď úroveň integrácie v bezpečnostnej oblasti v súčasnosti nedosahuje úroveň integrácie v ekonomickej oblasti.

Z Európskej bezpečnostnej stratégie vyplývajú priority nového pohľadu na širší kontext bezpečnostno-politických záujmov Slovenskej republiky. Ide o priority z dvoch rovín bezpečnostno-politických hrozieb: vecnej a regionálnej. Vo vecnej rovine je to terorizmus, zbrane hromadného ničenia ale i organizovaný zločin a v teritoriálnej rovine problematické regióny Západného Balkánu, Stredozemia, Stredného východu a Ruska.

V súvislosti s prezentovanými ambíciami Európa musí robiť i ďalšie rozhodné kroky pre implementovanie Európskeho akčného plánu, ktorý, okrem iného, žiada vytvorenie mechanizmu vytvárania reálnych kapacít. EÚ tiež musí zlepšiť a testovať procedúry krízového manažmentu. V súlade s prijatým princípom „jednotnej série síl“ musí únia koordinovať tento proces s NATO. Rozšírenie EÚ v máji 2004 zdôraznilo potrebu posilnenia solidarity, nakoľko participácia na akejkoľvek konkrétnej akcii ESDP ostáva dobrovoľná.

6. BEZPEČNOSTNO-POLITICKÉ ZÁUJMY SR V KONTEXTE S JEJ POSTAVENÍM V BEZPEČNOSTNEJ ARCHITEKTÚRE EURÓPY

Vstupom Slovenska do EÚ a NATO sa splnili naše integračné ambície. Dva roky po vstupe do týchto bezpečnostných štruktúr môžeme konštatovať, že naša bezpečnostná politika vychádza z ucelenej bezpečnostno-politickej stratégie, je odvodená zo záujmov krajiny a jej obyvateľov. *Bezpečnostno-politické záujmy* Slovenskej republiky sú postavené *na štyroch zásadách*.

Podstatou *prvej* zásady je trvať na vlastných bezpečnostno-politických záujmoch a uprednostňovať ich pred záujmami iných krajín, poprípade záujmami medzinárodných integračných zoskupení, ktorých je Slovenská republika členom. Nemôže však byť v rozpore

so záväzkami voči týmto organizáciám. Tento postup nie je v rozpore so spoluzodpovednosťou za obranu hodnôt charakterizovaných NATO a EÚ. *Druhá* zásada je rešpektovanie inštitucionálneho rámca, ktorého je Slovenská republika súčasťou. Slovenská republika nemôže zužovať definovanie svojich bezpečnostno-politických záujmov iba na záujmy štátu. *Treťou* zásadou je, že najlepším zaistením bezpečnosti štátu je vývoz bezpečnosti do nestabilného okolia, pričom Slovenská republika sa od vstupu do NATO a EÚ môže podieľať na vymedzovaní oblastí, ktoré sú pre NATO a EÚ rizikové. Pri spoločnom odstraňovaní rizík vo vymedzených oblastiach dochádza k spájaniu záujmov oboch integračných zoskupení s bezpečnostno-politickými záujmami Slovenskej republiky. *Štvrtou* zásadou je, že horizont bezpečnostno-politického uvažovania a konania musí vychádzať z vlastných požiadaviek zlučiteľných so záujmami partnerov v NATO a EÚ.

Bezpečnostno-politické záujmy okrem ich definovania je potrebné zoradiť i podľa priorít z hľadiska potrieb štátu. Všeobecnými prioritami sú podľa dôležitosti hodnoty ako sloboda, mier a bezpečnostná stabilita. Bezpečnostno-politickou prioritou Slovenskej republiky už nie je dosiahnutie členstva v NATO, ale aktívna účasť na tvorbe kolektívnej obrany vo vnútri NATO. Aliancia naďalej zostáva prioritou pri ochrane bezpečnostno-politických záujmov štátu voči potenciálnym rizikám a hrozbám vychádzajúcim spoza hraníc. Prioritou štátu zostáva teritoriálna obrana, pričom význam chápania článku 5 Zmluvy o NATO zostáva nezmenený.

Z prijatej Európskej bezpečnostnej stratégie (2003) vychádza i hierarchizácia bezpečnostno-politických záujmov Slovenskej republiky. Životné záujmy Slovenskej republiky preto možno definovať nasledovne:

- plnenie spojeneckých záväzkov vyplývajúcich z členstva v medzinárodných organizáciách predovšetkým NATO a EÚ,
- sloboda, mier a stabilita v regióne strednej Európy,
- rozšírenie zóny slobody, demokracie, bezpečnosti a stability v problémových regiónoch Európy,
- sloboda, mier, demokracia a stabilita v širšom bezpečnostno-politickom európskom a transatlantickom prostredí.

Postavenie Slovenska v európskej bezpečnostnej architektúre je vyjadrené a zakotvené vo viacerých bezpečnostných dokumentoch, predovšetkým v Bezpečnostnej stratégii a Dlhodobom pláne rozvoja OS SR do roku 2015. Z nich vyplývajú bezpečnostné záujmy ale aj hrozby, ktorým je potrebné byť pripravený čeliť. Medzi základné hrozby a výzvy (okrajovo už boli spomenuté vyššie), ktorým je Slovenská republika vystavená po vstupe do

euroatlantického priestoru sú: šírenie ZHN a ich nosičov, globálny terorizmus, zlyhávajúce štáty, regionálne konflikty, organizovaný zločin, zraniteľnosť informačných a komunikačných systémov, nelegálna a nekontrolovateľná migrácia, aktivity cudzích spravodajských služieb, globalizácia, zvyšujúci sa vplyv neštátnych činiteľov, nárast radikálneho nacionalizmu a neznášanlivosti a iné. Nové výzvy, ktorým musíme čeliť, nemôže komplexne vyriešiť jedna inštitúcia. Tieto výzvy si vyžadujú sústavu spolupracujúcich a navzájom sa posilňujúcich inštitúcií, ktoré spájajú štáty do systému prepojených štruktúr. Európa preto buduje novú bezpečnostnú architektúru, v ktorej sa navzájom dopĺňajú úlohy NATO, OSN, EÚ a OBSE.

SR uznesením vlády č. 943/2000 odsúhlasila vyčlenenie síl a prostriedkov OS SR, ktorým sme sa zaviazali pripraviť príspevok pre potreby krízového manažmentu EÚ. Za jeden z konkrétnych krokov a cieľov, na ktorého napĺňaní sa v súčasnosti aktívne podieľa aj SR je vytvorenie 13 takzvaných *bojových skupín* (viď. 4. kapitola)

Slovensko sa na plnení tohto záväzku realizuje v dvoch bojových skupinách. Prvú spoluvytvára podľa pôvodného zámeru z roku 2004 v spolupráci s Poľskom, Nemeckom, Litvou a Lotyšskom s pripravenosťou k nasadeniu v roku 2010 a druhú na podnet a iniciatívu s Českou republikou do roku 2009. V každej z bojových skupinách by mal príspevok Slovenka tvoriť od 300 do 400 vojakov.

7. ... A ČO ĎALEJ... ?

Z aktuálneho Programového vyhlásenia súčasnej vlády SR okrem iného vyplýva záväzok, že vláda sa bude usilovať o to, aby SR do konca roku 2010 primerane prispievala k obranným schopnostiam kolektívnej obrany NATO a vojenským spôsobilostiam EÚ s cieľom plnohodnotného príspevku v ďalšom období. Zabezpečí aktívnu účasť v silách rýchlej reakcie NATO a EÚ a na operáciách medzinárodného krízového manažmentu. Na to využije ako nástroje Ciele síl Severoatlantickej aliancie a Hlavné ciele EÚ, ktoré v súlade s povahou moderných hrozieb kladú dôraz na: obranyschopnosť a vnútornú bezpečnosť štátu, schopnosť nasadiť sily aj mimo územia SR, schopnosť podieľať sa na niekoľkých operáciách súbežne a schopnosť pružne prispôbiť typ misie meniacej sa bezpečnostnej situácii.

Z hľadiska strednodobej perspektívy podielu SR a postavenia SR v bezpečnostnom komplexe je zaujímavý aj pohľad do rezortnej *Smernice pre obrannú politiku SR 2008-2013*, ktorá bola schválená na KoMo v septembri 2006. Z jej úvodných ustanovení je zrejmé, že politicko-vojenskou ambíciou a dlhodobým strategickým cieľom SR je „vybudovať relatívne malé, primerane vyzbrojené a veľmi dobré vycvičené ozbrojené sily schopné primerane prispievať do celého spektra úloh a misií NATO a EÚ. Ozbrojené sily SR budú musieť byť

schopné pôsobiť v širokom spektre operácií od vysokej po nízku intenzitu v závislosti od charakteru pravdepodobných typov operácií.

V zmysle Smernice v horizonte do roka 2011 budú Ozbrojené sily SR pripravené viesť minimálne dve súbežné operácie medzinárodného krízového manažmentu, z toho jednu operáciu v rozsahu práporu s prvkami podpory a zabezpečenia bez rotácie a jednu operáciu v rozsahu roty s rotáciou.

V horizonte do roka 2013 budú Ozbrojené sily SR pripravené viesť minimálne dve súbežné operácie medzinárodného krízového manažmentu, z toho jednu operáciu v rozsahu brigády s prvkami podpory a zabezpečenia bez rotácie alebo práporu s prvkami podpory a zabezpečenia s rotáciou a jednu operáciu v rozsahu roty s rotáciou.

V danom horizonte do roku 2013 bude ambíciou dosiahnuť pripravenosť Ozbrojených síl SR na zabezpečenie obranyschopnosti SR s využitím výhod kolektívnej obrany NATO, budovanie príspevku do kolektívnej obrany NATO,

Za ďalší z reálnych a konkrétnych krokov a príspevkov SR k európskej bezpečnosti je naša participácia na aktivitách *Európskej obrannej agentúry* (EDA). Slovensko využilo ponuku výkonného riaditeľa EDA (Nick Whitney, pozn. autora), prezentovanú v liste z 1. februára 2006 a nominovalo kandidátov na miesta dvoch stážistov v rámci Riaditeľstva pre spôsobilosti EDA. Skutočnosť je taká, že prvý nominant nastúpil na stáž v termíne september – december 2006, druhý bol zaradený do databázy EDA s predpokladaným nástupom na funkciu v roku 2008.

Spoločné investovanie do obranného výskumu a technológií na zabezpečenie ozbrojených síl Európskej únie bolo jednou z dôležitých tém stretnutia ministrov obrany členských štátov EÚ vo Fínsku začiatkom októbra 2006. V rámci schôdzky prebehlo i rokovanie Riadiaceho výboru Európskej obrannej agentúry (EDA), z ktorého vyplynul záver, že do programu spoločného investovania do obranného výskumu sa Slovensko zapojí finančným príspevkom jeden milión eur v rokoch 2007 až 2009. Účasť Slovenska v tomto programe je pre SR prínosom v tom, že budú doň zapojené aj slovenské právnické osoby. Hodnota informácií získaných zo spoločnej výskumnej činnosti by pritom mala prevýšiť slovenský podiel na financovaní programu. Rezort obrany pripravuje národný program obranného výskumu a vývoja.

8. ZÁVER

Začiatok 21. storočia predznamenal celý rad významných zmien vo vývoji bezpečnostnej situácie vo svete, ktoré podstatným spôsobom ovplyvnili jednak bezpečnostné stratégie

svetových veľmocí, koalícií ako aj jednotlivých štátov. Existuje zjavná snaha o budovanie svojej bezpečnosti na skôr preventívnych ako reakčných nástrojoch. Do popredia zreteľne vystupuje úsilie o prevenciu vzniku konfliktov a krízový manažment. V tejto súvislosti je možné predpokladať, že Európa bude v budúcnosti konfrontovaná s celým spektrom vojenských poslaní – od nízkej intenzity až po operácie vysokej intenzity mimo teritória Európy.

Integrácia Slovenska do euroatlantických bezpečnostných štruktúr vyriešila bezpečnostné problémy Slovenskej republiky súvisiace s jej geostrategickým postavením. To však postavilo pred republiku aj nové bezpečnostné problémy. SR sa rozhodla nebyť iba pasívnym konzumentom bezpečnosti poskytovanej ostatnými spojencami, ale byť aj jej aktívnym prispievateľom.

Členstvom v NATO Slovensko plnohodnotne vstúpilo do kolektívneho plánovania síl, založeného na štandardoch použiteľnosti síl. Príprava podľa Cieľov síl 2004, 2006 umožní SR pôsobenie v širokom spektre operácii NATO vrátane kolektívnej obrany a krízového manažmentu.

V rámci Európskej bezpečnostnej a obrannej politiky, ktorá prechádza dynamickým vývojom od roku 1999, je hlavnou prioritou budovanie vojenských spôsobilostí členských krajín na vykonávanie operácií krízového manažmentu pod vedením Európskej únie. Vytvorenie bojových skupín EÚ, za aktívneho prispenia Ozbromených síl SR pri ich tvorbe, či zapojenie sa do ďalších európskych bezpečnostných projektov, dáva možnosti ozbrojeným silám i ďalším subjektom prakticky naplniť deklarované zámery k posilneniu bezpečnosti v Európe.

Vzhľadom na skutočnosť, že SR aktívne prispievala do budovania vojenských kapacít EÚ už ako kandidátska krajina, javí sa ako potrebné až nevyhnutné, aby aj ako „čerstvá“ členská krajina bola aktívnym účastníkom uvedených procesov a vzhľadom na svoj potenciál a možnosti reálne prehodnocovala svoje doterajšie záväzky, ako aj potenciálne príspevky pre potreby krízového manažmentu EÚ. Rovnako pristupujú k poskytovaniu svojich príspevkov aj ostatné členské štáty NATO, ktoré sú členmi EÚ. Ostatne, ak chce SR skutočne byť plnohodnotným členom EÚ a NATO, ak si mieni vybudovať, či upevniť seriózne postavenie v bezpečnostnej štruktúre súčasnej i budúcej Európy - nič iné mu neostáva...

BIBLIOGRAFICKÉ ODKAZY

1. Bezpečnostná stratégia SR, 2005
2. Obranná stratégia SR, 2005

3. Programové vyhlásenie vlády SR, 2006
4. NAO, Strategická vízia NATO, KNB 2005
5. Tarasovič V. – Ondrejcsák R. – Lupták L.: Panoráma globálneho bezpečnostného prostredia 2004-2005, IBOŠ MO SR 2005
6. Kolektív autorov: Hodnotenie bezpečnostného prostredia, IBOŠ MO SR Bratislava 2004
7. NAO, Strednodobá stratégia zahraničnej politiky SR, KNB 2005
8. Zosúladenie príspevkov Slovenskej republiky do budovania vojenských spôsobilostí NATO a EÚ, UV-11796/2005 MO SR (R.č.: SEOPMV – 181/2005)
9. Babiak M. – Kelemen M.: Stratégie štátu a plánovanie ozbrojených síl. In: Vojenské reflexie, roč. 1, č. 2/2006. ISSN 1336-9202.
10. SEOPMVL, Smernice pre obrannú politiku SR 2008-2013,2006
11. Nečej E. – Tarasovič V.: Vývoj bezpečnostnej a obrannej politiky Slovenskej republiky kontexte transatlantickej dimenzie a obrannej politiky, IBOŠ MO SR, Bratislava 2005;
12. Ondrejcsák R. – Nečej E.: Bezpečnostná stratégia SR po vstupe do Severoatlantickej aliancie a Európskej únie, IBOŠ MO SR, Bratislava 2004
13. SEOPMV, Zosúladenie príspevkov Slovenskej republiky do budovania vojenských spôsobilostí NATO a EÚ , UV-11796/2005 MO SR
14. Židek R.: Integrované procesy a ich vplyv na formovanie európskej bezpečnostnej a obrannej architektúry, NAO, ISS, 2005
15. www.nato.int - Portál NATO
16. www.iiss.org – International Institute for Security Studies
17. www.cdiss.org - Centre for Defence and International Security Studies
18. <http://europa.eu.int> – portál EÚ

OBRANNÁ INFRAŠTRUKTÚRA V SYSTÉME OBRANY ŠTÁTU

plk. Ing. František HUDÁK
plk. Ing. Juraj KRIŠTOFOVIČ

Kurz národnej bezpečnosti, NAO Liptovský Mikuláš

ABSTRAKT

Z hodnotenia bezpečnostného prostredia je zrejmé, že bezpečnosť Slovenskej republiky je relatívnou hodnotou, ktorá vyplýva z jej medzinárodného postavenia - ako aktéra medzinárodných vzťahov, ale i z pomeru mocenských potenciálov prípadných konkurentov - štátov, z recipročného konania týchto štátov. Bezpečnosť je vždy relatívna i vo vzťahu ku konkrétnej situácii, konkrétnym výzvam prípadne hrozbám, či už vojenskej alebo nevojenskej povahy. Má svoju objektívnu stránku, ktorá spočíva v reálne existujúcich hrozbách a taktiež subjektívnu stránku, ktorá vyplýva z toho, ako dané hrozby vníma ten ktorý štát či vláda, koalícia, aký význam im prisudzujú a ako na ne reagujú. Komponenty vonkajšej a vnútornej bezpečnosti sa vzájomne prelínajú. Vnútna bezpečnosť súvisí aj s medzinárodnou situáciou (medzinárodný terorizmus, nekontrolovaná migrácia, rozširovanie zbraní hromadného ničenia, a ďalšie..). Krajina s nízkou úrovňou vnútornej bezpečnosti v medzinárodnom meradle je považovaná za zdroj destabilizácie pre susedov, či pre celý región. Z toho vyplýva, že vnútna bezpečnosť má svoj medzinárodný aspekt, rovnako ako vonkajšia bezpečnosť má svoj vnútorný aspekt. I samotný integračný aspekt bezpečnosti Slovenskej republiky má svoju dynamiku, ktorá je odrazom procesov a zmien ktorými prechádza samotné NATO, ale i Európska únia. Vstup nových členov do Aliancie bude skúškou jej životaschopnosti, ale aj motívom hľadania alternatív.

Kľúčové slová : obranná infraštruktúra , systém obrany štátu.

1. ÚVOD

Dôležitým podsystemom efektívne fungujúceho systému obrany Slovenskej republiky je podpora obrany, ktorej súčasťou je aj obranná /kritická alebo krízová infraštruktúra. Poslaním podpory obrany v systéme obrany štátu je zabezpečiť zodpovedajúce prostriedky, služby a činnosti v prospech plnenia úloh ozbrojených síl Slovenskej republiky pri obrane a činnosti spojeneckých síl na území Slovenskej republiky.

V zmysle § 26 ods. 1 zákona číslo 319/ 2002 podporu obrany štátu tvorí obranná infraštruktúra, služby a činnosti poskytované ozbrojeným silám na zabezpečenie obrany štátu vrátane ich udržiavania, rozvoja, ochrany a obrany, ktoré sa uhrádzajú zo štátneho rozpočtu.

Obranná infraštruktúra (Defence Infrastructure) - § 26 zákona č. 319/2002 Z.z. o obrane Slovenskej republiky, je

- súhrn pozemkov, stavieb, budov a zariadení, telekomunikačných, komunikačných a dopravných systémov, ktoré slúžia v čase vojny alebo vojnového stavu na zabezpečenie obrany štátu.

Systém obrany štátu (State / National Defence System) - terminologický slovník vybraných základných pojmov a skratiek z bezpečnostného prostredia a vojenstva, terminologický slovník krízového riadenia fakulty špeciálneho inžinierstva žilinskej univerzity v Žiline, je

- súhrn prvkov, opatrení štátu a vzťahov medzi nimi, prostredníctvom ktorých ministerstvá, ostatné orgány štátnej správy, súdy, prokuratúra, orgány miestnej štátnej správy, obce, vyššie územné celky, právnické a fyzické osoby vytvárajú predpoklady na zabezpečenie obrany štátu a zdroje, prostriedky a podmienky pre ozbrojené sily Slovenskej republiky a ich spojencov pri plnení záväzkov vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv o spoločnej obrane proti napadnutiu a z ďalších zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná;
- je súčasťou bezpečnostného systému štátu.

Vstupom Slovenskej republiky do NATO a EU nastali zmeny v celkovej politickej a vojenskej situácii najmä v systéme zaručovania obrany Slovenskej republiky, ktoré sa následne prejavili aj oblasti podpory obrany.

Slovenská republika musí prispôbovať svoju obrannú infraštruktúru požiadavkám koalíciej obrany a byť spôsobilá prijať na svojom území spojenecké sily, k čomu bol v rámci plnenia Cieľov síl už spracovaný Katalóg národných spôsobilosti hostiteľskej krajiny. V predmetnom katalógu boli identifikované vojenské aj civilné schopnosti v zariadeniach a infraštruktúre, ktoré sú vhodné na podporu vysielaných síl NATO.

Ministerstvo obrany Slovenskej republiky plní v rámci svojej pôsobnosti rozhodujúcu riadiacu a koordinačnú úlohu pri realizácii opatrení, prostredníctvom ktorých ministerstvá, ostatné ústredné orgány štátnej správy, orgány štátnej správy, obce, vyššie územné celky, právnické osoby a fyzické osoby oprávnené na podnikanie, vytvárajú predpoklady na zabezpečenie obrany štátu a na plnenie záväzkov vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv o spoločnej obrane proti napadnutiu a z ďalších medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenska republika viazaná.

2. BEZPEČNOSTNÝ SYSTÉM SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Vo všeobecnosti je systém charakterizovaný určitou filozofiou, pravidlami jeho fungovania, prvkami, vzájomnými väzbami medzi týmito prvkami, efektívnou funkciou pri zaisťovaní cieľov a stanovených úloh, ako aj schopnosťou riadenia a kontroly.

Na základe tejto definície sa pokúsime vyjadriť, kde sa nachádza bezpečnostný systém Slovenskej republiky v súčasnosti.

Vývoj Slovenskej republiky v minulých desaťročiach sa v plnom rozsahu prejavil aj vo výstavbe bezpečnostného systému štátu. Určujúcim faktorom jeho potreby a priorít budovania boli výzvy a ohrozenia bezpečnosti štátu, ako následok bipolárneho rozdelenia sveta.

Bezpečnosť krajiny bola ešte donedávna chápaná najmä cez pohľad zabezpečenia obrany štátu. Výstavba, udržiavanie a rozvoj mohutného systému obrany štátu a najmä jeho ozbrojených síl boli rozhodujúcimi a určujúcimi kritériami bezpečnosti štátu.

Oblasť vnútornej bezpečnosti, poriadku a ochrany bola preto v minulosti zameraná prevažne na obranné opatrenia. Až v poslednom období boli prijaté viaceré strategické a legislatívne opatrenia smerujúce k vybudovaniu efektívneho bezpečnostného systému Slovenskej republiky, adekvátneho bezpečnostným ohrozeniam a výzvam vojenského a nevojenského charakteru.

Bezpečnostný systém Slovenskej republiky je v dokumente „Koncepcia bezpečnostného systému Slovenskej republiky“ - prijatý vládou Slovenskej republiky na 236. zasadnutí dňa 9.10. 2003, ako inštitucionálny nástroj bezpečnostnej politiky Slovenskej republiky.

Bezpečnostný systém je tvorený :

- orgánmi rozhodovania,
- orgánmi riadenia,
- výkonnými a zabezpečovacími zložkami,

a prostredníctvom ich kompetencií a prijímaných opatrení vo vzájomnej väzbe a v činnostiach medzi jednotlivými orgánmi, schopný zabezpečiť koordinovaný postup pri zaručovaní bezpečnosti štátu a jeho občanov.

Je to mnohorozmerný komplex, ktorý sa skladá z politických, ekonomických, vojensko - obranných, vnútro-bezpečnostných, záchranárskych, zdravotníckych, humanitných, právnych, sociálnych, kultúrnych, historických, a ekologických prvkov a ich vzájomných väzieb.

Zodpovednosť za zaručenie bezpečnosti Slovenskej republiky majú v rozsahu vymedzenej pôsobnosti zodpovedné orgány zákonodarné, výkonné, súdnej moci, prokuratúry, miestnej štátnej správy, územnej samosprávy a vecne príslušné právnické osoby a fyzické osoby. „Najvyššie chránenou hodnotou národno-štátnych záujmov pre ozbrojené sily SR sú

bezpečnostné záujmy štátu, presne definované v Bezpečnostnej stratégii Slovenskej republiky¹.

Poslaním bezpečnostného systému Slovenskej republiky je :

- plánovať,
- riadiť,
- kontrolovať,
- a koordinovať

úlohy, opatrenia a aktivity jeho prvkov na zaručenie stavu bezpečnosti štátu v čase mieru a v krízových situáciách, pri efektívnom využití vnútorných zdrojov a prostriedkov štátu a medzinárodnej podpory.

Prvky systému bezpečnosti v Slovenskej republike tvorí :

- národná (alebo štátna) bezpečnosť,
- ochrana menšín (menšinových skupín),
- ochrana ľudskej dôstojnosti,
- ekonomická bezpečnosť,
- informačná bezpečnosť,
- ochrana súkromia,
- ochrana reputácie,
- intelektuálne (duševné) vlastníctvo.

Bezpečnostný systém Slovenskej republiky je v súčasnosti tvorený najmä týmito oblasťami :

- rozhodovania a riadenia,
- zahraničnej bezpečnostnej politiky,
- obrany,
- vnútornej bezpečnosti, poriadku a ochrany,
- zabezpečenia.

Oblasť rozhodovania a riadenia tvoria orgány verejnej moci štátu a vecne príslušné právnické osoby a fyzické osoby, ktoré svojou činnosťou nepretržite zabezpečujú plánovanie, organizovanie, koordinovanie, realizovanie a kontrolovanie rozhodujúcich opatrení na zabezpečenie nepretržitej funkčnosti bezpečnostného systému.

¹ Babiak M. – Kelemen M.: Stratégie štátu a plánovanie ozbrojených síl. In: Vojenské reflexie, roč. 1, č. 2/2006, str. 23. ISSN 1336-9202.

Oblasť zahraničnej bezpečnostnej politiky tvorí súhrn opatrení a činností predovšetkým Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky, Ministerstva vnútra Slovenskej republiky a Ministerstva hospodárstva Slovenskej republiky v oblasti tvorby a realizácie zahraničnej bezpečnostnej politiky najmä prostredníctvom rozvíjania dobrých susedských vzťahov a spolupráce, upevňovania medzinárodného postavenia štátu a vytvárania bezpečnostných zmluvných záruk pre Slovenskú republiku. „Zmena charakteru obrany Slovenskej republiky má pritom významný vplyv na všetky nástroje štátnej moci (prvky systému obrany), s dôrazom na ozbrojené sily a ich schopnosť realizovať bezpečnostnú politiku na národnej úrovni a v rámci medzinárodných bezpečnostných záväzkov štátu.“².

Oblasť obrany tvoria orgány verejnej moci štátu a vecne príslušné právnické osoby a fyzické osoby, ktoré svojou činnosťou a opatreniami vytvárajú predpoklady na zabezpečenie obrany štátu, prípravy na obranu štátu a na plnenie záväzkov vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv o spoločnej obrane proti napadnutiu a z ďalších medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná. Pre zabezpečenie obrany štátu je vytvorený systém obrany, ktorého rozhodujúcou výkonnou zložkou sú Ozbrojené sily Slovenskej republiky.

Oblasť vnútornej bezpečnosti, poriadku a ochrany tvoria orgány verejnej moci štátu a vecne príslušné právnické osoby a fyzické osoby, ktoré svojou činnosťou a opatreniami zabezpečujú prevenciu a riešia ohrozenia nevojenského charakteru. Ide predovšetkým o ochranu života, zdravia, majetku, práv a slobôd osôb a ochranu verejného poriadku. Rozhodujúcou výkonnou zložkou sú ozbrojené bezpečnostné zbory, ozbrojené zbory, hasičské a záchranné zbory, záchranné služby a vyčlenené sily a prostriedky ozbrojených síl.

Oblasť zabezpečenia tvoria orgány verejnej moci štátu a vecne príslušné právnické osoby a fyzické osoby, ktoré svojou činnosťou a opatreniami vytvárajú predpoklady na zabezpečenie funkčnosti jednotlivých oblastí bezpečnostného systému. Táto oblasť predstavuje najmä súhrn organizačných, ekonomických, materiálno-technických a finančných opatrení.

Bezpečnostné prostredie Slovenskej republiky, jej záujmy, bezpečnostné riziká, výzvy a ohrozenia a bezpečnostná politika štátu, ako aj základné parametre bezpečnostného systému sú stanovené v Bezpečnostnej stratégii Slovenskej republiky, ktorá vytvára systémové opatrenia na primeranú reakciu na krízové situácie.

² Babiak M. – Kelemen M.: Stratégie štátu a plánovanie ozbrojených síl. In: Vojenské reflexie, roč. 1, č. 2/2006, str. 24. ISSN 1336-9202.

Rozhodujúcu úlohu pri zaisťovaní bezpečnosti Slovenskej republiky majú štátne orgány, ktoré majú základnú zodpovednosť za financovanie, prípravu a riadenie bezpečnostného systému Slovenskej republiky.

Súkromný sektor pôsobí v krízovom manažmente ako hlavný zásobovač tovarov a služieb a vlastník podstatnej časti našej infraštruktúry. Podstatnou súčasťou a predpokladom efektívneho fungovania bezpečnostného systému Slovenskej republiky sú aj informovaní a aktívni občania.

2. PODPORA OBRANY ŠTÁTU

Vychádzajúc z Obrannej stratégie Slovenskej republiky kde je definovaná úloha štátu v systéme obrany Slovenskej republiky, bol spracovaný Dlhodobý plán rozvoja obrannej infraštruktúry na roky 2003 až 2010.

V súčasnej dobe je pripravený materiál - Dlhodobý plán prípravy a rozvoja podpory štátu s výhľadom do roku 2015, ktorý je časovo zosúladený s Dlhodobým plánom rozvoja ministerstva obrany a reaguje na zmeny v celkovej politickej a vojenskej situácii v systéme zaručovania obrany.

Úlohy podpory obrany štátu budú zamerané predovšetkým na tieto oblasti :

- obranu zvrchovanosti a územnej celistvosti štátu, nedotknuteľnosti jeho hraníc pred ozbrojeným napadnutím,
- napĺňanie záväzkov ku kolektívnej obrane členských štátov v rámci NATO,
- realizáciu projektov bezpečnostných investícií (NSIP),
- prijatie spojeneckých a koalíčných síl na vlastnom území a ich podporu počas preletov, presunov, v priestoroch rozmiestnenia a v priebehu mnohonárodných operácií a cvičení uskutočňovaných na území Slovenskej republiky (HNS),
- udržiavanie funkčnosti stacionárneho a mobilného komunikačného a informačného systému,
- udržiavanie vojenských objektov a zariadení obrannej infraštruktúry ozbrojenými silami Slovenskej republiky predurčených na zabezpečenie obrany štátu,
- vedenie a aktualizáciu ústrednej evidencie objektov a zariadení obrannej infraštruktúry Slovenskej republiky,
- poskytovanie geografických, topografických, meteorologických a ďalších určených služieb,

- obranu a ochranu objektov obrannej infraštruktúry s dorazom na strategické objekty zaradené do kategórie objektov osobitnej dôležitosti a do kategórie ďalších dôležitých objektov.

Tieto oblasti sú rozpracované v samostatných kapitolách vo forme - súčasný stav / požiadavky, zámer, cieľ, a zodpovednosť.

Príklad:

9. OCHRANA A OBRANA STRATEGICKÝCH OBJEKTOV

Otázkami ochrany a obrany strategických objektov (kritickej infraštruktúry) sa v súčasnosti zaoberajú kompetentné orgány EÚ, USA a ostatných vyspelých štátov. V rámci jednotlivých štátov sa vytvárali inštitucionálne, legislatívne a organizačné podmienky na ochranu národnej infraštruktúry, ktorá je dôležitá pre fungovanie štátu, respektíve strata ktorej by mohla viesť k ohrozeniu životov, vážnym negatívnym hospodárskym a sociálnym dopadom na spoločnosť alebo na jej veľkú časť. V rámci Slovenskej republiky je problematika čiastočne riešená zákonom č. 319/2002 Z. z.. Vláda Slovenskej republiky uznesením č. 311 z 27. apríla 2005 k zaradeniu stavieb a budov do kategórie objektov osobitnej dôležitosti (ďalej len OOD) a do kategórie ďalších dôležitých objektov (ďalej len ĎDO) pre obranu štátu, spôsob ich ochrany a obrany, uložila dotknutým subjektom vykonať potrebné opatrenia na zabezpečenie týchto objektov tak v stave bezpečnosti ako aj v období krízovej situácie.

9.1.1. Súčasný stav

V zmysle zákona č. 319/2002 Z. z. ministerstvo obrany navrhuje vláde SR zaradenie stavieb a budov do kategórie OOD a ĎDO pre obranu štátu a navrhuje spôsob ich ochrany a obrany. Na základe uvedeného vláda SR uznesením č. 311/2005 schválila zaradenie objektov do kategórie OOD a do kategórie ĎDO.

Požiadavky: Každoročne so stavom k 30.11., v zmysle uznesenia vlády SR č. 311/2005, aktualizovať zoznam objektov zaradených do kategórie objektov osobitnej dôležitosti a do kategórie ďalších dôležitých objektov.

9.1.2. Zámer

Zabezpečiť ochranu a obranu strategických objektov Slovenskej republiky, ktorých poškodenie alebo zničenie obmedzí zabezpečenie obrany štátu, činnosť ozbrojených síl alebo chod hospodárstva SR.

9.1.3. Cieľ

Aktualizovať zoznam objektov zaradených do kategórií, na základe návrhov rezortov, ostatných orgánov štátnej správy a ďalších orgánov štátnej správy s celoštátnou pôsobnosťou a ďalších subjektov určených zákonom č. 319/2002 Z. z.

9.1.4. Zodpovednosť

Ministerstvo obrany SR, dotknuté ministerstvá.

Všetky požiadavky uvedené v jednotlivých oblastiach „Dlhodobého plánu ...“ vychádzajú z operačných potrieb ozbrojených síl a ďalej budú rozpracované Ministerstvom obrany Slovenskej republiky v spolupráci s dotknutými rezortmi v strednodobých plánoch.

Konkrétna dislokácia, technické parametre a ďalšie údaje, ktoré podliehajú utajovaniu v zmysle zákona c.215/2004 Z.z. o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov, sa v materiály neuvádza – budú spresnené pri dvojstranných rokovaníach s participujúcimi rezortmi.

3. OBRANNÁ INFRAŠTRUKTÚRA V SYSTÉME OBRANY ŠTÁTU

Obranná infraštruktúra v súlade s platnou legislatívou (§ 26 zákona č. 319/ 2002 Z.z. o obrane Slovenskej republiky), ich príprava a rozvoj sú zabezpečované podľa potrieb obrany štátu na základe plánu, ktorý je vypracovaný Ministerstvom obrany Slovenskej republiky v súčinnosti s ministerstvami, ostatnými ústrednými orgánmi štátnej správy a ďalšími orgánmi štátnej správy s celoštátnou pôsobnosťou, orgánmi miestnej štátnej správy, obcami a vyššími územnými celkami.

Vychádzajúc z Obrannej stratégie Slovenskej republiky (schválenej Národnou radou Slovenskej republiky 23. septembra 2005) bude štát budovať a udržiavať v systéme obrany primeranú úroveň obrannej infraštruktúry, služieb a činností, ktorými vytvorí podmienky na svoju obranu a fungovanie v krízových situáciách.

Zväčša ide o vytváranie, udržiavanie a používanie nevyhnutných obranných kapacít na zabezpečenie obrany štátu, ktoré si vyžadujú finančné prostriedky zo štátneho rozpočtu.

Obrannú (krízovú alebo kritickú) infraštruktúru treba chápať ako základnú súčasť podpory obrany štátu v zmysle § 26 a § 27 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 330/ 2003 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 319/ 2002 Z.z. o obrane Slovenskej republiky.

Tvoria ju pozemky, stavby, budovy a zariadenia, telekomunikačné, energetické a dopravné systémy, informačné siete (objekty obrannej infraštruktúry na ukrytie živej sily) a zásoby štátnych hmotných rezerv, ktoré slúžia v čase vojny a vojnového stavu v zmysle čl. 2 a 3 Ústavného zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 227/ 2002 Z.z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu na zabezpečenie obrany štátu.

Na základe rozhodnutia náčelníka Generálneho štábu ozbrojených síl Slovenskej republiky „Prerozdelenie zodpovednosti za riadenie obrannej infraštruktúry“ (č.p.: ŠbPDP - D-113-33/2002 z 30. júla 2002) bolo z dôvodu organizačných zmien v ozbrojených silách k 1.10.2002 - vytvorením Veliteľstva síl výcviku a podpory OS, vykonané prevzatie ústrednej

evidencie objektov a zariadení obrannej infraštruktúry Slovenskej republiky (ozbrojených síl a mimorezortných inštitúcií) štátny projekt „OBJEZA“ Veliteľstvom síl výcviku a podpory od Veliteľstva Pozemných síl OS SR.

Od uvedeného termínu na základe prerozdelenia zodpovednosti za obrannú infraštruktúru, Veliteľstvo síl výcviku a podpory (Oddelenie mobilizačnej pripravenosti a obrannej infraštruktúry Odboru riadenia operácií a výcviku - J3) vedie, vykonáva zmeny a záznamy v ústrednej evidencii určený funkcionár podľa rozkazov a nariadení náčelníka Generálneho štábu ozbrojených síl Slovenskej republiky, v súlade s platnou legislatívou.

V ústrednej evidencii objektov a zariadení obrannej infraštruktúry Slovenskej republiky (ozbrojených síl a mimorezortných inštitúcií) „Projekt OBJEZA“ sú v zmysle spomínaných rozkazov a nariadení náčelníka Generálneho štábu ozbrojených síl Slovenskej republiky vedené a aktualizované nižšie uvedené objekty a zariadenia obrannej infraštruktúry Slovenskej republiky :

- za ozbrojené sily
 - železobetónové úkryty ÚŽ-6 (U),
 - brodové prepraviská (B),
 - viacúčelové spevnené vrtuľníkové plochy (L);
- za mimorezortné inštitúcie
 - odberné miesta pitnej vody (V),
 - pohotovostné čerpace stanice PHM (S),
 - stanice technickej pomoci (T),
 - letiskové úseky ciest (D),
 - letiskové siete (L),
 - stále zariadenia na ničenie na železničných tratiach (Z),
 - stále zariadenia na ničenie na pozemných komunikáciách (C),
 - náhradné premostenia (N).

Základným dokumentom na vymedzenie určenia, pôsobnosti a zodpovednosti, plánovania, kontrolnej činnosti, údržby, kategorizácie objektov, zaraďovania a vyrad'ovania, je služobná pomôcka SPJ-5-1(Oper) - Organizovanie a plnenie úloh na úseku údržby a kontroly objektov obrannej infraštruktúry ozbrojených síl Slovenskej republiky.

Služobná pomôcka obsahuje deväť častí , pätnásť článkov a štyri prílohy.

4. ZÁVER

Slovenská republika má v teoreticko - koncepcnej aj legislatívnej oblasti vytvorený východiskový rámec bezpečnostného systému. Niektoré prvky systému sú v štádiu výstavby a zatiaľ nie sú dobudované funkčné väzby medzi jednotlivými orgánmi rozhodovania a riadenia.

Rezervy v organizačnom, legislatívnom, personálnom a finančnom zabezpečení vytvárajú limity jeho funkčnosti.

Pre bezpečnostný systém ako celok je potrebné na všetkých úrovniach dosiahnuť jednotné pochopenie významu budovania a udržiavania objektov obrannej infraštruktúry, ako súčasť podpory obrany Slovenskej republiky. V súlade s platnou legislatívou zabezpečiť koordináciu a riadenie participujúcich zložiek na rezortnej i mimorezortnej úrovni.

BIBLIOGRAFICKÉ ODKAZY

1. Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky : Vnútoraná publikácia. MO SR. Bratislava - 2005
2. Obranná stratégia Slovenskej republiky : Vnútoraná publikácia. MO SR. Bratislava - 2005
3. Koncepcia bezpečnostného systému Slovenskej republiky : Vnútoraná publikácia. Vláda SR. Bratislava - 2002
4. Strategická vízia NATO - vojenská výzva : Otvorený dokument. Rada NATO. Brussels - 2004
5. Európska bezpečnostná a obranná politika/stratégia : Otvorený dokument. Rada EÚ. Brussels - 2003
6. Zbierka zákonov číslo 319/ 2002, zákon č. 319 z 23. mája 2002 o obrane Slovenskej republiky
7. Zbierka zákonov číslo 321/ 2002, zákon č. 321 z 23. mája 2002 o ozbrojených silách Slovenskej republiky
8. Zbierka zákonov číslo 330/ 2003, zákon č. 330 zo 4. júla 2003 ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 319/ 2002 Z.z. o obrane Slovenskej republiky a zákon č. 320/ 2002 Z.z. o brannej povinnosti v znení zákona č. 512/ 2002 Z.z.
9. Dlhodobý plán prípravy a rozvoja podpory obrany štátu s výhľadom do roku 2015 : Vnútoraná publikácia. MO SR. Bratislava - 2006
10. Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky : Otvorený dokument. Vláda SR. Bratislava - 2006
11. Rozpracovanie programového vyhlásenia vlády Slovenskej republiky na roky 2007-2010

- na podmienky rezortu obrany (Návrh) : Vnútorná publikácia. MO SR. Bratislava – 2006
12. Koncepcia civilného núdzového plánovania (Návrh) : Otvorený dokument. Vláda SR.
Bratislava – 2005
13. Hodnotenie bezpečnostného prostredia (východiská a perspektívy) : Vnútorná publikácia.
MO SR. Bratislava - 2004
14. Vyhláška číslo 353/ 2004 Z.z. o kritériách na zaradovanie objektov obrannej
infraštruktúry

SÚČASNÉ A BUDÚCE OBRANNÉ SPÔSOBILOSTI EÚ

plk. Ing. Ondřej NOVOSAD

pplk. Ing. Peter JUREK

Kurz národnej bezpečnosti, NAO, Liptovský Mikuláš

ABSTRAKT

Po roku 1989 keď došlo k ukončeniu éry bipolárneho rozdelenia sveta a riziko globálneho konfliktu pominulo, zmenilo sa politické prostredie a vynorili sa nové bezpečnostné hrozby. Európska únia sa snaží už viac ako desaťročie formovaním vlastnej zahraničnej bezpečnostnej politiky a formulovaním charakteristík obranných spôsobilostí vyrovnať s novými bezpečnostnými výzvami.

„Je zrejmé, že budúci kontext bezpečnej Európskej únie je veľmi odvážny. Bude vyžadovať veľké náklady na regrutáciu a vybavenie našich ozbrojených síl, ktoré budú musieť byť natoľko flexibilné, aby sa dokázali vyrovnávať s komplexnými a citlivými operáciami.“

Nick Witney

Vedúci výkonného výboru Európskej obrannej agentúry

Kľúčové slová: európska bezpečnosť, sily EÚ, charakter spôsobilostí.

1. ÚVOD

Ak súčasný zložitý svet prináša stále nové otázky zachovania a udržania národnej a medzinárodnej bezpečnosti, tak potom problémom špecifickým, komplikovaným a veľmi aktuálnym je *problém európskej bezpečnosti*.

Článok má vo svojej prvej časti za cieľ zhromaždiť a v aplikovanej podobe objasniť dôležité skutočnosti, ktoré formovali a formujú *Európsku bezpečnostnú a obrannú politiku* (EBOP). Na základe ktorej bude možné uviesť pravdepodobný vývoj požadovaných nových obranných spôsobilostí EÚ. Ale skôr ako budeme formulovať nové požiadavky na obranné spôsobilosti EÚ si myslíme, že bude dôležité ujasniť si geopolitické záujmy EÚ a jej bezpečnostné regióny ako i aktuálne bezpečnostné riziká.

Základné európske bezpečnostné regióny možno vymedziť:

Na základe členstva v EÚ a NATO možno vyčleniť dve oblasti.

Prvú oblasť predstavujú krajiny, ktoré sú členmi EÚ a NATO:

Belgicko, Bulharsko, Dánsko, Estónsko, Fínsko, Francúzsko, Grécko, Írsko, Holandsko, Litva, Lotyšsko, Luxembursko, Nemecko, Nórsko, Poľsko, Portugalsko, Rakúsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Španielsko, Švédsko, Taliansko, Veľká Británia. K týmto krajinám možno zaradiť aj Švajčiarsko, hoci nie je členom ani jednej zo spomenutých organizácií, ale s vymenovanými krajinami je úzko prepojená rozsiahlymi ekonomickými i ďalšími väzbami.

Druhú oblasť predstavujú krajiny, ktoré sú mimo NATO a EÚ a možno ich rozdeliť do dvoch skupín – ide o západobalkánske krajiny (Bosna a Hercegovina, Chorvátsko, Macedónsko, Srbsko, Čierna Hora a Albánsko) a o európske štáty na území bývalého ZSSR, ktoré sú členmi SNŠ (Bielorusko, Moldavsko, Ruská federácia, Ukrajina). Vo vzťahu k Rusku treba poznamenať, že jeho vojenská pozícia i potenciál presahuje európsku dimenziu, ale od riešenia problémov európskej bezpečnosti ju nemožno oddeľovať.

Z hľadiska spojenia s ďalšími bezpečnostnými regiónmi možno rozdeliť Európu do dvoch bezpečnostných oblastí (zón).

Prvá je tá časť Európy, ktorá je súčasťou euroatlantického bezpečnostného regiónu. Ide v podstate o tú oblasť, ktorú sme podľa predchádzajúceho kritéria vymedzili na základe členstva v EÚ a NATO. Do tejto zóny patria aj krajiny západného Balkánu a Moldavsko.

Druhou časťou sú krajiny, ktoré sú viac napojené na eurázijský bezpečnostný región. Jednoznačne do tejto skupiny patrí Ruská federácia. Otázne je, aké bude ďalšie smerovanie Bieloruska a Ukrajiny, ktoré majú z rôznych dôvodov predpoklady inklinovať do tohto bezpečnostného priestoru.

Špecifickú oblasť regionálnej európskej bezpečnosti predstavuje Stredomorie.

Ide o okrajovú oblasť - krajiny na juhu Európy (alebo časti týchto krajín), ktoré sú spojené s ďalšími krajinami nachádzajúcimi sa v Afrike a v Ázii. Špecifický problém v tejto oblasti

bude predstavovať Turecko, v ktorom sa ostatné roky prejavuje zosilňovanie pôsobenia islamizmu, vrátane jeho fundamentalistických prejavov a skomplikovať sa môže aj kurdská otázka. Mimoriadne zložitá je situácia v Alžírsku, kde už desaťročie zúri rozsiahly vnútorný konflikt medzi štátnou mocou a islamskými fundamentalistami. Aktivity islamsky fundamentalisticky orientovaného terorizmu sa po skončení studenej vojny prejavili aj v iných krajinách severnej Afriky. Spočiatku to bolo v Egypte a v poslednom čase v Maroku. S oblasťou Stredomoria sú spojené aj dva ďalšie regióny, ktoré sú národnostne, nábožensky i sociálno-ekonomicky veľmi pestro diferencované. Ide o Blízky východ a oblasť Kaukazu, ktoré môžu sprostredkovane pôsobiť aj na vývoj európskej bezpečnosti v širšom pohľade. Do Európy môžu prúdiť rôzne veľké skupiny utečencov z ďalších oblastí, najmä zo strednej Ázie i z jej vzdialenejších častí v dôsledku rôznych kríz a konfliktov.

Európsku bezpečnosť v tomto kontexte nie je možné zaistiť len vojenskými prostriedkami, ktoré zostávajú nenahraditeľným a meritórnym prvkom pôsobiacim v jej bezpečnostnom usporiadaní. Čoraz viac sa ukazuje potreba takého systematického budovania takých prvkov bezpečnostného usporiadania v Európe, ktoré budú reagovať na narastanie hrozieb nevojenského charakteru. Fundamentálnu otázku európskej bezpečnosti predstavuje problém, či sa aj po rozšírení EÚ bude pokračovať len v upevňovaní a rozvíjaní vnútornej bezpečnosti priestoru, ktorý sa vytvoril v jej rámci, alebo či sa bude primeraným spôsobom reagovať na bezpečnostné hrozby nachádzajúce sa v širšom prostredí. Zahraničná politika (vonkajšie vzťahy) EÚ naznačujú, že tento aktér medzinárodných vzťahov má záujem na dosiahnutí stability v širšom regióne. Jedná sa najmä o angažovanosť mimo európskeho kontinentu pri riešení blízkovýchodného (izraelsko-palestínskeho) konfliktu, ale aj o rozvíjanie kontaktov s africkými a ázijskými krajinami.

2. BEZPEČNOSTNÉ RIZIKÁ Z HEADISKA EÚ

V Európe prebiehajú na začiatku 21. storočia hlboké politické a ekonomické zmeny. Následkom opatrení prijímaných v oblasti kontroly zbrojenia a odzbrojenia došlo síce k zníženiu možnosti vzniku nepredvídaného globálneho vojnového konfliktu, avšak na druhej strane sa stretávame s nárastom terorizmu, migrácie, pašovania a distribúcie drog a rozširovaním organizovaného zločinu. Politický dynamizmus v strednej a východnej Európe ukazuje na **zložitý a nerovnomerný vývoj regiónu** spojený s oslobodzovaním nových politických síl. Tento vývoj je spojený s radom *bezpečnostných rizík lokálneho násillia* a rôznych druhov kriminality.

Príčiny tohto stavu je potrebné hľadať predovšetkým v národnostných, politických, ekonomických, sociálnych, náboženských, jazykových, kultúrnych a územných **rozdieloch**, v uplatňovaní ľudských práv apod. Medzi najaktuálnejšie patria predovšetkým tendencie k nacionalizmu, no silnie aj náboženská a rasová neznášanlivosť, ktoré do budúcnosti nie je možné vylúčiť ani v štátoch EÚ. Ich podstatou je snaha uplatniť vlastné egoistické záujmy bez ohľadov na partnera či susedov. V tom je potenciálne nebezpečenstvo a tiež skryté riziko vzniku vojny. Ďalej tu pôsobia mnohé ekonomické riziká, ktoré sú spojené s výkonnosťou hospodárstva jednotlivých štátov a teda aj s životnou úrovňou obyvateľstva. Z tejto zároveň vyplývajú tiež riziká sociálne, ktorých prejavom môže byť nekontrolovateľná migrácia obyvateľstva, s následnými možnosťami ekonomických problémov cieľovej krajiny, nárastu kriminality a postupnej možnosti vzniku konfliktov. K týmto možnostiam je navyše potrebné priradiť silnejúce nebezpečenstvo medzinárodného terorizmu a obchod s drogami.

Stručná klasifikácia rizík

Bezpečnostné riziká môžu byť klasifikované podľa vzniku, podľa rozsahu, zdrojov a podľa použitia ozbrojených síl.

1. Podľa vzniku rozlišujeme **vonkajšie bezpečnostné riziká** (protiústavná činnosť extrémisticky orientovaných politických a nátlakových skupín, vývoj v krajinách SNŠ, internacionalizácia konfliktu na Balkáne, nekontrolovaný pohyb zbraní do krízových oblastí) a **vnútorné bezpečnostné riziká** (hrozba globálneho terorizmu, nárast nacionalizmu, pokusy o narušenie integrity územia, nástup organizovaného zločinu, atď.)

2. Podľa rozsahu a zdrojov rozlišujeme **globálne a regionálne riziká**, ktoré zahŕňajú ekonomické, politické, sociálne, etnické či rasové, kultúrne, náboženské riziká, zvláštne kriminálne a vojenské riziká. **Globálne riziká** prekračujú rámec európskeho kontinentu. Bezprostredné riziko globálneho ozbrojeného konfliktu sa znížilo na minimum, avšak existuje rad ďalších globálnych rizík ako sú napr. ekonomické rozdiely, neúnosná zadlženosť, značný transfer pracovných síl, negatívne ekologické vplyvy spojené s neschopnosťou udržať sociálnu a politickú stabilitu hostiteľských krajín, rýchly nárast počtu obyvateľstva sveta s rôznymi ťažiskami populačnej explózie, medzinárodné mafiánstvo, medzinárodný terorizmus, zámerné prehlbovanie odstredivých javov a predovšetkým civilizačných rozdielov, prejavy náboženskej neznášanlivosti a fanatizmu zamerané na globálne uchopenie moci, apod. **Regionálne riziká** (kontinentálne, či európske, stredo a východoeurópske, niekedy tiež

lokálne). Ekonomické riziká v Európe vychádzajú z malej stability a stredného dynamického vzostupu vplyvom zaostalejších častí (3 - 4 %).

3. Podľa potenciálneho použitia ozbrojených síl rozlišujeme ***riziká nevojenského charakteru a riziká vojenského charakteru***. *Bezpečnostné riziká nevojenského charakteru* sú predstavované z hľadiska vonkajších podmienok takými rizikami ako je nekontrolovateľná migrácia obyvateľstva, prenikanie ozbrojených skupín, rozširovanie terorizmu, obchodu s drogami a organizovaná zločinnosť, hospodárska blokáda alebo kolaps dodávok strategických surovín. Z hľadiska vnútorných podmienok ide o ekologické havárie a živelné pohromy, extrémistickú činnosť niektorých politických organizácií, či nátlakových skupín namierenú proti ústave a demokracii. *Bezpečnostné riziká vojenského charakteru* zahŕňujú riziko globálneho konfliktu (bezprostredne nehrozí), riziko vojenskej agresie cudzieho štátu, riziko nárastu militantného nacionalizmu, etnicky a nábožensky motivovaného ozbrojeného konfliktu (napr. Balkán), riziko konfliktu medzi Severom a Juhom v dôsledku chudoby rozvojových krajín v spojení s narastaním islamského fundamentalizmu, riziko sporov susedných štátov napr. pri snahe o revíziu hraníc. Aktuálna kategorizácia hrozieb podľa Európskej bezpečnostnej stratégie súčasnú spoločnosť charakterizuje vysoký stupeň prepojenia a kauzality. Politický a hospodársky osud štátov a národov je závislý na fungovaní siete, ktorá umožňuje nebývalý pohyb osôb, tovarov, peňažných prostriedkov a informácií. Preto môžeme vysloviť záver, že globálna a regionálna bezpečnosť sú prepojené na navzájom súvisiace kategórie. Globálnu bezpečnosť nemôžeme absolutizovať, ale môžeme sa k imperatívu jej významu približovať. Jej spoľahlivosť bude narastať spoluprácou čo najväčšieho počtu aktérov, ktorí budú zviazaní k posilňovaniu a vytváraniu stabilného globálneho bezpečnostného prostredia.

3. SÚČASNOSŤ A VÝCHODISKÁ PRE TVORBU NOVÝCH OBRANNÝCH SPÔSOBILOSTÍ EÚ V RÁMCI EBOP

Na oživenie si najskôr pripomeňme zopár historických faktov, ktoré ovplyvnili vznik, budovanie a realizovanie samostatnej a spoločnej bezpečnostnej politiky európskych štátov združených v EÚ. Myšlienka "európskej obrany" je stará ako samotné európske zjednotenie. Ako prvý pokus môžeme označiť Plán európskeho obranného spoločenstva z roku 1952, ktorý predložilo Francúzsko, tento však nebol z vnútropolitických dôvodov Francúzska a nezájmu Západoeurópanov realizovaný .

Až obdobie rokov 1999-2003 v dôsledku zásadnej zmeny charakteru globálneho bezpečnostného prostredia a nových bezpečnostných hrozieb, si vyžiadali prehĺbenie medzivládnej spolupráce v rámci existujúcich integračných zoskupení. K tradičným ekonomickým a politickým pilierom EÚ tak bol reálne vytváraný vojenský nástroj na realizáciu politiky Únie, **Európska bezpečnostná a obranná politika – EBOP**, ktorá sa stáva stále významnejšou súčasťou Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky (SZBP) EÚ.

EBOP teda môžeme charakterizovať ako snahu európskych štátov o vymanenie sa z dedičstva studenej vojny spojenú s úsilím o dosiahnutie takých spôsobilostí, prostredníctvom ktorých bude Európa ako celok schopná riešiť krízové situácie zahŕňajúce celé spektrum tzv, Petersburských misií, tj. humanitárne a záchranné misie, operácie na udržiavanie mieru (peacekeeping) , bojové operácie na presadenie mieru (peacemaking), odzbrojovacie operácie, misie na podporu protiteroristických opatrení, operácie na zdôraznenie prítomnosti vojenských síl v oblasti a podobne.

S koncom studenej vojny sa na základe francúzsko - nemeckých jednaní sa znovu oživená ZEU mala stať výsostne európskou záležitosťou paralelnou k NATO. V rámci ZEU boli vytvorené medzinárodné jednotky Eurocorps, Eurofor a Euromafor. Ďalší vývoj ZEU pozastavilo podpísanie Zmluvy o EÚ v roku 1991. Táto definovala zásady SZBP, tzv. druhého piliera EÚ. Na summite v Amsterdame v roku 1997 do seba včlenila ZEU, prijala Petersberské misie a vytvorila post Vysokého predstaviteľa EÚ pre SZBP. V decembri 1998 na francúzsko-britskom summite v Saint-Malo obidve krajiny deklarovali, že k dosiahnutiu skutočne efektívnej SZBP je potrebné posilniť svoje ozbrojené sily, ktoré budú mať oporu v silnom a konkurencieschopnom európskom obrannom priemysle a v technológiách. **Toto je možné považovať za vznik konceptu spoločnej obrannej politiky.**

Je nutné povedať, že EÚ nemala a dodnes nemá k dispozícii vlastné kapacity plánovania, riadenia a velenia ako i niektoré logistické kapacity. Väčšina operácií EÚ je teda i naďalej zabezpečovaná so zdrojov NATO. Táto zásada, tzv. mechanizmus Berlín + bola prvý krát navrhnutá na berlínskom zasadaní ministrov zahraničných vecí NATO 3. júla 1996. Pokračovanie sa konalo na Washingtonskom summite NATO v roku 1999, kde sa v záverečnom komuniké objavili paragrafy 9. a 10., ktoré zakladajú mechanizmus Berlín+. **V tomto komuniké sa NATO zaviazalo, že EÚ poskytne určité spôsobilosti (to je to znamienko+) pre operácie, v ktorých sa NATO ako celok nebude vojensky angažovať.**

To, že európske štáty neboli v praxi schopné riešiť problémy na svojom kontinente bez cudzej pomoci a EBOP existuje iba de facto na papieri sa naplno prejavilo v priebehu vojny v Kosove. Poučenie z Kosova sa premietlo i do záverov zasadania Európskej rady v Helsinkách v roku 1999, kde sa účastníci zhodli na nutnosti prevziať plnú zodpovednosť za prevenciu konfliktov a disponovať samostatnými operačnými schopnosťami na riadenie rozhodovacieho procesu, k vyslaniu jednotiek a vedeniu vojenských operácii *tzv. Sily rýchleho nasadenia EÚ*. Členské štáty sa zaviazali vyčleniť do roku 2003 **50 až 60 000** vojakov schopných nasadenia do **30 dní do vzdialenosti 6 000 km od Bruselu s predpokladanou dobou nasadenia 1 rok**. Ďalej to vyústilo do prijatia tzv. European Headline Goal, v ktorom sa EÚ zaväzuje urýchlene riešiť ciele k dosiahnutiu **spoločných operačných spôsobilostí**, ktorými sú hlavne velenie, riadenie, spravodajstvo a strategická preprava.

Aj napriek tomu, že členské štáty EÚ splnili svoje záväzky a vyčlenili požadovaný počet vojakov, nebola dosiahnutá operabilita – okrem iného kvôli nedostatkom prepravných kapacít. Takto deklarované jednotky však nedosahovali potrebné kvalitatívne ukazovatele pre efektívnu realizáciu misií. **Do konca roku 2001 bolo identifikovaných 55 hlavných nedostatkov v spôsobilostiach.**

Základný cieľ 2010 rieši praktické problémy vytvárania síl rýchlej reakcie vytvorením konceptu Bojových skupín. Tento koncept vychádza z iniciatívy **ECAP** (European Capability Action Plan), ktorá rieši oblasť vojenských nedostatkov v Európskej únii. Iniciatívy NATO a EU (Prague capability commitment PCC) aj ECAP, sú komplementárne, navzájom sa dopĺňujúce a rozvíjané vo vzájomnej spolupráci za účelom odstránenia ich potenciálnych duplicit pri rešpektovaní autonómie oboch organizácií.

Cieľ ECAP je prostredníctvom rozvoja civilných a vojenských spôsobilostí poskytnúť pre EU možnosť aktívne konať za účelom predchádzať medzinárodným konfliktom a krízovým situáciám. Národné ozbrojené sily pritom zostávajú pod kontrolou svojich národných veliteľov, demokraticky zvolených orgánov v členských krajinách, a vyšším vojenským veliteľom budú vedené len po dobu trvania danej misie EÚ.

V novembri 2004 sa ministri obrany EÚ dohodli na vytvorení 13 bojových skupín (BG) nasaditeľných v krátkom čase pre potreby krízového manažmentu *po celom svete*. Sú to vojensky efektívne, rýchlo nasaditeľné balíky síl schopné pôsobiť samostatne ako iniciačné sily väčšieho bojového zoskupenia. Jednotky budú disponovať spôsobilosťami k rýchlemu

nasadeniu podľa rozhodnutia krízového manažmentu EÚ *v priebehu 5 až 10 dní* a budú operačne udržateľné *na dobu 30 dní*, pričom v prípade doplnenia zásob môže byť doba pôsobenia *až 120 dní*.

Zoskupenie BG je tvorené približne 1500 osobami, pričom operačne bude podliehať vytvorenému veliteľstvu.

V novembri 2004 sa predstavitelia členských krajín EÚ zišli v Bruseli na tzv. konferencii o príspevkoch k vojenským spôsobilostiam (MCCC – Military Capability Commitment Conference), kde sa zaviazali vytvoriť 13 bojových skupín. Predstavitelia členských krajín EÚ sa zaviazali, že od roku 2007 dosiahne plnú operačnú spôsobilosť všetkých 13 BGs. Na základe toho bude EÚ v období 2005-2006 schopná uskutočniť jednu expedičnú operáciu krízového manažmentu v sile 1 BG a od roku 2007 bude EÚ schopná uskutočniť už dve paralelné operácie v sile 2 BG. Ďalšie BG budú pripravené ako zálohy pre pravidelnú rotáciu už nasadených BG.

Čo chcem ale zdôrazniť je tá skutočnosť, že rozvoj EBOP brzdia rozdielne ciele a ambície predovšetkým veľkých členských štátov a obmedzené vojenské kapacity. EÚ síce môže pri plánovaní operácii aj naďalej počítať s plánovacími kapacitami NATO (Berlín+), ale vzhľadom na rozpočty svojich armád dokáže len s najväčším vypätím síl dosiahnuť deklarované ciele. Hlavným dôvodom boli predovšetkým malé výdaje na obranu. Napríklad v roku 2004 USA vynaložilo 450 mld. USD a F,VB a N spolu iba 125 mld. USD. Dôvodom boli odlišné stratégie zaisťovania bezpečnosti a miera dôrazu na jednotlivé spôsoby, akými je táto bezpečnosť zaisťovaná. USA pri riešení konfliktov uprednostňujú viacej priamy postup, zatiaľ čo Európa preferuje zmierňovanie konfliktov a pomoc pri budovaní demokratických štruktúr v postihnutých oblastiach.

Tiež nie je možné porovnávať veľkosť a zloženie NRF a BG (v počtoch je pomer cca 21 000 osôb v NRF ku cca 1 500 osôb v BG). V zmysle výcviku a interoperability bude značná výhoda v členských štátoch periodicky pridelujúcich vhodne modifikované BG aj do NRF. Z toho plynie možná výhoda a prospech z dosiahnutého výcviku a interoperability.

A teraz sa dostávame k najkontroverznejšej časti nášho článku. Kladieme otázky: Sú ambície samostatnej bezpečnostnej politiky prínosom k tvorbe globálneho bezpečnostného prostredia a sú napĺňané tým najvhodnejším spôsobom? K akému pokroku došlo pri vymedzení spoločnej obrannej politiky od Maastrichtu k Nice? Možno skonštatovať že len v možnosti zapracovať spoločnú obranu do štruktúr EÚ i mimo pôdu medzivládnej konferencie. K akému pokroku došlo po summite v Nice? Prakticky k žiadnemu. Ako jednu z možných prekážok možno identifikovať čl.17 zmluvy o EÚ.

Politika únie sa v zmysle tohto článku nedotýka zvláštnej povahy bezpečnostnej a obrannej politiky niektorých členských štátov. Jeden koncept bezpečnostnej a obrannej politiky, skutočne citlivý je možné u členov EU nájsť. Je to neutralita. Súčasná zmluva je plne kompatibilná so záväzkami plynúcimi z neutrality, pri snahe sa transformovať na vojenskú alianciu je potrebné brať ohľad na neutrálne štáty (Rakúsko, Írsko, Fínsko a Švédsko). Nie je možné v časovo krátkom horizonte očakávať zásadnú zmenu v ich politike.

Severoatlantická organizácia je vojensky schopnou a dôveryhodnou organizáciou. Preto sa pýtame. Existujú pádne dôvody na vytváranie duplicitných štruktúr? Nebude to v konečnom dôsledku v prípade krízy viesť k jej prehĺbeniu na pôde oboch organizácií?

Jedným z argumentov zástancov samostatnej bezpečnostnej politiky je právo robiť si tzv. poriadok sám na svojom dvore. Ak opomenieme fakt, že dvor sa nám v koncepcii BGs trochu rozrástol a chceme ho robiť inak ako v severoatlantickom spojenectve, tak deklarujeme zdieľanie spoločných hodnôt západnej civilizácie? No a v neposlednom rade bude samostatná bezpečnostná politika presadzovaná silami závislými pri nasadení na kapacitách NATO dostatočne samostatná a vôbec uskutočniteľná? Z pohľadu týchto skutočností sa javia mantinely pre napredovanie samostatnej bezpečnostnej politiky EÚ relatívne úzke a otázka možno nemá znieť kam môže až zájsť, ale či sa jej vôbec podarí naplniť to, čo deklarovala do konca tejto dekády.

Záverom je potrebné konštatovať, že EÚ buduje svoju samostatnú bezpečnostnú politiku síce s mnohými otáznikmi, ale s reálnou šancou získať dostatočný rešpekt na medzinárodnom poli. Proces je nevratný a nemal by mať negatívny vplyv na severoatlantické partnerstvo ale naopak prispieť k zlepšeniu bezpečnostného prostredia, a to nielen v Európe. A preto je dôležité sa v ďalšom zamyslieť nad budúcimi spôsobilosťami bezpečnosti EÚ.

4. PRAVDEPODOBNÝ VÝVOJ OBRANNÝCH SPÔSOBILOSTÍ EÚ

Budúci charakter operácii EBOP je rozpracovaný v dokumente Európskej Obrannej Agentúry (The European Defence Agency - EDA) - Dlhodobá vízia európskych obranných spôsobilosti a kapacitných potrieb. Dokument identifikuje najzávažnejšie trendy najbližších 20 rokov a predkladá odporúčenia pre smerovanie, ktorými by bolo vhodné sa v budúcnosti uberať.

Globálny kontext demografického a ekonomického vývoja Európy, ktorá v najbližších rokoch bude staršia, menej prosperujúca a obklopená regiónmi (zahrňujúcich Afriku a Stredný východ) snažiacich sa vysporiadať s následkami globalizácie, núti k zamysleniu. Obrana sa bude musieť vysporiadať s problémom verejných financií, ktoré budú pod tlakom

požiadaviek na rast dôchodkov mať snahu znižovať jej rozpočet. Zároveň bude vzrastať citlivosť verejnosti na legitímnosť použitia sily a uprednostňovanie bezpečnosti pred obranou.

Obrana bude musieť pokračovať v adaptácii sa na:

- **zmenu úlohy sily**, pretože sila bude oveľa tesnejšie previazaná s politikou, bude použitá proti nejasnému nepriateľovi a pod nepretržitým dohľadom médií;
- **technologickú revolúciu**. Pokračujúci rozvoj mikroelektroniky, komunikačných a zmyslových technológií, biovedy a energetických technológií prinesie moderným ozbrojeným silám značné výhody. Protivník však urobí všetko preto, aby technologické výdobytky využil v svoj prospech.

Operácie EBOP budú expedičné, viacnárodné a multiinstrumentálne, primárne zamerané viac na dosiahnutie bezpečnosti a stability ako na dosiahnutie víťazstva. Asymetria bude použitá nielen proti protivníckovej taktike, ale tiež proti jeho ideám a hodnotám. Za takýchto okolností vojenská sila bude len jednou z množstva prostriedkov použitých za účelom dosiahnutia cieľov operácií.

Kľúčom k stanoveniu charakteru spôsobilosti budúcich síl môžu byť:

- Synergia – spočívajúca v kombinácii ozbrojeného konfliktu v koordinácii s efektom nevojenských aktérov;
- Agilita – znamenajúca rýchlosť reakcie a rozmiestniteľnosti síl, ale tiež kapacitu umožňujúcu rekonfigurovať ich na optimálne jednotky, veľkosť a rovnováhu a rýchly presun na taktickom stupni;
- Selektivita – znamenajúca širokú škálu spôsobilosti a prostriedkov zaisťujúcich informovanosť a správnu voľbu v každej etape operácie;
- Udržateľnosť – predstavujúcu primeranú logistickú podporu.

Tieto charakteristiky sú pretransformované do profilu budúcich spôsobilosti pre každú z oblastí, ktorými sú velenie, informovanie, angažovanie, ochrana, rozmiestnenie a udržanie.

Zabezpečenie profilu budúcich spôsobilosti vyžaduje sa sústrediť na:

- Využitie vedomostí – skvalitnením spravodajstva, informovanosti a analytickej činnosti na všetkých stupňoch, ako aj rozvojom vhodných foriem dátových sietí;
- Interoperabilitu – zameraním sa na vyššiu zhodnosť prostriedkov a systémov;
- Početnú vyváženosť – znižovaním nákladov na živú silu umožniť vyššie investície do technológií;
- Rýchle akvizície – umožnia rýchlejšie využitie nových technológií;

- Industriálnu politiku – rastom investícií dôjde k odvráteniu úpadku Európskeho obranného priemyslu a ku konsolidácii Európskej technologickej a priemyselnej základne;
- Pripravenosť na neočakávané – zistením obmedzení znemožňujúcich hlbšie preniknúť do budúcnosti.

Pokiaľ sa globalizácia nezastaví, alebo sa nebude uberať iným smerom, svet v roku 2025 bude pravdepodobne viac rozdielny, viac vzájomne závislý a ešte viac nevyvážený ako v súčasnosti. Ak sa naplní predpoveď trojnásobného rastu HDP Číny, stane sa z nej druhá najväčšia ekonomika sveta a India zreviduje hospodárske postavenie Japonska a zaujme jeho súčasné tretie miesto vo svete. Európa bude pokračovať v skromnom raste, pokiaľ ide o DPH, avšak jej technologická prevaha v oblastiach ako sú IT, biotechnológie a nanotechnológie bude upadať.

V Európe bude naďalej pretrvávajúť nízka pôrodnosť, ktorej súčasná miera je 1,5. Počet obyvateľov, kompenzovaný nižšou úmrtnosťou a vyššou dĺžkou veku, pravdepodobne ostane stabilný. Do roku 2025 počet osôb v poproduktívnom veku k osobám v produktívnom veku stúpne z 37% na 48% a priemerný Európan bude mať 45 rokov. Európania budú v roku 2025 tvoriť 6% svetovej populácie. Starnúci Európania budú zväzdať urputný boj medzi mladosťou a skúsenosťou. Zdroj personálu pre ozbrojené sily (skupina 16 – 30 ročných) klesne do roku 2025 na 15%.

Tieto demografické trendy budú mať závažný dopad na verejné financie, spočívajúci v náraste zdravotníckej starostlivosti a nákladov na dôchodky. Verejné výdavky na starších obyvateľov, v priebehu nasledujúcich 40 rokoch, môžu narásť zo súčasných 11-16% na 17-33% národných HDP. Nízky ekonomický rast a vysoká nezamestnanosť by mohli zvýšiť fiškálne tlaky na národné rozpočty, pretože nezamestnanosť a sociálne dávky budú financované znižujúcim sa počtom produktívnych občanov. Nevyhnutne, náklady ozbrojených síl na personál budú taktiež rásť.

Globalizácia bude produkovať víťazov a porazených, ako medzi štátmi a regiónmi tak aj vo vnútri spoločností. Regióny susediace s Európou budú čeliť rôznym výzvam. Vysoká pôrodnosť v Afrike môže viesť k nárastu populácie oveľa rýchlejšie ako kdekoľvek inde – o 48% na 1,3 miliárd do roku 2025. Predpokladá sa, že priemerný vek Afričanov v roku 2025 bude 22 rokov. Postupujúca púšť môže zvýšiť koncentráciu tejto mladej populácie v mestách, kde pre väčšinu z nich nie je nádej zamestnať sa. Dôsledky bezútešnej situácie, humanitného nešťastia a migračného tlaku sú očividné.

Stredný východ očakáva porovnateľný rast svojej mladej populácie (50%-ný nárast obyvateľstva v produktívnom veku), s podobnými neistotami ako v Afrike. Rusko, naopak pravdepodobne bude čeliť znížením počtu obyvateľstva o 10%. Z uvedeného vyplýva, že prognózou je napätie a silné migračné tlaky v regiónoch obklopujúcich Európu, v čase keď Európa sa stáva vysoko závislá na zvyšku sveta a najmä na jeho energiách. Čína a India obzvlášť budú zvyšovať globálnu spotrebu energie a hľadať jej nové zdroje v strednej Ázii, Afrike a na strednom východe. Z tohto a iných dôvodov európske bezpečnostné záujmy môžu byť priamo, alebo nepriamo obmedzené napätím vzrastajúcim nielen v blízkom susedstve, ale taktiež vzdialenejších regiónoch.

Zvlášť v dobe, keď sa Európa stáva viac závislá na okolitom svete a blízke susedstvo sa stáva problematickejšim, je potrebné byť viac opatrný pri vojenských zásahoch. „CNN efekt“ a jeho prepojenie s averziou voči stratám je už známe. Vojenské operácie budú predmetom narastajúcej pozornosti vládnych predstaviteľov, médií a obyvateľstva. Vlády pod tlakom spoločnosti budú mať obavy o vnútornú bezpečnosť a spoločenská mienka môže byť ešte viac váhavá podporiť potencionálne kontroverzné zásahy v zahraničí – zvlášť v regiónoch z ktorých môže prísť veľký počet imigrantov. Pokračujúce šírenie jadrových, biologických a chemických spôsobilosti môže byť taktiež faktorom komplikujúcim intervencie.

Európa naďalej zostane jedným z najprosperujúcejších a najstabilnejších regiónov planéty. Avšak ako bude starnúť, bude strácať ekonomickú jedinečnosť a stále viac znepokojená svojou bezpečnosťou. Na Európu môžu taktiež vplývať problém, ktoré budú narastať na jej periférii.

Ako sa dotknú zmeny v ekonomickej oblasti, okolitom spoločenskom a vojenskom svete a čo z toho vyplýva pre operácie EBOP vedené v budúcnosti?

Typická operácia krízového manažmentu EBOP bude expedičná, medzinárodná a multi inštrumentálna. Európska únia identifikovala svoju potrebu byť globálnym bezpečnostným aktérom. Takýto cieľ predpokladá disponovať spôsobilosťou použiť jednotky na strategické vzdialenosti a v asketických zónach operácie. Zásahy budú založené na spoločných cieľoch členských štátov EÚ, vyjadrených v záväzku riešiť krízy. Preto rozmiestnenie jednotiek bude založené na princípe širokej medzinárodnej spolupráce. Navyše, EÚ vo zvýšenej miere využije komplexný prístup spočívajúci v kombinácii vojenských a nevojenských prostriedkov sily, to znamená v koordinácii vojenských, civilných vládnych a nevládnych orgánov, k dosiahnutiu potrebných politických cieľov.

Aké sú znaky rozvoja budúcich spôsobilosti potrebných na vedenie operácií EBOP? Rozvoj spôsobilosti vždy balansuje medzi dvoma rôznymi prístupmi. Prvý prístup vychádza

zo skúsenosti získaných v minulosti a je spoľahlivým návodom pre budúcnosť, kým druhý predpokladá narastajúcu rýchlosť zmien v spoločnosti a kladie vysoké nároky na prispôsobivosť a flexibilitu plánovacích spôsobilosti. V skutočnosti, oba prístupy je potrebné vziať do úvahy a navzájom ich kombinovať. Tieto princípy sú platné na taktickom, operačnom aj strategickom stupni. Sú použiteľné v preventívnych, stabilizačných, rekonštrukčných operáciách, v operáciách na udržanie mieru ako aj v bojoch vysokej intenzity.

Aké sú charakteristiky spôsobilosti týchto síl budúcnosti? Vo všeobecnosti, takéto jednotky a ich spôsobilosti musia byť založené na komplexnom plánovaní, ktoré zahŕňa nielen prostriedky, ale aj ucelené strategické koncepcie, doktríny, výcvik a organizáciu a ich vzájomnú kombináciu na dosiahnutie žiadaného efektu. Primárnu pozornosť je potrebné venovať týmto štyrom charakteristikám: synergii, agilite, selektivite a udržateľnosti.

Synergia: V budúcnosti budú spojené sily zložené z pozemných, vzdušných, kozmických a námorných prvkov v zvýšenej miere používať presnú palebnú silu, spravodajstvo a sústredenú logistiku za účelom dosiahnutia vojenského efektu menej diskriminačným spôsobom. Asistovať pri riadení konfliktu im budú spôsobilosti ďalších agentúr a aktérov vrátane nevládných organizácií. Média s ich rastúcim vplyvom a efektívnosťou bude potrebné brať taktiež do úvahy. Synergia medzi týmito rôznymi kapacitami vytvorí efekt potrebný pre splnenie poslania pri akceptovateľnom stupni rizika a pri minimalizácii nežiaducich efektov.

Tradičné vedenie vojny spoločnými silami môže byť všeobecne považované ako zaradenie doplnkových zbrojných systémov na dosiahnutie synergického efektu. Komponenty spoločných síl ako klasická pechota, tanky, či delostrelectvo už boli nahradené ďalšími prvkami ako sú presné zbrane, sofistikované senzory a systémy velenia a riadenia. Vyspelé technológie v oblastiach ako sú stealth, tepelné maskovanie a ich vzájomné závislosti požadujú ďalší vývoj a pružný prístup k akvizíciám.

Agilita: Týka sa schopnosti dosiahnuť rýchlosť reakcie, prispôbiť sa, zoskupiť a rozmiestniť. Vojenské sily členských štátov EÚ budú operovať v medzinárodnom a multilaterálnom prostredí, budú spolupracovať tak s jednotkami EÚ ako aj s medzinárodnými organizáciami vrátane OSN a NATO, alebo v rámci ad hoc koalícií. Budú disponovať nevyhnutným velením, riadením, spojením, spravodajstvom, prieskumom (C3ISR) umožňujúcimi plánovanie a prípravu misie.

Budúce spoločné bojové zoskupenia budú potrebovať agilitu na operačnom a taktickom ako aj strategickom stupni. Jednotky EÚ budú musieť byť schopné operovať v akomkoľvek

prostredí disponujúc vlastnosťami spočívajúcich v kombinácii utajenia, rýchlosti, informačnej nadvlády, spojenia, ochrany a ničivosti. V každom prípade jednotky budú musieť byť spôsobilé vyvíjať nepretržitý tlak a operačné tempo, ktoré je zvládnuteľné, avšak naruší rozhodovací cyklus a operačný koncept nepriateľa.

Selektivita: Selektívne použitie kinetických a nekinetických prostriedkov za účelom generovať smrtiaci alebo nesmrtiaci efekt bude podstatou budúcich operácií. Budúce bojové zoskupenia budú musieť byť schopné stupňovať a meniť použitie sily podľa potreby, v zhode so zákonnými politickými obmedzeniami. Budúce spôsobilosti budú musieť efektívne využívať také nekinetické spôsobilosti akými sú útoky na dátové siete, elektromagnetická alebo riadená energia, klamanie a psychologické operácie. Uvedené spôsobilosti poskytnú silám členských štátov EÚ zvýšenú pružnosť a umožnia im lepšie pútať cieľ, kým pominú obavy z nežiaducich efektov. Budúce bojové zoskupenia by mali byť pripravené operovať v riedko obývanom priestore ako aj v zložitom teréne a mestách, s vysokou presnosťou prevedenia akcii a minimálnymi stratami.

Selektivita podstatným spôsobom ovplyvní efektívnosť použitia síl. Bude potrebná pre vyhodnotenie strát, efektívnosti použitia munície, vykonanie záverečných analýz a celkové zhodnotenie primeranosti požiadaviek.

Udržateľnosť. V prípade brzdenia, alebo odmietania umožniť silám EÚ prístup do požadovaných zariadení, alebo do lokálneho operačného priestoru, dopad na riešenie krízy môže byť fatálny. Protivník tým získa čas, väčšiu voľnosť konania a zvýši sa jeho pravdepodobnosť úspechu. Ak európske sily budú nútené operovať v odľahlých oblastiach, potom ich spôsobilosti budú ovplyvnené čo do rozsahu, rýchlosti a odolnosti. Odvrátenie tohto nebezpečenstva spočíva v schopnosti EÚ demonštrovať odmietanie hrozieb a v spoľahlivom odstrašovaní.

Použitie a udržateľnosť medzinárodných a agilných síl EÚ bude vyžadovať výstavbu dostatočných potrubných kapacít a zaistiť ich ochranu v celej dĺžke, tak aby boli schopné s vysokým stupňom istoty zabezpečiť zásobovanie zasadených jednotiek.

Napriek úmyslu vykonávať krátke a rozhodné operácie, bude dôležité mať dostatočne širokú rotačnú bázu na udržanie a na dlhotrvajúce pôsobenie síl v operáciách. Politická udržateľnosť operácii EBOP bude záležať na jasnom dôraze na ochranu síl.

Charakteristiky synergie, agility, selektivity a udržateľnosti sú obsiahnuté v každej zo šiestich oblastí budúcich spôsobilosti, ktorými sú velenie, informovanie, angažovanie, ochrana, rozmiestnenie a udržanie.

Profil budúcich spôsobilosti sil EÚ podľa Integrovaných vývojových tímov Európskej únie:

Velenie: Spôsobilosti velenia a riadenia budú rozhodujúcim elementom v zápase o informačnú a rozhodovaciu nadvládu.

V priebehu prípravy a vedenia operácií EÚ, C2 bude musieť byť zabezpečované kontinuálne v celom reťazci velenia. Táto úloha bude založená na racionálnej organizácii C2, zreteľne definovaných procesoch C2 a na bezpečnosti a efektívnej podpore velenia. Veliace a riadiace spôsobilosti budú musieť podporovať rýchly rozhodovací proces. Vznikne požiadavka na vedenie operácii prostredníctvom dátových sietí, umožňujúcich také spôsobilosti ako sú vytváranie a podieľanie sa na výstrahe v reálnom čase.

Informovanie: Budúce operácie v pôsobnosti EÚ budú spoliehať na spôsobilosť zbierať, spracovávať, selektovať, distribuovať, šíriť, obnovovať a uchovávať informácie. Spravodajstvo a získavanie informácií prostredníctvom zberu a prieskumu budú mať nenahraditeľné zastúpenie na zabezpečenie nezávislej kapacity potrebnej pre tvorbu úsudku, správne rozhodovanie a úspešné vykonanie akcie.

Rozhodujúci bude rozvoj spoľahlivých strategických komunikácií a spravodajských spôsobilosti a ich ochrana proti fyzickým a nefyzickým hrozbám, ako aj prístup k spoľahlivým navigačným a geografickým údajom.

Dopad týchto spôsobilosti na získavanie a bezpečne narábanie s informáciami bude nadobúdať na význame s nárastom zodpovednosti rozhodovacieho procesu na všetkých stupňoch velenia.

Angažovanie: Efektívne jednotky v budúcich operáciách budú musieť byť spôsobilé operovať v obmedzenom čase a priestore, na mori, zemi, vo vzduchu a v informačnom prostredí, s cieľom oslabiť protivníckove spôsobilosti v dotyku, alebo mimo dotyk.

V spoločnom prostredí vojenské spôsobilosti ako celok majú prednosť pred spôsobilosťami jednotlivých druhov vojsk. Príprava a vedenie budúcich operácií EÚ budú vyžadovať kontinuálne zvažovanie takých aspektov vzťahujúcich sa k priestoru, akými sú komunikácie, alebo detekcia a identifikácia potencionálnych hrozieb. V komplexnom operačnom prostredí budú taktiež dôležité bojové identifikačné spôsobilosti, ktoré umožnia redukovať straty medzi vlastnými a spriatelenými silami, partnermi, civilnými osobami a miestnou populáciou.

Ochraňa: Prednostné znalosti o celkovej situácii budú nevyhnutnou podmienkou pre efektívne vedenie operácií EBOP. Preto bude výhodné disponovať primeranými sledovacími a výstražnými spôsobilosťami. Nevyhnutnou spôsobilosťou bude schopnosť detekovať a potom čeliť prostriedkom, ktoré kvôli ich legitimite, morálnym a etickým aspektom ich

použitia, nie sú prípustné v silách EÚ (napríklad biologické zbrane), ale môžu byť použité protivníkom.

Rozpoznávanie rozšírenej podstaty budúceho bojiska, bude vyžadovať čoraz vo väčšej miere zabezpečiť bezpečnosť dátových sietí a priestor operácií proti fyzickému a kybernetickému útoku. Dôsledky útokov zbraňami hromadného ničenia budú ťažko zvládnuteľné. Dôležitou spôsobilosťou budúcich síl EÚ bude prevencia ich proliferácie ako aj schopnosť čeliť ich použitiu.

Rozmiestnenie: Predpokladom úspešnosti síl EÚ v budúcich operáciách bude rozmiestniteľnosť vrátane posilnenia a udržania síl. Členské štáty EÚ by mali mať k dispozícii prostriedky pre strategické rozmiestnenie na veľké vzdialenosti. Strategické rozmiestnenie by malo byť koordinované na spoločnej a medzinárodnej báze a malo by byť realizované všetkými druhmi prepravy, vrátane civilných zdrojov.

Udržanie: Úspech operácií bude vo veľkej miere závisieť na udržateľnosti rozmiestnených síl. Udržateľnosť bude zahŕňať poskytnutie, výmenu a rotáciu síl vrátane potrebných prostriedkov a zariadení podľa operačných požiadaviek. Najmä ak operačný priestor je vzdialený od územia členských štátov EÚ, udržateľnosť musí zaisťovať zotrvanie v priestore rozmiestnenia bez ohľadu na riziká, alebo prístupnosť infraštruktúry a ďalších faktorov v operačnom priestore. Spoločná, alebo kombinovaná podporná zostava by mala byť spôsobilá zaisťovať požadovanú kvalitu a množstvo podpory na veľké vzdialenosti aj pre veľké časové rámce.

5. ZÁVER

Vývoj úloh síl EÚ a kontext ich použitia napreduje s vývojom technológií, ktoré sú dostupné na oboch stranách konfliktu. Jedine komplexný plánovací prístup s dlhodobou perspektívou môže ponúknuť príležitosť vhodne vyvažovať použitie sily s ambíciami a zdrojmi; a identifikovať a eliminovať riziká. Nerovnováhy, deficity, alebo riziká však nie sú len záležitosťou vyspelých technológií. Vzdelávanie a výcvik budú mať taktiež rozhodujúci význam pre zaistenie, aby kultúrna zmena zodpovedala technickému pokroku. Európska priemyselná báza bude musieť slúžiť ako spoľahlivý a efektívny základ všetkých snáh zabezpečiť potrebné spôsobilosti v dlhodobých časových výhľadoch. Je to práve širší plánovací kontext a množstvo kľúčových otázok, od využívania znalostí až k priemyselnej politike, ktoré budú určovať ako sa Európa vysporiada s jej budúcimi obrannými potrebami.

BIBLIOGRAFICKÉ ODKAZY

- A Secure in a Better World by Javier Solana, EU High Representative for the Common Foreign and Security Policy, European Council, Thessaloniki, 2003-06-20
- BALUŠÍK, M.: Umenie diplomacie, BELIMEX, Bratislava, 1996 Basic Concepts, www.eu-eu.int/pesc/default.asp.lag.en
- Defence Policy Guidelines, Federal Ministry of Defence, Germany, May 2003, ww.bundeswhr.de
- Deklarácia o vojenských kapacitách EÚ, 19. 5. 2003
- European Security Strategy, January 2004, In: www.eu2004.ie/templates
- European Foreign Security Policy Newsletter, Institute for European Affairs, Dublin, 2000
- Expertné zasadnutie v Ríme pod koordináciou Aspen Institute, 20. 9. 2003
- Expertné zasadnutie v Paríži pod záštitou Inštitútu bezpečnostných štúdií EÚ, 6.-7. 10. 2003
- Expertné zasadnutie v Štokholme pod záštitou Švédskeho inštitútu medzinárodných vzťahov, 20. 10. 2003
- FUČÍK, J.: Premennivé perspektívy európskeho zbrojného priemyslu, In: EBOP – národné perspektívy, IIR, Praha, 2002
- GARDEN, T.: European Defence Work, www.tgadren.demon.co.uk
- GNESSOTTO, N.: 2002.ESDP: European view, The International Institute for Strategic Studies, www.iiss.org/eusec/gnesott.htm
- HAINÉ, J.-Y.: EDSP: an overview, www.isseu.org/esdp/01-jyh.pdf, 2004-01-26
- HEUSER, A.: European Foreign and Security Policy, 2003
- HUNGTINGTON, S.P.: Democratization and Security in Eastern Europe, NY, 1999
- HILL, Ch.: The Capability-Expectations Gap or Conceptualizing Europe's International Role, Journal of Common Market Studies (JCSM), 1993
- Írske predsedníctvo, In: Draft Conclusions for the European Council, 17-18 June, 2004, In: www.ue-eu.int
- KHOL, R.: Evropská bezpečnostní a obranná politika – národní perspektívy, IIR, Praha, 2002
- KOMORNÍK, J. Amsterdamská zmluva, Centrum európskych štúdií, Bratislava, 1999, str. 165 a kol.
- KOVÁČIK, J.: Východiská, perspektívy a stratégia obranného priemyslu Slovenskej republiky, In: Zborník IOB, MO SR, Bratislava, 2003
- LOMBARDINI, V.: Medzi SEBOP EÚ a transatlantickou spoluprácou rozpor neexistuje, SFPA, Bratislava, 2002
- NOVÁČKOVÁ, D.: Európska únia a európske spoločenstvá, Bratislava, 2004

ONDREJCSÁK, R.: Základné bezpečnostno-politické dokumenty Spojeného kráľovstva, Francúzska, Nemecka a USA: Implikácie pre bezpečnostnú stratégiu SR, In: Odporúčania pre aktualizáciu bezpečnostnej stratégie Slovenskej republiky, IBOŠ, MO SR, 2004

PAWERA, R.: Bezpečnostno-vedná rovina konštituovania policajnej vedy, In: Šimovček I. a kol.: Policajná veda, APZ, Bratislava, 1997, ISBN 80-8054-38-1

PAWERA, R.: Niektoré komponenty bezpečnosti, In: Konštituovanie policajnobezpečnostnej vedy, Zborník medzinárodného seminára, 6. 11. 1996, APZ, Bratislava, 1996

SAMSON, I.: Európska bezpečnostná stratégia – implikácie pre Slovensko, In: Odporúčania pre aktualizáciu Bezpečnostnej stratégie Slovenskej republiky, MO SR – IBOŠ, január 2004

SIMAN, M. – Zmluva o EÚ a zmluva o založení európskeho spoločenstva v znení zmluvy

SLAŠŤAN, M.: z Nice, Slovenská asociácia európskych štúdií, Banská Bystrica, 2004, ISBN 80-969093-5

ŠKVRNDA, F: Fenomén európskej bezpečnosti, vystúpenie na workshope IBOŠ, 7. 4. 2004, MO SR, Bratislava, 2004

The French Force Commitment Concept Contents Ministry of Defence, France, ww.defence.gouv.fr

The Military Balance 2002/2003, SIPRI Yearbook, London, 2003

Účasť Ozbrojených síl Slovenskej republiky v operáciách a misiách, správa MZV SR, 2004

VAN HAM, P.: Europe gets real,

WHITE, B.: European Security and Defence Policy, Eur. Documentation Centre, 2001, www.aiscgs.org/c/vanham.shtml, 2004-03-18

WEISS, P.: Rozširovanie EÚ a NATO – príležitosti ,konflikty a riziká z hľadiska slovenských národných záujmov, In: Zborník z konferencie: Medzinárodné vzťahy 2002 – aktuálne problémy, FMV EU, Bratislava, 2003, ISBN 80-225 -1674-0

WEISS, P.: Výhody a riziká začlenenia Slovenskej republiky do NATO, In: Zborník z medz. konferencie „Slovensko a NATO“, FMV EU, Bratislava, 2003, ISBN 80-225-1702

KOLEKTÍV AUTOROV Postavenie Slovenskej republiky v bezpečnostnej architektúre Európy. WESSELS, A., RAMSES, J.: The European Unions Foreign and Security Policy, Legal Institutional Perspective, Boston/London, 1999

THE EUROPEAN DEFENCE AGENCY: An Initial Long-Term Vision for European Defence Capability and Capacity Needs

ROZŠIROVANIE NATO NA VÝCHOD: NOVÉ FAKTORY POLITICKEJ A VOJENSKEJ SITUÁCIE PRE EURÓPU

plk. Ing. Michal CHLEBEC, Armáda Českej republiky

plk. Ing. Ľubomír MIŠKOLCI, OS SR

Kurz národnej bezpečnosti, NAO, Liptovský Mikuláš

ABSTRAKT

Z hľadiska zaistenia bezpečnosti v Európe a vo svete je NATO nie bezchybným, ale zďaleka najefektívnejším a najspoľahlivejším mechanizmom. Pôvodným účelom NATO bolo predovšetkým zadržiavanie expanzie komunistického bloku. Keď komunistický experiment skrachoval, aj NATO sa celkom prirodzene muselo ocitnúť pred otázkou „ako ďalej“. Zmena pomerov volá po redefinícii Aliancie, ktorá zasahuje všetky jej sféry: od jej geografického rozsahu a pôsobnosti až po dizajn zbraňových systémov; od strategickej doktríny až po taktické detaily. NATO si hľadá svoju identitu. Je vôbec ďalšia existencia Aliancie zmysluplná? Aké sú dôvody k udržaniu či rozširovaniu Aliancie? Má sa NATO ďalej rozširovať na východ? Je a bude NATO v nových podmienkach funkčné a efektívne (pri počte 26 a viac členov)? NATO je koncept spoločnej obrany a vysoko úspešný vojenský nástroj. Je jediná efektívna organizácia kolektívnej obrany a bezpečnosti v Európe, ktorá by i v budúcnosti mala spoľahlivo plniť túto funkciu. Hlavným dôvodom pre prvú vlnu rozšírenia NATO bolo vylúčiť strategické vákuum v strednej Európe, ktoré v 20. storočí predstavovalo pokušenie pre nemeckú i ruskú rozpínanosť. Dnes má NATO za sebou už druhú vlnu rozširovania od skončenia studenej vojny. Pristúpením Bulharska, Estónska, Litvy, Lotyšska, Rumunska, Slovenska a Slovinska k Washingtonskej zmluve v roku 2004 už v Severoatlantickej rade (NAC) zasadá 26 členských štátov a všetkých 26 plus Rusko spolupracuje v Stálej spoločnej rade NATO-Rusko. Je to začiatok úplne novej kapitoly nielen v dejinách týchto krajín, ale tiež v histórii širšieho euroatlantického priestoru.

Kľúčové slová: hodnotová orientácia, rozširovanie Aliancie, euroatlantický priestor.

1. SPOLOČNÉ HODNOTY EURÓPY A USA – PODPORA ROZŠÍRENIA NATO

Európa po studenej vojne už nepotrebuje USA, aby jej pomohli vyvážiť prevahu vojsk obrovského nepriateľského suseda masívnou prítomnosťou svojich vojenských jednotiek

a jadrovým arzenálom. Pre USA už Európa nepredstavuje prvú obrannú líniu svojej obrany, obranný štít, ktorého udržanie rozhoduje o ich bezpečnosti.

To ale neznamená, že nestabilná, rozvrátená, vnútornými konfliktami zmietaná či terorizmom trpiaca alebo inou agresiou ohrozená či ničená Európa predstavuje dnes menej vážne ohrozenie pre USA než v minulosti. Podobne, ohrozené alebo prepínajúce sa, či od sveta izolujúce sa USA, nie sú v záujme Európy.

A hoci nové problémy globálnej bezpečnosti v súčasnej dobe ohrozujú skôr USA než Európu (s ohľadom na ich globálnu angažovanosť, úlohu garanta súčasného medzinárodného status quo, ich ponímanie ako symbolu západného sveta a iné)...nebezpečie je v konečnom dôsledku stále nedeliteľné: ohrozená Amerika znamená ohrozenejšiu Európu. Odpoveď preto musí byť spoločná a USA a Európa majú spoločný nástroj: NATO.

Keďže ani USA, ani ostatné atlantické národy si nemôžu želať, aby sa Rusko vrátilo k starej imperiálnej politike a naopak, majú nemalý záujem na Rusku, ktoré sa hospodársky rozvíja, stáva sa demokratické a je prozápadne orientované, mali by s vedomím, že Rusko je dedičom silných imperiálnych tradícií, sformovať spoločnú, komplexnú stratégiu. Tá by zahŕňala okrem hospodárskej pomoci, podpory demokratickej transformácie a rozvoja politickej kooperácie i na medzinárodnej úrovni, aj vytváranie prekážok jeho expanzívnym ambíciám, obmedzujúcich pokúšenie uplatniť staré vášne. To je najlepší spôsob, ako podporiť Rusko v jeho ceste k demokracii, trhovej ekonomike a udržateľnému rozvoju a zakotviť jeho prozápadné smerovanie.

Úprimnú spoluprácu s ním teda musí sprevádzať podpora geopolitického pluralizmu v bývalom ruskom imperiálnom priestore, čo vytvára prekážky pokusom o obnovu ruského impéria. Súčasťou tejto politiky je aj rozširovanie NATO s potrebou vzájomnej koordinácie politiky rozširovania zo strany Európskej únie a NATO.

Aliancia teda stále zostáva poistkou proti obnove imperiálnych ambícií Ruska. Pevné transatlantické vzťahy, stabilná Európa a hodnoverné NATO ako základ úzkej euroamerickej spolupráce ovplyvnia priamo alebo nepriamo vývoj Ruska smerom k demokratickému, národnému štátu s rozvinutou občianskou spoločnosťou skôr, ako vzťahy konkurencie, či eventuálny rozpad NATO.

Iba spoločne euroamerickí spojenci môžu priviesť Rusko na európsku cestu prostredníctvom koordinovaného tlaku na pozitívne zmeny, napomáhaním geopolitickému pluralizmu v Eurázii individuálne alebo prostredníctvom spoločných organizácií (NATO, EÚ), čím vytvárajú prekážky výlučnému ovládnutiu bývalých republík ZSSR kýmkoľvek, a tak súčasne eliminujú pokúšenia pre Rusko a vedú ho k vývoju, ktorý mu umožní pôsobiť nie

ako destabilizujúci prvok, ale ako partner Európy a USA v oblasti Eurázie pri zaistovaní stability a bezpečnosti v nej a na globálnej úrovni v boji s dnešnými hrozbami.

Náročnou úlohou bude pričleniť demokratizujúcu sa *Ukrajinu*. Hoci je nepravdepodobné, že by Ukrajina v blízkej dobe splnila potrebné kritériá, nebolo by strategicky rozumné brániť týmto snahám.

Existencia Ukrajiny ako skutočne nezávislého štátu napomáha k transformácii Ruska. Ukrajina by sa preto v budúcnosti, po splnení podmienok, mala začleniť do kľúčových euroatlatických štruktúr, čím by sa jej nezávislosť pevnejšie zabezpečila. Tým by boli výrazne obmedzené ruské snahy o istú formu reintegrácie aj ostatných krajín východnej Európy, Kaukazu a Strednej Ázie.

Ďalšou úlohou bude povzbudenie pozitívnej zmeny režimu v *Bielorusku*, vyriešenie konfliktu v *Moldavsku* (problém Podnesterska) a jeho konsolidovanie.

Rovnako bude potrebné vypracovať stratégiu pre oblasť Južného Kaukazu (*Gruzínsko, Arménsko, Azerbajdžan*) a Strednej Ázie (*Kazachstan, Kirgizsko, Tadžikistan, Turkménsko a Uzbekistan*). Tento región je veľmi významný geopoliticky, bezpečnostne aj hospodársky. „Integrácia strednej a východnej Európy prebudila v týchto štátoch nádej, že niektoré z nich sa môžu posunúť bližšie k NATO a EÚ. Toto úsilie by malo byť podporované, nie zamietané. Politická preempcia vo forme demokratizácie bude rovnako kľúčová ako kapacity pre preempciu vojenskú. Pozitívne zmeny budú pravdepodobne vyžadovať desaťročia sústavného zapájania – nielen v regiónoch, ale aj medzi USA a Európou, čo bude tiež vyžadovať taký druh strategickej spolupráce, ktorá napokon vyhrala studenú vojnu.

2. RUSKO, EURÓPA A ROZŠIROVANIE NATO V MINULOSTI

Dnešné *Rusko* a dnešná Európska únia sú dedičmi komplikovaných vzťahov Ruska a zvyšku Európy od konca stredoveku. Rozhodujúcu úlohu v týchto vzťahoch hrali vojny. Na rusko-európskych vojnách je zaujímavé, že o ich vypuknutí rozhodovali takmer iba historické detaily a bolo úplne možné, že namiesto vojny medzi Ruskom a západnou krajinou by fungovalo práve naopak spojenectvo medzi Ruskom a touto krajinou.

Problémom stále zostáva dôvera medzi oboma časťami kontinentu čiže bezpečnosť. Súčasný problém dôvery, čiže bezpečnosti medzi Ruskom a Európou, je modifikovaný oproti minulosti. Európska únia naozaj vojensky neohrozuje Rusko a Rusko ju takto ani nevníma. Dá sa povedať, že ani Európania nevnímajú Rusko ako svoje vojenské ohrozenie. Prvkom nedôvery vo vzájomných vzťahoch Ruska a Európskej únie naďalej zostáva NATO.

V osemdesiatych rokoch sa Michael Gorbačov a Ronald Reagan dohodli na skončení studenej vojny a o desať rokov neskôr sa už NATO rozšírilo smerom na východ. Príliš veľa Rusov, či radových občanov, alebo ľudí v dôležitých funkciách, stále vníma NATO ako svoje ohrozenie. Ubezpečovania západných politikov, že NATO neohrozuje Rusko, na veci nič nemenia, rozhodujúci je pocit na ruskej strane.

V podstate nereformované NATO, tento najvýznamnejší nástroj zasahovania USA do európskej politiky, sa stáva prvkom nedôvery, brzdiacej spoluprácu európskeho kontinentu od Atlantiku po Ural.

Na rozpad východného bloku, Sovietskeho zväzu a na ukončenie bipolárneho konfliktu muselo Rusko reagovať v zásadne zmenených geopolitických podmienkach. Podstatu jeho zahraničnej politiky vo vzťahu k strednej Európe by bolo možné zhrnúť nasledovne: Rusko sa musí vyhnúť medzinárodnej izolácii; môže sa jej vyhnúť iba tak, že sa bude približovať k bezpečnostným štruktúram Západu paralelne s krajinami strednej Európy; v tomto procese nesmie byť dopustená prednosť krajín severovýchodnej Európy; zároveň je potrebné presadiť vytvorenie paneurópskeho bezpečnostného systému v priestore od Atlantiku po Ural, ktorému bude podriadené NATO, ako i princíp, že Rusko musí byť integrálnou súčasťou akéhokoľvek inštitucionalizovaného bezpečnostného systému v Európe. Vývoj medzinárodnej situácie, ktorý nebude v súlade s týmito zásadami, bude znamenať nové rozdelenie a konfrontáciu v Európe.

Politika Bushovej i Clintonovej administrácie bola v uvedenom období skutočne rusocentrická a diskusia o rozširovaní NATO smerom na východ sa viedla viac v diplomatických a expertných kuloároch, než bola predmetom reálnej politiky.

Prvým signálom významného posunu v zahraničnej politike sa stal list prezidenta Jelčina hlavám západných krajín z 30.9.1993, v ktorom zásadne odmietol plány na rozširovanie NATO o krajiny severovýchodnej Európy a namiesto toho navrhol, aby bezpečnosť krajín severovýchodnej Európy bola garantovaná spoločne NATO a Ruskom.

Po ruskej jeseni 1993 diskusia o rozširovaní NATO nadobudla nový rozmer, pretože medzinárodné spoločenstvo už malo do činenia s „novým“ Ruskom. V januári 1994 na summite NATO bol schválený program „Partnerstvo za mier“, ktorý vytvoril rámec pre reálny vojensko-politický dialóg medzi Alianciou a uchádzačmi o členstvo. Prezident USA Bill Clinton na summite vyhlásil, že otázka o rozšírení NATO už nestojí viac v podobe „či“, ale „kedy“.

Rusko nedokázalo zastaviť proces rozširovania NATO a presadiť vlastnú víziu európskej bezpečnosti i paralelné priblíženie sa k západným štruktúram spolu s krajinami

severovýchodnej Európy. Nemôže ani dosiahnuť aktuálne vedúce postavenie USA vo svetovej politike. Môže však významným spôsobom prispieť k tvorbe tzv. multipolárneho sveta. V tej dobe existovali dve hlavné otázky napätia vo vzťahoch so Západom: rozširovanie NATO a prístup Západu k integračným procesom v rámci SNŠ.

V prvej polovici roku 1997 sa uskutočnili rokovania medzi NATO a Ruskom o rozšírení Aliancie, ktoré vyústili do podpísania Zakladajúceho aktu 27.5.1997 v Paríži. Ich výsledok je možné zhrnúť nasledovne: Rusko nezískalo právo veta na rozhodnutia NATO týkajúce sa otázok európskej bezpečnosti. Na strane druhej celá II. časť textu aktu stanovuje podrobný mechanizmus konzultácií, zriadenie a fungovanie Stálej spoločnej Rady NATO-Rusko, ktorý garantuje Rusku - minimálne - konzultatívnu účasť na rozhodovaní o otázkach európskej bezpečnosti prijímaných NATO.

Rusku sa nepodarilo dosiahnuť zo strany NATO výslovne sformulovaný záväzok, že prvá vlna rozšírenia NATO bude zároveň i poslednou. Naopak, v texte aktu sa otázka ďalšieho rozširovania NATO priamo prakticky ani len nespomína. Zato Madridská deklarácia NATO, ktorej predchádzalo podpísanie aktu, deklaruje v článku 8: „Znovu potvrdzujeme, že NATO zostáva otvorené pre nových členov v súlade s článkom 10 Severoatlantickej zmluvy. Štáty, ktoré prejavili záujem o členstvo, ale dnes neboli pozvané na začatie rozhovorov o pristúpení, zostávajú v úvahe pre členstvo v budúcnosti. Aliancia očakáva, že v najbližších rokoch pozve na rokovania o pristúpení ďalšie štáty, ktoré si to budú želať a budú schopné prevziať zodpovednosť a povinnosti vyplývajúce z členstva...“ Druhá polovica tej istej vety však znie: „...pričom NATO zväží, či by pristúpenie týchto štátov poslúžilo všeobecným politickým a strategickým záujmom Aliancie a či by ich pristúpenie posilnilo všeobecnú európsku bezpečnosť a stabilitu.“ Inými slovami, Madridská deklarácia neobsahuje žiadnu pasáž, ktorá by výslovne stanovovala, že proces rozširovania NATO bude nevyhnutne a skutočne pokračovať. Ten istý článok obsahuje i nasledujúcu vetu: „...s cieľom posilnenia všeobecnej bezpečnosti a stability v Európe, ďalšie kroky v uskutočňovanom procese rozširovania Aliancie musia zohľadniť bezpečnostné záujmy všetkých Spojencov.“

K úspechu ruskej diplomacie je možné zaradiť prihlásenie sa Aliancie k záväzku nerozmiestniť na území nových členov jadrové zbrane. Nie tak jednoznačný úspech, aspoň čo sa týka priamych formulácií v texte Zakladajúceho aktu, dosiahlo Rusko pri požiadavkách na stanovenie obmedzení operačných jednotiek NATO a využitia existujúcej vojenskej infraštruktúry v nových členských krajinách. Je potrebné zdôrazniť, že najväčšiu spokojnosť na ruskej strane vyvolalo prijatie spoločného záväzku pristúpiť k dôkladnej revízii Zmluvy

o konvenčných silách v Európe (CFE), ktorá by zohľadnila novú bezpečnostnú situáciu v Európe vrátane existencie rozšíreného NATO.

Revíziou CFE Rusko sleduje dva zásadné ciele súčasne. Zníženie limitov počtov konvenčných zbraní osobitne pre každú európsku krajinu by predovšetkým znamenalo, že NATO nebude môcť umiestniť v nových členských krajinách významné vojenské sily. Moskva chce v revízii CFE zachovať i limity konvenčných síl pre „skupiny štátov“. V tomto prípade by bolo otázne akékoľvek ďalšie rozširovanie NATO o nové krajiny.

Rozhovory medzi Ruskom a NATO o jeho rozšírení na východ sa podpisom Zakladajúceho aktu neskončili a pokračujú ďalej v rokovaní o adaptácii zmluvy CFE. Podpis Zakladajúceho aktu nemožno hodnotiť ako jednoznačné víťazstvo diplomacie žiadnej zo strán. Existuje však niekoľko zásadných skutočností, ktoré hovoria skôr v prospech ruskej diplomacie. NATO sa síce podarilo získať „nepriamy“ ruský súhlas s prvou vlnou rozšírenia, vyšlo však v ústrety globálnym ruským požiadavkám, ktoré vracajú Rusko na kvalitatívne novej úrovni do bezpečnostnej agendy Európy po ukončení studenej vojny a po rozpade ZSSR. Ďalšie rozširovanie NATO, ak sa vôbec nejaké uskutoční, bude prebiehať v oveľa prepletenejšej pavučine európskych bezpečnostných záväzkov, než to bolo doteraz. Perspektíva rozšírenia NATO na východ je pre Rusko neprijateľná, pretože predstavuje hrozbu pre jeho národnú bezpečnosť.

V dôsledku predpokladaného rozšírenia NATO nebude európska bezpečnostná architektúra založená na hierarchizovanom systéme na báze OBSE, ale bude mať pluralistický charakter - vedľa seba existujúcich inštitúcií. Madridský summit NATO v júli 1997 i Luxemburský summit EÚ v decembri 1997 prijali rozhodnutie o rozšírení smerom na východ. Končí sa tak významná etapa formovania novej architektúry Európy po ukončení studenej vojny.

3. NA ZÁVER - ĎALŠIE RIZIKÁ ROZŠIROVANIA NATO NA VÝCHOD

Svet sa rýchlo mení. Pripravuje sa nové kolo rozširovania NATO. Hovorí sa o tom, že k NATO budú pripojené Austrália, Južná Kórea, Japonsko a Nový Zéland a že v Poľsku, neďaleko hraníc s Ruskom, budú rozmiestnené systémy protiraketovej obrany proti teroristickým raketám.

Zároveň na polooficiálnej úrovni - na Parlamentnom zhromaždení NATO - bolo vyhlásené, že na vstup do NATO sa pripravujú krajiny ako Chorvátsko, Macedónsko, dokonca Albánsko, ktoré nevyhovujú z hľadiska žiadnych kritérií členstva. Vo Washingtone a Kyjeve sa vážne hovorí o rýchlejšom (do roku 2010) rozšírení NATO

na Ukrajinu. Aj napriek tomu, že v Ukrajine je za vstup do NATO 12% obyvateľov, proti vstupu 62%.

K čomu privedie rozširovanie NATO na Ukrajinu? Medzi Ruskom a Ukrajinou neexistuje reálna demerkačná hranica. Ak budú vytvárať reálnu hranicu (teraz prakticky existuje iba na papieri), nebude sa dať vyhnúť problémom. Ukrajina by ako člen NATO sotva mohla nemať reálnu hranicu na východe. Budú sa ju snažiť postaviť. A vtedy môžu vzniknúť problémy. Akýkoľvek kopec sa stane strategickým, akákoľvek roklina historickou. Začnú o nich bojovať. Takýto zápas môže vyústiť do kriprelievania. Milióny ľudí, ktorí teraz pracujú na druhej strane hranice, môžu prísť o prácu a budú rozdelené milióny rodín. Vzniknú konflikty, syndróm rozdelenia národa na oboch stranách, ktorému sa istý čas darilo vyhnúť. Udalosti sa môžu tiež vyvíjať podľa jemnejšieho, hoci nie nutne, juhoslovanského scenára.

Rusko ale nie je Srbsko. Vydrží, dočasne aj oslabene a bude vytlačené do antizápadných spolkov. A Moskva stratí chuť hrať sa na veľmoc so statusom quo.

Nepomerne väčšia ujma bude spôsobená Ukrajine. Stratí životne dôležitého, hoci možno nie vždy pohodlného partnera, ktorý však nikdy nehral proti nej.

Snáď sa Rusko nenechá vyprovokovať ku konfrontácii. Bude však klásť tvrdý odpor. A možnože občas až neprimeraný. To najsmutnejšie je, že tento nový umelý "oblúk nestability" pozdĺž rusko-ukrajinských hraníc pochová myšlienku spojenectva významných veľmocí proti novým hrozbám a znovuzrodí súperenie blokov v inej forme. Prehrajú všetci. Vyhrajú len tí, ktorí chcú destabilizáciu sveta, dychtia po zbraniach hromadného ničenia, teroristi, radikáli. Teda práve tí, proti ktorým doteraz oficiálne bojujú rozvinuté a civilizované krajiny.

BIBLIOGRAFICKÉ ODKAZY

1. ŠEBEJ F., BURIAN P., ŠVEC P., ZÁLEŠÁK T., SAMSON I., DOSTÁL O.: *Má NATO budúcnosť?* Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, 2003.
2. KARAGANOV S.: *Geopolitická obmedzenosť*. www.chelemendik.sk.
3. ADAMS B.: *Pohľady na rozširovanie NATO*, 2004. www.nato.int.
4. ČARNOGURSKÝ J.: *Rusko – Európa: aké susedstvo?* Príspevok na konferencii, Vilnius 2006.
5. KOHÚT M.: *Spoločné hodnoty, spoločné výzvy*, 2005. www.euractiv.sk.

KRAJINY ZÁPADNÉHO BALKÁNU – ZDROJE NESTABILITY A KONFLIKTOV

plk. Ing. Jindřich JOCH

pplk. Ing. Juraj GRIVNA

Kurz národnej bezpečnosti, NAO, Liptovský Mikuláš

ABSTRAKT

Balkán, poskytuje široký záber pre skúmanie konfliktov, ktoré sa v minulosti objavovali vo všetkých jeho krajinách. Ich príčinné súvislosti boli v oblastiach, kde sa v minulosti vyskytli najčastejšie a najintenzívnejšie strety, kde sa menila klíma a situácia. Konfliktom, hlavne v období existencie bývalej SFRJ, dominovali konkrétnejšie problémy a rozpory medzi Srbskom a Chorvátskom. Ďalší konflikt, ktorý nepochybne nadväzuje, je problém Bosny a Hercegoviny. Tretí problém, problém Kosova, ktorý je stále aktuálny a v súčasnosti neexistuje spoľahlivé riešenie. Cieľom nie je detailné skúmanie udalostí, ktoré sa v jednotlivých konfliktoch udiali, ale pokus o analýzu udalostí, ktoré viedli ku vzniku ozbrojených konfliktov. V posledných rokoch sa objavilo množstvo kníh a dokumentov, ktoré sa venujú spomínanej téme a mnohí autori subjektívne skúmajú túto problematiku. Skutočnosť je však taká, že na Balkáne existuje nespočetné množstvo záujmových prúdov a každá strana má na určitý problém (ktorých je tiež strašne veľa v tejto oblasti) svoj vlastný pohľad a často ju pohľad inej strany nezaujíma. Táto skutočnosť robí z oblasti Balkánskeho polostrova jednu z najkonfliktnejších oblastí na svete.

Kľúčové slová: národnostné hnutie, nacionalizmus, napätie, regionálne spory.

1. ÚVOD

Podnety a zdroje pre vyvrcholenie konfliktov vo vojne, ktoré sa odohralo v 90. rokoch, existovali pod povrchom hladiny už stáročia a sú dané charakteristikami tohto územia. Tieto charakteristiky sa formovali pod tlakom historických udalostí. Historické determinanty Balkánskeho polostrova sú dôvodom, prečo je oblasť Balkánu práve „sudom pušného prachu“. Po páde komunizmu vzniklo ďalšie mocenské vákuum a býva pravidlom, že keď takáto situácia vznikne kdekoľvek na svete, objaví sa niekoľko kandidátov na zaplnenie tohto vákuu a rozšírenie vlastného územia vplyvu tiež predznamenáva napätú situáciu. Toto platí dvojnásobne na Balkáne. Tým nemožno tvrdiť, že títo kandidáti na prevzatie moci na území musia pochádzať nevyhnutne zo zahraničia. Po smrti J. B. Tita v roku 1980 sa začala meniť

vnútorná situácia v SFRJ³. Niekoľko rokov pred jeho smrťou, presnejšie v roku 1974, kedy bola prijatá nová Ústava SFRJ, ktorá zmenila charakter štátu a posilnila samostatnosť Juhoslovanských republík, sa situácia zmenila natoľko, že hromadenie nešťastných rozhodnutí a udalostí prebudilo konflikty, ktoré dovtedy ležali pod povrchom. Nasledujúce kapitoly poukazujú na podnety, ktoré bezprostredne konflikt nevyvolali, ale určite napomohli tomu, aby ku konfliktu došlo.

2. ETNICKÁ A NÁRODNOSTNÁ RÔZNORODSŤ

O Juhoslávii sa tvrdí, že je to „polyetnická“ spoločnosť. Je homogénna v etnickom zmysle a tri južno slovanské jazyky (macedónsky, slovinský a srbskochorvátsky), ktorými sa na území bývalej Juhoslávie hovorí, sú si veľmi blízke. Je heterogénna predovšetkým tým, že sa na tomto území vytvorili rozdielne národné povedomia. Slovinsko a Chorvátsko boli dlhý čas pod nadvládou Rakúsko-Uhorska, zatiaľ čo Srbsko a veľká časť Bosny a Hercegoviny boli pod okupáciou Osmanskej ríše. Južní Slovania sú si etnicky omnoho podobnejší medzi sebou ako s niektorým iným susedným národom. Mnohé štáty na svete zjednocujú národy a krajiny, ktoré sa jazykom, kultúrou alebo štátnou a historickou tradíciou vzájomne omnoho odlišujú ako juhoslovanské národy. Juhoslávia bola práve na tejto podobnosti a blízkosti formovaná v roku 1918. Hoci tieto podobnosti nesporne existovali, južní Slovania nikdy netvorili jednu národnosť, ani nemali jednu štátnu lojalnosť. Ich individuálne národnostné ideológie boli vo veľkej miere formované a široko akceptované. Práve preto sa väčšinou v krízových obdobiach dostáva na povrch toto národnostné cítenie a záujem celku sa odsúva do pozadia. Charakteristická je aj dominancia alebo prevaha jednotlivých národností v určitých obdobiach, na čo nevyhnutne nadväzujú odvetné opatrenia zo strany inej „menej hodnotnej“ národnostnej skupiny. O vytvorenie jednotného národného cítenia sa snažila idea juhoslovanstva. Táto idea bola úspešná iba sčasti.

Treba zdôrazniť, že práve toto rozdielne národnostné vedomie a nacionalizmus považujeme za veľmi dôležitý faktor pri vyvolávaní konfliktov, lebo na Balkáne sa vždy prejavia národnostné záujmy. Špecificky je napr. prípad Bosny a Hercegoviny, kde sa nikdy neetablovala politická organizácia, ktorá by na občianskom princípe hájila záujmy všetkých obyvateľov tohto regiónu, bez ohľadu na ich národnosť alebo náboženskú príslušnosť.

Uvedený problém sa navyše znásobuje tým, že tieto národnosti nie sú nejakými pevnými hranicami oddelené, ale často tvoria početné národnostné skupiny mimo „svojho“ územia a sú

³ Socialistická federatívna republika Juhoslávia

vzájomne premiešané, takže vždy, keď dôjde k národnostnému napätiu, tieto menšiny sú priamo zatahnuté do sporu, čím sa tento spor zintenzívňuje. Práve z tohto dôvodu k najintenzívnejším stretom počas občianskej vojny dochádzalo v oblastiach, kde sú národnosti najviac zmiešané – Chorvátsko, Bosna a Hercegovina⁴.

Netvrdíme, že život týchto národností a skupín vedľa seba nie je možný, ale možnosť vyvolania napätia medzi nimi je v generačnom kontexte väčšia ako na homogénnom území.

3. HISTORICKÝ KONTEXT

Dejiny Balkánskeho polostrova sú plné násilia a vojen. Jednotlivé enklávy stáli proti sebe, čo poznačilo ich vzťahy v ďalšej budúcnosti. Sem nepatria výlučne konflikty a spory vojenského charakteru, ale aj politické rozhodnutia, ktoré smerovali viac alebo menej proti záujmom inej národnostnej alebo etnickej skupiny.

Faktor historických spomienok je dôležitý pre pochopenie charakteru konfliktu, ktorý sa odohral v deväťdesiatych rokoch. Najmä spomienky na násilnosti, počas druhej svetovej vojny sa najčastejšie používali v propagandistickej kampani, cielenej proti nepriateľskej strane.

Na základe hesiel, v ktorých sa spomínali ustašovci, četníci⁵, moslimské „zelené baretky“ sa v procese rozpadu Juhoslávie vytvorila atmosféra nacionalistickej eufórie a spoločnosť sa stále viac radikalizovala zámerne oživovanými historickými spomienkami. V Srbsku sa objavilo mnoho mýtov, symbolov a spomienok mučeníctva pripomínajúcich druhú svetovú vojnu, bezpochyby najnásilnejšie obdobie v juhoslovanských dejinách a stotožňovanie Chorvátov s ustašovcami bolo v tejto kampani brané ako samozrejmosť.

Chorváti začali proces rehabilitácie ustašovského štátu. Od volebného víťazstva „Chorvátskeho demokratického spoločenstva“ (Hrvatska demokratska zajednica- HDZ s Franjom Tudjmanom na čele) v apríli 1990, Záhreb bol zaplavený nacionalistickou eufóriou. Všade bolo možné vidieť symboly vyzdvihujúce chorvátsky národ a silnel pocit nezávislosti od Belehradu, od Srbov, od Balkánu. Forma vyjadrovania tejto eufórie bola však stále ďalej bojovnejšia.

4. NÁRODNOSTNÉ OTÁZKY

⁴ Paradoxne môže vyznieť, že Daytonskou dohodou bola vedľa Republiky Srbskej (RS) vytvorená Federácia Bosna a Hercegovina (FBaH) tvorená bosnianskymi Chorvátmi a moslimami (podľa Daytonskej dohody „Bosniakmi!“)

⁵ Ustašovci a Četnici - označenie pre extrémne nacionalistické hnutia Chorvátov a Srbov aktívne prevažne v druhej svetovej vojne.

Na území Balkánskeho polostrova a najmä v oblasti bývalej SFRJ je národnostná otázka pomerne citlivou témou a je takmer pravidlom, že takmer každý problém sa skôr či neskôr prenesie do roviny národnostného sporu, väčšinou pri dlhom neriešení pôvodných nezrovnalostí a v čase politickej nestability.

Titovmu režimu sa v určitých fázach darilo tieto trecie plochy obrúsiť a cez ideu juhoslovanstva, bratstva a jednoty sa snažil vytvoriť jednotný juhoslovanský národ. Koncom šesťdesiatych rokov došlo v SFRJ k pôsobeniu niekoľkých faktorov. Stranícka kampaň proti centralizmu jasne naznačila, že stúpenci decentralizmu začali vo vládnych kruhoch prevládať. Po zavedení Ústavných dodatkov z roku 1967 do 1971, politickí lídri začali závisieť predovšetkým od toho, či je s nimi spokojná voličská základňa na republikovej a nie na centrálnej úrovni. Sociálne dôsledky, najprv rýchleho ekonomického rastu a jeho náhleho zabrzdenia prispeli k všeobecnému pocitu neistoty. Tieto spolupôsobiace faktory vytvorili klímu, ktorá umožnila nevídané prebudenie národnostného povedomia.

Chorváti:

Výrazne sa prejavovalo najmä Chorvátske národnostné hnutie, známe pod názvom „Chorvátska jar“. Jeho najväčším hnacím motorom bola nespokojnosť s ekonomickým postavením Chorvátska, konkrétne s kontrolou devízových príjmov, ktoré plynuli z turizmu. Nespokojnosť vyvrcholila po nie veľmi výhodnej hospodárskej reforme z roku 1965. Okrem toho, Chorváti neboli spokojní aj s neuznaním vlastného chorvátskeho jazyka (oficiálnym jazykom bol srbsko-chorvátsky). V januári 1970 sa chorvátske stranícke vedenie postavilo do čela národného hnutia a vyhlásilo, že unitarizmus predstavuje väčšiu hrozbu ako chorvátsky nacionalizmus. Toto hnutie sa rozšírilo, zradikalizovalo a vymklo sa straníckej kontrole. Koncom roku 1971, J. B. Tito eliminoval toto hnutie a prinútil chorvátske vedenie odstúpiť. Nasledovali čistky a uväznenie mnohých intelektuálov, ktorí sa na hnutí podieľali.

Slovinci:

Slovinské vedenie vo svojej republike zaviedlo program, ktorý predstavoval kombináciu demokratizácie a ohraničeného pluralizmu. Pokúšalo sa tak rozšíriť svoje pozície na spolkovej úrovni. Slovinci sa snažili sa dosiahnuť väčšiu kontrolu nad vlastným hospodárstvom a žiadali aj väčšiu autonómiu v oblasti vzťahov so zahraničím.

Macedónci:

V Macedónsku sa prebúdzanie národného vedomia spája s pokusom o získanie cirkvi nezávislej od Srbskej pravoslávnej cirkvi. Macedónska cirkev najprv dostala akúsi autonómiu v rámci Srbskej pravoslávnej cirkvi (čo bolo kompromisným riešením), no táto sama seba vyhlásila za samostatnú v júli 1967. Komunistická strana a najmä zväz komunistov

Macedónska uznal toto rozhodnutie. Vyhlásenie samostatnosti malo skôr politický ako cirkevný charakter a prezentovalo sa ako víťazstvo suverenity Macedónska.

Moslimovia (od r. 1995 Bosniaci):

Prebúdžanie národného vedomia v Bosne a Hercegovine sa spája predovšetkým so snahou obyvateľov moslimského vierovyznania o uznanie tejto skupiny ako osobitného národa. Udalosť, ktorá sa spája s oficiálnym priznaním národa moslimov, bola deklarácia vydaná zväzom komunistov BaH z roku 1968, v ktorej sa hovorí „Moslimovia osobitný národ“. Komunisti mali spočiatku váhavý postoj k tejto otázke a považovali moslimov za národnostnú skupinu a pokúšali sa ich asimilovať medzi srbské a chorvátske obyvateľstvo. Po uznaní neúspešnosti tohto kroku, z hľadiska predchádzania sporom, ktoré v tejto otázke vznikali, ako aj kvôli pohľadu komunistického vedenia SFRJ, že by sa moslimský funkcionári a moslimský národ dal výhodne využiť v diplomacii, vedenie schválilo zmenu štatútu moslimského obyvateľstva. Po uznaní moslimského národa si mnohí moslimský intelektuáli robili nároky aj na ďalšie ústupky, no neúspešne.

Čiernohorci:

Väčšina Čiernohorcov podporovala stanovisko, že Čiernohorci sú súčasťou srbského národa, avšak proti tomuto tvrdeniu stálo stranícke vedenie. Najaktuálnejšou témou v čiernohorskom národnostnom uvedomení bola otázka kultúrneho dedičstva a viedli sa vášnivé rozpravy medzi Srbmi a Čiernohorcami o tom, ktorej národnosti vlastne patrili významné historické osobnosti.

Albánci:

Zmena vo vedení v šesťdesiatych rokoch, ktorá znamenala aj zmenu kurzu a v určitom zmysle poskytovala podmienku pre vznik národnostných hnutí z konca šesťdesiatych rokov, toto spojenie bolo najsilnejšie v Kosove. Výmena vedenia a následné dramatické zistenie zneužívania zo strany polície v oblasti, znamenalo zmeny v Kosovskej vláde, z ktorých bolo najdôležitejšie regrutovanie vedúcich kádrov z radov albánskej väčšiny⁶. Neodrazilo sa to aj na podiele Albáncov vo vládnych kruhoch. Tam sa to percento taktiež zvyšovalo, avšak nie proporcionálne k rastu počtu Albáncov. Zmena politickej klímy nastala v čase, keď školy založené po druhej svetovej vojne absolvovala veľká skupina vzdelaných Albáncov.

Zmeny, ktoré zaviedlo nové kosovské vedenie mali ako symbolický, tak i praktický charakter a umožnili Albáncom z Kosova zosilniť spojenie s Albánskom, teda spojenie na ktoré juhoslovanský režim (najmä po rozchode Tita a Stalina, 1948) pozeral s veľkým

⁶ Albánci zaznamenali v povojnovom období obrovský nárast populácie a v priebehu niekoľkých desaťročí sa zmenil etnický obraz Kosova. V šesťdesiatych rokoch tu tvorili okolo 70 % z celkového počtu obyvateľstva

podozrením. Zaviedli sa zmeny ako: dovolenie verejného vystavovania albánskej zástavy, zmeny v oficiálnom označovaní albánskej skupiny v Kosove.⁷ Taktiež bola v Kosove uznaná forma spisovného albánskeho jazyka, ktorý bol kodifikovaný v Tirane. Najdôležitejšou zmenou bolo osamostatnenie sa Prištinskej univerzity, kam začali smerovať profesori a lektori z Tirany, čo znamenalo vytváranie nových elít pod výrazným vplyvom Tirany.

Z nasledujúci vývoji ukazuje, že počiatočné reformy a zmeny viac podporovali, ako zmierňovali nespokojnosť Albáncov. Tí si robili stále väčšie nároky. V novembri 1968 vypukli v Prištine veľké študentské demonštrácie a nepokoje. Rozšírili sa aj do iných miest, dokonca aj v západnom Macedónsku (Tetovo, Kumanovo) a primárnym heslom týchto demonštrácií bola – „Republika Kosovo“. Aj keď boli demonštrácie násilne potlačené, napätie medzi albánskym a slovanským obyvateľstvom sa zvyšovalo.

www.lib.utexas.edu/maps

⁷ Pre odlišenie Kosovských Albáncov od tých pochádzajúcich z albánska sa používal názov Šiptar (odvodená od albánskeho označenia Shqiptar). V roku 1968 v oficiálnom srbsko-chorvátskom jazyku sa zaviedol názov Albanac (ktorý označoval aj Kosovských Albáncov). Toto malo dva významy: posmešné označenie – šiptar a vyhlásenie jednoty medzi Albáncami z vnútra Albánska a zvonku.

5. EKONOMICKÁ KRÍZA

Vyhláseniu nezávislosti severozápadných republík na začiatku 90-tych rokov – Slovinska a Chorvátska – predchádzala hlboká ekonomická kríza. Bola celojuhoslovanská a podobala sa krízam vo východnej Európe. Do polovice 60-tych rokov bola SFRJ vzorom socialistickej schopnosti rozvoja spoločnosti. Rast HDP dosahoval ročne 6-7 %. Pomocou amerických pôžičiek, ktoré mali Juhosláviu držať mimo vplyvu Moskvy, administratíva okolo J. B. Tita vedela dlho rozvíjať účelné projekty modernizácie. Skutočnosť, že SFRJ začala prijímať zahraničné pôžičky skôr ako ostatné východoeurópske štáty spôsobila, že ich Juhoslávia musela skôr začať aj splácať. V roku 1965 bola zavedená všeobecná decentralizácia a bol zavedený politický polycentrismus a tzv. „národná ekonomika“, na republikovej úrovni o deväť rokov neskôr – v roku 1974, bola prijatá nová ústava, ktorá centrálnej vláde obmedzovala výrazné ekonomické koordinačné právomoci. Posilňovanie republík a regiónov malo dve tváre: z jednej strany to bola odpoveď na ekonomickú krízu, no z druhej strany spôsobila nerovnomerný rozvoj republík a spôsobila tak národnú orientáciu ekonomík vo vyspelejších regiónoch.

Decentralizácia zasiahla aj ozbrojené sily. Následkom toho dochádza k posilňovaniu republikových síl teritoriálnej obrany, ktoré boli organizované ako civilné organizácie vedľa pravidelnej JNA⁸.

Ústava z roku 1974 predstavovala aj rozvoj regionálnej autonómie. Ústava mala garantovať etnickým menšinám široké, ďalekosiahle práva v kultúrnej, sociálnej a politickej oblasti. Toto bolo realizované v srbských regiónoch Vojvodina a Kosovo. Chorvátsko odmietlo takéto práva poskytnúť (prevažne srbským menšinám obyvateľstva). Spory okolo práva na autonómiu boli aktuálne na politickej scéne Juhoslávie dlhé roky.

Zodpovední funkcionári verili, že federalizáciou budú môcť zaviesť politickú rovnováhu vlády. Avšak procesom federalizácie bol uskutočnený rozhodujúci krok v smere dezintegrácie štátu. Zvlášť negatívne sa to prejavilo v zahraničnom obchode, ktorý bol federalizovaný bez spoločného konceptu. V roku 1979 takáto situácia vplývala na hospodársku stagnáciu. Došlo k výraznému spomaleniu, až k zastaveniu splácania zahraničných pôžičiek.

Tento negatívny ekonomický vývoj s väčšími alebo menšími problémami sa stupňoval, vyvolávajúc stále väčšie napätie a neistotu v jednotlivých juhoslovanských republikách aj v osemdesiatych rokoch. Začali sa prejavovať zvyšujúce sa nároky hlavne severných republík

⁸ Juhoslovanská národná armáda, počas občianskej vojny teritoriálna obrana tvorila jadro národnostných armád. V týchto národnostných armádach pôsobili vojaci a funkcionári, ktorý odišli od JNA.

(Slovinsko, Chorvátsko) a snaha o väčšiu kontrolu finančných tokov, čo viedlo k novým konfliktom medzi jednotlivými republikami.

Prispôsobovanie sa žiadostiam svetového trhu, ktorý kontrolovala Svetová banka a Medzinárodný menový fond ako poskytovatelia pôžičiek sa zviedlo na zaťažovanie sociálnych opaskov a zbavovanie sa neproduktívnych firiem. Opatrenia sa prirodzene stretávali s prudkým odporom obyvateľstva. Ako dôsledok toho došlo v roku 1987 k štrajkom vo viacerých kútoch Juhoslávie (najsilnejšie boli v Chorvátsku, Srbsku a v Bosne a Hercegovine ale i v Kosove). Sociálne napätie stále stúpalo. V marci roku 1991 došlo k mohutným demonštráciám aj v Belehrade. Demonštrácie však prerástli do veľkých nepokojov študentov a mladých nezamestnaných. Tento sociálny protest bol potlačený za pomoci armády ešte predtým ako boli nacionálne požiadavky prezentované na ulici.

V podmienkach vážnej ekonomickej krízy, sa vyostrovali aj regionálne spory okolo finančných prostriedkov, ktorých bolo stále menej. Tak sa začali spory medzi republikami.

Ekonomické rozdiely medzi jednotlivými regiónmi by sa dali využiť ako vysvetlenie pre takéto politické zvyšovanie napätia. Podľa štátnych štatistických údajov, v poslednom roku pred vypuknutím ozbrojených konfliktov rozdiely v mzdách takmer 24 miliónov juhoslovanských občanov boli výrazné⁹. Relatívne dobré umiestnenie Kosova vo vnútri Juhoslávie sa za posledné štyri desaťročia dramaticky zhoršilo. V období medzi 1950 do 1990 zaostávanie v rozvoji sa zväčšilo v porovnaní so Slovinskom dvakrát, aj keď prudký rast v povojnovom období zabezpečoval nárast životnej úrovne predovšetkým v chudobnejších republikách.

Vnútoraná juhoslovanská ekonomická vojna predchádzala ozbrojeným konfliktom. Slovinsko a Srbsko sa vzájomne ignorovali od roku 1989/90. Vzájomný zákaz dovozu tovarov určovali ich ekonomicke politiky. Skôr spoločne rozvíjané energetické koncepty, spolupráca v priemyselnej oblasti, ktorá sa realizovala cez republikové hranice a aj colné tarify sa stali prostriedkom boja severu proti juhu, juhu proti severu a medzi republikami.

V takejto od roku 1990 zdanlivo neriešiteľnej ekonomickej situácii, v ktorej republiky viac alebo menej viditeľne podkopávali štátny rozpočet, sa výkonná moc snažila pomocou zahraničných poskytovateľov pôžičiek zachrániť a stabilizovať situáciu. Nestretol sa však s veľkým pochopením západných krajín, najmä USA. Viaceré pokusy ozdravenia ekonomiky sa skončili neúspešne. Štátny kurz šetrenia ešte viac zbedačil domáce firmy. Taktiež tlak MMF a následné otváranie trhu zasiahlo Juhosláviu viac ako ostatné krajiny, lebo otváranie

⁹ Slovinsko disponovalo viac ako 8 krát vyšším dôchodkom na obyvateľa ako Kosovo

trhu pre zahraničnú konkurenciu sa odohralo prirýchlo. V rokoch 1989/90 iba 15 % celkového dovozu bolo oslobodené od cla a iných opatrení, avšak už v roku 1991 neexistovali žiadne prekážky. Takéto rapídne otváranie trhu malo katastrofálne dôsledky pre Juhoslovanské výrobné podniky i pre obyvateľstvo.

Rýchle ochudobnenie obyvateľstva vyvolalo občianske nepokoje v takmer celej Juhoslávii, najintenzívnejšie však v Belehrade, kde sa až za pomoci policajných zásahov podarilo zmierniť situáciu. Sociálne protesty, ktoré prerástli v národnostnú vzburu Slobodan Milošević nechcel udusiť. Táto vzburá mu poskytla potenciál na zachovanie a upevnenie vlastnej politickej moci.

Ekonomická situácia, ktorá sa postupne zhoršovala výrazne prispela k vyostrovaniu sa vzťahov a prispela k tomu, že jednotlivé republiky stále viac kládli dôraz na prosperitu v neprospech rozvoja celku, čo sa nevyhnutne prenieslo aj do iných oblastí.

6. ZÁVER

Zdroje konfliktov a sporov na Balkáne pretrvávajú už stáročia, sú dané charakteristikami a špecifikami tohto územia, ako aj historickým vývojom, ktorým Balkánsky región prešiel. Tieto špecifiká a odlišnosti sú iba základným predpokladom vzniku konfliktov, ktoré nastávajú bezohľadným presadzovaním národných cieľov jednotlivej etnickej alebo národnostnej skupiny. Skutočnosť, že tieto enklávy nežijú na svojich homogénnych územiach, ale sú výrazne pomiešané, tieto spory znásobuje a dochádza k násilným vyústeniam.

Je východiskom z tejto situácie je integrácia Balkánskeho regiónu do Európskych štruktúr? Základný konsenzus o takomto smerovaní v Balkánskych krajinách existuje, avšak aj za podpory krajín EU musí dôjsť k posilneniu liberálno-demokratických inštitúcií a hlavne sa musia stanovovať rovnaké podmienky pre všetky krajiny.

Článok nevyčerpáva tému a predstavuje istú výzvu pre ďalšie hlbšie štúdium tejto, z hľadiska ambícií Slovenskej republiky, dôležitej a zároveň citlivej témy z iných perspektív, uhlov pohľadu.

BIBLIOGRAFICKÉ ODKAZY

- [1] Alfred C. Lugert, Vienna and Sarajevo 2002, "Preventing and Combating Terrorism in Bosnia and Herzegovina", PfP Consortium Study group "Crisis Management in the South East Europe". ISBN 3-901328-76-9.
- [2] Peter Trost Vienna 2002, "The interdependency between national economic performance and national security: Case studies in the region of the former Socialist Federal Republic

of Yugoslavia”, PfP Consortium Study group “Crisis Management in the South East Europe”. ISBN 3-901328-73-4.

[3] 4th Workshop of the Study Group “Crisis Management in the South East Europe”, Vienna 2002, “Building Stability in Weak States: The Western Balkans”. ISBN: 3-901328-67-X

[4] Ivan Seleštiansky, diplomová práca 2005, „Zdroj konfliktov na Balkáne na konci 20. storočia.

[5] www.EurAktiv.sk

[6] http://en.wikipedia.org/wiki/Bosnia_and_Herzegovina#History

[7] <http://www.lib.utexas.edu/maps/bosnia.html>

VNÚTORNÁ BEZPEČNOSŤ ŠTÁTU (HOMELAND SECURITY) – BUDE EURÓPA SLEDOVAŤ PRÍKLAD USA V PRESTAVBE BEZPEČNOSTNÉHO SYSTÉMU ?

Časť prvá:

POSILOVANIE VNÚTORNEJ BEZPEČNOSTI USA PO 11. SEPTEMBRI 2001

Ing. Mgr. Elemír NEČEJ

Inštitút strategických štúdií, NAO, Liptovský Mikuláš

ABSTRAKT

Komplexnosti bezpečnostného systému a teoretickému rozpracovaniu tejto problematiky začala byť vo svete venovaná zvýšená pozornosť v súvislosti so skutočnosťou, že svetové spoločenstvo bolo konfrontované s priamymi teroristickými aktmi (New York 2001, Madrid 2004, Londýn 2005). Bezprostredne sa to odrazilo i v kľúčových bezpečnostných dokumentoch, konkrétne v Národnej bezpečnostnej stratégii USA, Národnej stratégii vnútornej bezpečnosti USA, Národnej stratégii USA pre boj s terorizmom, Bezpečnostnej stratégii Európskej únie, Humanitárnej európskej bezpečnostnej doktríny, Akčnom pláne EÚ pre boj s terorizmom. Objavujú sa teoretické úvahy o tom, či EÚ nepotrebuje „ Homeland Security Strategy“ na spôsob USA, ktorá by komplexnejšie riešila vnútornú bezpečnosť minimálne v schengenskom priestore a ovplyvnila by reakcieschopnosť Európy na nové hrozby, predovšetkým na hrozbu terorizmu. Do súčasnej doby reagujú skôr jednotlivé štáty úsilím o prestavbu svojich bezpečnostných systémov a o medzištátnu koordináciu opatrení v oblasti vnútornej bezpečnosti v rámci tretieho piliera Európskej únie. Článok stručne analyzuje situáciu vo vybratých európskych štátoch. Pre potreby hlbšieho štúdia sú uvádzané dostupné zdroje .

Kľúčové slová: Národná bezpečnostná stratégia, Národná stratégia pre vnútornú bezpečnosť, Rada národnej bezpečnosti , bezpečnostný systém.

1. POSILOVANIE VNÚTORNEJ BEZPEČNOSTI USA PO 11. SEPTEMBRI 2001

1.1 Strategické dokumenty USA

Národná bezpečnostná stratégia- National Security Strategy

Na základe vývoja bezpečnostnej situácie od roku 2002, kedy bola prijatá Národná bezpečnostná stratégia po septembri 2001, priniesol rok 2006 ďalší vývin. Prezident USA

zverejnil v v marci 2006 dokument Národná bezpečnostná stratégia, v ktorom je hodnotené obdobie od roku 2002¹⁰. Vzhľadom na skutočnosť že USA je vo vojne s terorizmom, prezident USA ju v úvode nazval „Wartime Security Strategy“. Z hľadiska bezpečnostného systému USA je dôležitá IX. Kapitola zaoberajúca sa transformáciou amerických bezpečnostných inštitúcií (viac v bode 1. 2)

Národná stratégia pre boj proti zbraňam hromadného ničenia- National Strategy for Combat of WMD (zverejnená v roku 2002)¹¹.

Národná stratégia pre boj s terorizmom- National strategy for combating Terrorism

Po prvý krát bola prijatá v roku 2003. Stratégia zverejnená v septembri 2006 vychádza zo stratégie 2003 a z Národnej bezpečnostnej stratégie z marca 2006¹². Pripravená bola na základe skutočnosti, že terorizmus sa prispôsobuje a vyvíja do transnacionálneho teroristického hnutia. Z hľadiska bezpečnostného systému stratégia hodnotí vytvorenie ministerstva pre vnútornú bezpečnosť, funkcie riaditeľa národného spravodajstva, národného protiteroristického centra a síl pre špeciálne operácie v rámci ozbrojených síl. Z hľadiska systému je zvýraznený význam intelektuálneho a ľudského kapitálu vytvorením expertnej komunity profesionálov pre oblasť boja proti terorizmu a rozvinutie „kultúry pripravenosti“ na všetkých úrovniach spoločnosti.

Národná stratégia pre vnútornú bezpečnosť

Bola prijatá v roku 2002¹³ a je prvou národnou stratégiou v tejto oblasti. Prednostne je zameraná na čelenie hrozbe terorizmu (a WMD) ale orientuje sa aj na ďalšie aspekty vnútornej bezpečnosti. Charakterizuje základné oblasti vnútornej bezpečnosti- spravodajstvo

¹⁰ The National Security Strategy March 2006,
[HTTP://WWW.WHITEHOUSE.GOV/NSC/NSS/2006/INDEX.HTML](http://www.whitehouse.gov/NSC/NSS/2006/INDEX.HTML)

¹¹ <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/12/WMDStrategy.pdf>

¹² National Strategy for Combating Terrorism September 2006.
[HTTP://WWW.WHITEHOUSE.GOV/NSC/NSCT/2006/](http://www.whitehouse.gov/NSC/NSCT/2006/) (This includes the establishment of the Department of Homeland Security, Director of National Intelligence, and the National Counterterrorism Center. Additionally, our military is expanding Special Operations Forces, increasing the capabilities of the general purpose force to conduct irregular warfare in an asymmetric environment, and initiating the largest rearrangement of its force posture since World War II. The State Department is repositioning its domestic and overseas staff to better promote America's policies and interests and have more direct local and regional impact.)

¹³ The National Strategy For Homeland Security <http://www.whitehouse.gov/homeland/book/index.html>
<http://www.whitehouse.gov/homeland/book/>

a varovanie, bezpečnosť hraníc a dopravy, domáce opatrenia proti terorizmu, ochrana dôležitých infraštruktúr, živelné pohromy a katastrofy, príprava na núdzové stavy. Hlavnú zodpovednosť za realizáciu stratégie má novovytvorené **ministerstvo pre vnútornú bezpečnosť (Department of Homeland Security)**, ktoré na základe nariadenia prezidenta túto stratégiu aj pripravovalo. Stratégia charakterizuje zodpovednosti pre **Úrad pre vnútornú bezpečnosť** Bieleho domu, ministerstvo obrany, federálne agentúry, ako aj pre vlády jednotlivých štátov (jednou z úloh je ustanoviť koordinačné centrá tzv. „Homeland Security Task Force“). Inšpirujúcim prvkom stratégie je aj jej súčasť, ktorá sa venuje úlohe „biznis lídrov“- súkromnej sfére, ktorá doposiaľ nebola až tak intenzívne citovaná v národných bezpečnostných dokumentoch. Podľa stratégie súkromný sektor – vlastník 85% infraštruktúry musí byť kľúčovým partnerom. Stratégia si dáva za cieľ vytvoriť komplementárny, prepojený systém odstraňujúci duplikácie.

Národná stratégia pre námornú bezpečnosť- The National Strategy for Maritime Security

V decembri 2004 poveril prezident ministerstvo vnútornej bezpečnosti a ministerstvo obrany prípravou komplexnej národnej stratégie v uvedenej oblasti¹⁴. Stratégia má súvis so zabezpečením ekonomickej bezpečnosti a vychádza z národnej bezpečnostnej stratégie. Námornú bezpečnosť radí USA medzi **životné záujmy**. Na jej základe bolo pripravených 8 podporných plánov na čelenie špecifickým výzvam v oblasti námornej bezpečnosti.

1.2 Transformácia inštitúcií Národnej bezpečnosti USA po roku 2002

Prehľad o transformácii prináša kapitola IX. Národnej bezpečnostnej stratégie 2006¹⁵. Patrí k nim:

- **Vytvorenie ministerstva pre vnútornú bezpečnosť**- Department of Homeland Security. Ministerstvo má 3 priority (prevencia voči teroristickým útokom, zníženie zraniteľnosti, minimalizácia škôd a obnova po prípadnom útoku),
- Vytvorenie **Rady vnútornej bezpečnosti** ako prezidentského orgánu,
- Reorganizácia spravodajskej štruktúry- vytvorenie funkcie **riaditeľa národného spravodajstva** (Director of National Intelligence) s úlohou integrovať spravodajskú komunitu. Vytvorenie dvoch nových centier- pre boj proti terorizmu (National

¹⁴ <http://www.whitehouse.gov/homeland/maritime-security.html>

¹⁵ IX. Transform America's National Security Institutions
<HTTP://WWW.WHITEHOUSE.GOV/NSC/NSS/2006/SECTIONIX.HTML>

Counterterrorism Centre) a proti- proliferačné (National Counterproliferation Centre). Rozšírené boli spôsobilosti FBI. Riaditeľ národného spravodajstva vytvoril Centrum otvorených zdrojov (Open Source Center) na koordináciu informácií z otvorených zdrojov,

- Ministerstvo obrany spracovalo v roku 2005 Stratégiu pre zabezpečenie vnútornej obrany a podporu civilným inštitúciám (Strategy **for Homeland Defense and Civil Support HDCS** (viac o nej v časti MO). MO vo svojom prehodnotení obrany (Quadrennial Defense Review 2006) pripravilo výstavbu spôsobilostí na čelenie novým výzvam a začalo s najväčšou reorganizáciou od 2. svetovej vojny. Rozširujú sa Sily pre špeciálne operácie pre zapojenie sa do tzv. „irregular warfare operations“, pričom je zdôraznený význam integrovať medzirezortné aktivity domácich a zahraničných prvkov.

1. 2. 1 Rada národnej bezpečnosti- National Security Council

Ustanovená bola zákonom o národnej bezpečnosti 1947. Od roku 1949 v rámci reorganizácie bola podriadená exekutívnemu úradu prezidenta USA¹⁶. RNB riadi prezident, členovia sú viceprezident, minister zahraničných vecí, minister obrany, minister financií, asistent prezidenta pre otázky národnej bezpečnosti, ale prizývaní sú aj ďalší členovia . Šéf zboru náčelníkov štábov je vojenský poradca, riaditeľ národnej spravodajskej služby je poradca pre oblasť spravodajstva. RNB je základným nástrojom pre koordináciu politik týkajúcich sa bezpečnosti medzi rôznymi vládnymi agentúrami .

Diskusia o úlohe RNB. Od 1947 sa RNB rozrástla z malého štábu na organizáciu. Podľa analýzy Brookings Institution¹⁷ sa odhaduje jej počet až 225 ľudí so štábov, ktorý ma rozdelené úlohy podľa regiónov (Ázia, Afrika, Rusko, Európa, Juhovýchodná Európa atd.) a podľa problémov (obranná politika, proliferácia, spravodajstvo, ekonomická bezpečnosť)- pozri obrázok v prílohe. RNB má v Bielom dome unikátne postavenie. Otázky však zostávajú otvorené, pretože z hľadiska vnútornej bezpečnosti majú svoju úlohu spomínané ministerstvo pre vnútornú bezpečnosť a Rada vnútornej bezpečnosti. Nedá sa povedať, že by RNB zohrávala úlohu riadiaceho centra najmä pri reakcii na hrozby, či už vonkajšie, alebo vnútorné. Vzhľadom na reštrukturalizáciu bezpečnostného systému sa diskutuje o rozširovaní

¹⁶ The National Security Council is the President's principal forum for considering national security and foreign policy matters with his senior national security advisors and cabinet officials. Since its inception under President Truman, the function of the Council has been to advise and assist the President on national security and foreign policies. The Council also serves as the President's principal arm for coordinating these policies among various government agencies. <http://www.whitehouse.gov/nsc/>

¹⁷ A New NSC for a New Administration (2000). <http://www.brookings.edu/comm/policybriefs/pb68.htm>

jej organizačných kompetencií a úloh pri koordinácii politiky, jednotlivých ministerstiev či agentúr v súvislosti s národnou bezpečnosťou.

O úlohe RNB pojednáva aj Správa US komisie o národnej bezpečnosti pre 21. storočie z roku 2001 vo svojej tretej časti¹⁸. Podobne ako analýza Brookings kritizuje veľké scentralizovanie moci do jej rúk, čo viedlo k tomu, že RNB sa stala viac „vládnou agentúrou“ (na úrovni ministerstva) než prezidentským štábom. Okrem štruktúr uvedených v prílohe má svoju tlač, prepojenie na legislatívu, styk s verejnosťou aj styk s kongresom. Získala aj vyšší vplyv na denné manažovanie zahraničnej a bezpečnostnej politiky. Komisia dáva aj odporúčania smerom k RNB najmä v nadväznosti na analýzu úloh ostatných vládnych agentúr- ministerstiev a pod.

1. 2. 2 Rada vnútornej bezpečnosti- Homeland Security Council

Bola vytvorená prezidentským nariadením „Homeland Security Executive Order“ v roku 2002¹⁹. Rada je charakterizovaná ako prezidentský poradný orgán- Homeland Security Advisory Council. Skladá sa z najviac 21 členov určených prezidentom USA. Ako ex-officio členovia sú šéfovia Rady pre národnú infraštruktúru (National Infrastructure Advisory Council), Výboru pre národné telekomunikácie, šéf Rady poradcov o vede a technológii. Určení členovia môžu byť zo súkromného sektora, akademického sektora, federálnych výskumných a vývojových centier, NGO, predstaviteľov vlád jednotlivých štátov a predstaviteľov územných celkov.

RVB obsahuje 4 výbory tzv. „Senior Advisors Committees“:

- výbor zložený z predstaviteľov štátov a lokálnych predstaviteľov,
- výbor akademického a policajného výskumu,
- výbor za súkromný sektor,
- výbor pre tzv. „emergency“ služby, jurisdikciu a zdravotníctvo.

RVB sa stretáva periodicky na požiadanie prezidentových poradcov alebo prezidenta . Jej úlohou je poradenstvo pri rozvoji a implementácii stratégie proti terorizmu, koordinácia činnosti medzi federálnymi, štátnymi a lokálnymi orgánmi, sústreďovanie poznatkov z výskumov, poradenstvo prezidentovi pri implementácii špecifických opatrení. Členovia

¹⁸ The United States Commission on National Security/21st Century. The Phase III Report (str. 49)
<http://govinfo.library.unt.edu/nssg/PhaseIIIFR.pdf>

¹⁹ Executive Order Establishing the President's Homeland Security Advisory Council and Senior Advisory Committees for Homeland Security
<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/03/20020321-9.html>

výboru, pretože sú pracovníkmi rôznych iných inštitúcií nepoberajú za činnosť vo výbore plat (okrem úhrady cestovných nákladov). Nariadenie prezidenta ráta s dvojročným pôsobením výboru, po dvoch rokoch bude jeho činnosť prehodnotená.

1. 2. 3 Vytvorenie ministerstva pre vnútornú bezpečnosť- Department of Homeland Security.

Ministerstvo bolo vytvorené na základe zákona o vnútornej bezpečnosti- Homeland Security Act 2002. Zákon ukladá pre ministerstvo tieto základné úlohy:

- analýza spravodajských informácií o teroristickej hrozbe od CIA, FBI, NSA a ďalších spravodajských prvkov,
- sústredenie sa na čelenie terorizmu, s dôrazom na CBRN,
- zjednotenie informácií z dovtedajších viac ako 20 agentúr,
- zastrešenie agendy bezpečnosti pozemnej hranice, pobrežnej hranice a dopravnej bezpečnosti- koordinácia spolupráce s federálnymi a štátnymi inštitúciami.

Komponenty DHS²⁰

- Riaditeľstvo pre pripravenosť ([Directorate for Preparedness](#)). Identifikácia hrozieb, zraniteľností, alokácia zdrojov tam kde je vysoké riziko,
- Riaditeľstvo pre vedu a technológiu ([Science and Technology Directorate](#)) . Výzkum a vývoj spôsobilostí pre ochranu krajiny,
- [Management Directorate](#) (rozpočet, obstarávanie, systémy) ,
- Politické riaditeľstvo (formulácia politiky, koordinácia, dlhodobé plánovanie),
- **Federálna agentúra pre núdzové stavy** ([Federal Emergency Management -FEMA](#)) ktorej hlavnou úlohou je príprava na riziká a núdzové stavy, reakcie.

1. 2. 4 Ďalšie zložky organizované podľa oblastí.

K ďalším zložkám bezpečnostného systému patria **Úrad pre spravodajstvo a analýzy**, Úrad pre operácie a koordináciu, zložky pre dopravnú bezpečnosť, bezpečnosť hraníc a clá, pobrežnú stráž atd. Dôraz je kladený na informačnú oblasť, v ktorej je vytvorená **Národná informačná komunikačná sieť** (Homeland Security Information Network) – počítačová sieť spájajúca 50 štátov USA, 5 teritórií, 50 veľkých urbánnych celkov. Vytvorený je poradenský systém **Homeland Security Advisory System** ako poradenský systém poskytujúci špecifické informácie geografického alebo sektorálneho charakteru. V oblasti informácií je v podriadenosti DHS **Úrad pre spravodajstvo a analýzy (Office Intelligence & Analysis)**

²⁰ Department Components. <http://www.dhs.gov/xabout/structure/>

a Národné operačné centrum (National Operations Center)- plné znenie Homeland Security Operations Center . (Okrem neho existuje National Response Coordination Centre pozn. autora).

Národné protiteroristické centrum (National Counterterrorism Center NCTC) bolo ustanovené nariadením prezidenta v auguste 2004²¹. Centrum je zaradené do pôsobnosti riaditeľa Centrálného spravodajstva Bieleho domu (Director of Central Intelligence). Centrum je základnou (primárnou) organizáciou vlády na sústreďovanie a analýzu spravodajstva týkajúce ho sa terorizmu, integrovať všetky vládne inštitúcie pri plánovaní protiteroristických akcií, vrátane operačných zodpovedností. Centrum spolupracuje s adekvátnymi centrami spojencov.(Konkrétnejšie pozri uvedené nariadenie prezidenta).

Národný systém manažmentu mimoriadnych udalostí - National Incident Management System (NIMS)

Systém bol pripravený ministerstvom pre vnútornú bezpečnosť v roku 2004²² na základe direktívy prezidenta HSDP 5 (Homeland Security Presidential Directive). Systém zabezpečuje jednotný prístup (na federálnej úrovni, úrovni štátov a správnych jednotiek) v otázkach prevencie, zásahu a odstraňovaní dôsledkov mimoriadnych udalostí. Obsahuje súhrn doktrín, zásad, terminológie a organizačných procesov pre uvedenú oblasť- je rámcom pre interoperabilitu a kompatibilitu. NIMS rozpracúva oblasti velenia a manažmentu, pripravenosti, manažmentu zdrojov, komunikačného a informačného manažmentu. Dôležitou súčasťou NIMS je inštitucionalizácia troch prvkov v oblasti velenia a manažmentu. **Incident Command System, Multyagency Coordination System a Public Information Systems.**

Incident Command System je štandardizovaný systém velenia²³, ktorý môžu pri mimoriadnych udalostiach použiť všetky zložky vnútorného bezpečnostného systému. Z hľadiska využiteľnosti modularity systému môže vyhovovať aj pre SR. Okrem USA je

²¹ Executive Order National Counterterrorism Center .
<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2004/08/20040827-5.html>

²² http://www.fema.gov/txt/nims/nims_ics_position_paper.txt,
http://www.fema.gov/pdf/emergency/nims/nims_doc_full.pdf

²³ Nejde o systém velenia známy v ozbrojených silách, ale metodologicky z neho vychádza. *The Incident Command System (ICS)* is a standardized on-scene emergency management concept specifically designed to adopt an integrated organizational structure equal to the complexity and demands of single or multiple incidents without being hindered by jurisdictional boundaries. The national standard for ICS is provided by NIMS. An Incident Commander (IC) provides Federal overall authority and responsibility for conducting the incident management. See *NRP*, Nov 2004, 67. This is NOT “command” as defined by the Department of Defense. (príručka strana III-1 pozri poznámka 18)

používaný v Kanade, Veľkej Británii, a v ďalších krajinách. **OSN odporučila ICS ako medzinárodne využiteľný štandard.**

Z hľadiska pripravených dokumentov dôležitý **National Response Plan** ktorý tvorí všeobecný rámec pre manažment domácich mimoriadnych udalostí²⁴. Pripravený bol na základe analýzy skúseností z rôznych akcií domáceho krízového manažmentu a pokrýva komplex požiadaviek pri predvídaní a pri reakcii na známe hrozby vnútornej bezpečnosti. Vzhľadom na federálne usporiadanie USA existuje manažment na úrovni štátov (napríklad multiagentúrne centrá vytvárané dočasne pre lokálne zvládanie mimoriadnych udalostí)²⁵.

1. 3. Podpora rezortu obrany civilným inštitúciám.

V nadväznosti na opatrenia po 11.9.2001 a vytvorenie ministerstva pre vnútornú bezpečnosť začalo svoju transformáciu aj ministerstvo obrany. K najvýznamnejším opatreniam patrí vytvorenie **Veliteľstva Sever (US Northern Command)** a **schválenie Stratégie pre zabezpečenie vnútornej obrany a podporu civilným inštitúciám (Strategy for Homeland Defense and CivilSupport HDCS)**²⁶.

1. 3. 1 Stratégia pre zabezpečenie vnútornej obrany a podporu civilným inštitúciám

Stratégia bola zverejnená v júni 2005 s cieľom zvýšiť spôsobilosti MO čeliť hrozbám 21. storočia. Stratégia charakterizuje tri typy úloh v uvedenej oblasti:

- úlohy kde rezort obrany bude vedúci (lead). MO na rozkaz prezidenta vykoná vojenskú akciu voči útoku na územie, obyvateľstvo, či kritickú obrannú infraštruktúru,
- podporné úlohy (support). Na rozkaz prezidenta alebo ministra obrany podpora ako súčasť komplexnej akcie na ochranu proti teroristickej akcii alebo obnovu po útoku alebo živelnej pohromy (nešťastia). MO zabezpečuje podporu tomu federálnemu orgánu, ktorý je poverený vedením. (Vo väčšine prípadov ministerstvo vnútornej bezpečnosti alebo jeho zložky),
- posilňujúce (enable). Výmena skúseností a technológií s domácimi a zahraničnými

²⁴ The NRP represents a true “national” framework in terms of both product and process. included extensive vetting and coordination with Federal, State, local, and tribal agencies, nongovernmental organizations, private-sector entities, and the first-responder and emergency management communities across the country. <http://www.dhs.gov/xlibrary/assets/NRPbaseplan.pdf>

²⁵ Joint Field Office (JFO). http://www.dhs.gov/xlibrary/assets/NRP_JFO_SOP.pdf

²⁶ The *Strategy for Homeland Defense and Civil Support* <http://www.defenselink.mil/news/Jun2005/d20050630homeland.pdf>

partnermi.

Stratégia stanovuje priority a potrebné spôsobilosti rezortu obrany v zhode s národnou obrannou stratégiou čo znamená zvažovanie priorít a porovnávanie s prioritami obrannej stratégie. Vzhľadom na zdroje a možnosti sú zvyrazňované dve priority:

- obrana územia (homeland defense),
- podpora civilných inštitúcií v súvislosti s opatreniami v prípade chemických, biologických, jadrových, rádiologických incidentov (CBRNE incidents within the United States).

Okrem toho sú detailne charakterizované požiadavky vyplývajúce z troch typov úloh uvedených vyššie. Predpokladá sa vyššie integrovanie strategických, plánovacích a operačných spôsobilostí HDCS do procesov ministerstva obrany. Nadväznosť jednotlivých strategických dokumentov ukazuje obrázok v prílohe.

1. 3. 2 Podpora obrany pre civilné authority .

V nadväznosti na schválenú stratégiu ministerstvo obrany poskytuje v prípade závažných udalostí celonárodného významu (Incident of National Significance²⁷) podporu pre civilné authority – **Defence Support of Civil Authorities (DSCA)**. Pojem DSCA vyjadruje zapojenie ministerstva obrany do podpory civilných inštitúcií pri mimoriadnych udalostiach na základe Národného plánu reakcie z roku 2004. V ozbrojených silách sa používali aj pojmy vojenská asistencia Military Assistance to Civil Authorities (MACA). Ministerstvo obrany vydalo pre potreby ozbrojených síl (ale aj pre civilné inštitúcie) v auguste 2005 príručku ktorá objasňuje význam a spôsob organizácie podpory ozbrojených síl civilným inštitúciám²⁸. Je potrebné uviesť, že MO je predurčené prednostne na obranu USA. Na základe stratégií k terorizmu a zbraniam hromadného ničenia sa aj v USA hľadá definovanie úlohy MO vo vnútornej bezpečnosti (homeland security), pričom prvoradou úlohou je zabránenie teroristickému útoku. Z dostupných materiálov je možné vybrať nasledovné úlohy:

- vojenská ochrana teritória a populácie pred vonkajšími hrozbami a agresiou,
- podpora civilných inštitúcií na základe stratégie „Homeland defense“.

²⁷ Tento incident je presne definovaný rôznymi komplexnými typmi udalostí. Hrozba terorizmu alebo akt terorizmu. Veľké pohromy definované špeciálnym „statfordovym“ zákonom. Zvláštné záležitosti vyžadujúce národnú koordináciu. Pozn. autora

²⁸ DCSINT Handbook No. 1.04, Defense Support of Civil Authorities
<http://www.fas.org/irp/threat/terrorism/sup4.pdf>

Zo strategických dokumentov je jasná aj jednotnosť pojmov **Homeland security** kde je zodpovednou inštitúciou ministerstvo pre vnútornú bezpečnosť a **Homeland defense** kde je zodpovednou inštitúciou ministerstvo obrany.

1. 3. 3 Zriadenie veliteľstva Sever

Pre skvalitnenie velenia a riadenia obrany krajiny a podpory civilným inštitúciám bolo zriadené veliteľstvo Sever- U.S. Northern Command (USNORTHCOM). Miesto ministerstva obrany a NORTHCOM v tomto procese názorne ukazuje obrázok II3 v prílohe (prevzaté z príručky DCSINT Handbook). Podpora zo strany ministerstva obrany je komplexný systém, ktorý nie je možné charakterizovať jednoduchým grafom. Čitateľ zaujímajúci sa hlbšie o spôsob poskytovania pomoci civilným inštitúciám môže využiť analyzovanú stratégiu i príručku na odporučených webových stránkach .

1. 4 Závěry

Aj keď nie je možné porovnávať štruktúry USA prípadne sa snažiť o ich nekritickú aplikáciu, z analýzy skvalitňovania bezpečnostného systému USA je možné využiť metodologický aspekt. V tejto súvislosti sa natiska otázka, či Slovensko potrebuje znovu prehodnotiť základné bezpečnostné dokumenty – stratégie. Je skutočnosťou že bezpečnostná stratégia bola prijatá v roku 2005 a nezdá sa byť priechodné nastolenie otázky jej prehodnocovania. Zdá sa že priechodnejšie by bolo realizovať očakávania, že na bezpečnostnú stratégiu (okrem vojenskej) nadviažu aj ďalšie, predovšetkým (ak ju nazveme podľa amerického prístupu) stratégia vnútornej bezpečnosti. Mala by umožniť rozbehnúť proces dlhodobejšej výstavby spôsobilostí reakcie na známe a už definované hrozby. Metodologický prístup USA- od stratégie národnej bezpečnosti cez obrannú stratégiu, stratégiu vnútornej bezpečnosti až ku prvkom systému bezpečnosti , ich vzájomnému prepojeniu, presnému vymedzeniu zodpovednosti. Zaujímavý je prístup akým reagujú jednotlivé rezorty na strategické dokumenty iného rezortu zodpovednému za určitú časť systému bezpečnosti. Konkrétne **reakcia ministerstva obrany na Národnú stratégiu pre vnútornú bezpečnosť** a na vytvorenie ministerstva pre vnútornú bezpečnosť a jeho úlohy prípravou už citovanej **Strategy for Homeland Defense and CivilSupport HDCS** vrátane prijatia konkrétnych opatrení.

Aj keď prestavba bezpečnostného systému SR od roku 2002 podstatne nepokročila, využitie prístupu z prípravy **Národného systému manažmentu mimoriadnych udalostí - National Incident Management System (NIMS)** a systému **Incident Command System-**

štandardizovaný systém velenia, ktorý odporúča pre využitie aj OSN, by pomohlo minimálne z metodologického hľadiska. Systém NIMS môže pomôcť predovšetkým na regionálnej úrovni po zrušení krajských úradov tým, že zjednotí postup potrebný pre regionálne štruktúry pri manažmente mimoriadnych udalostí.

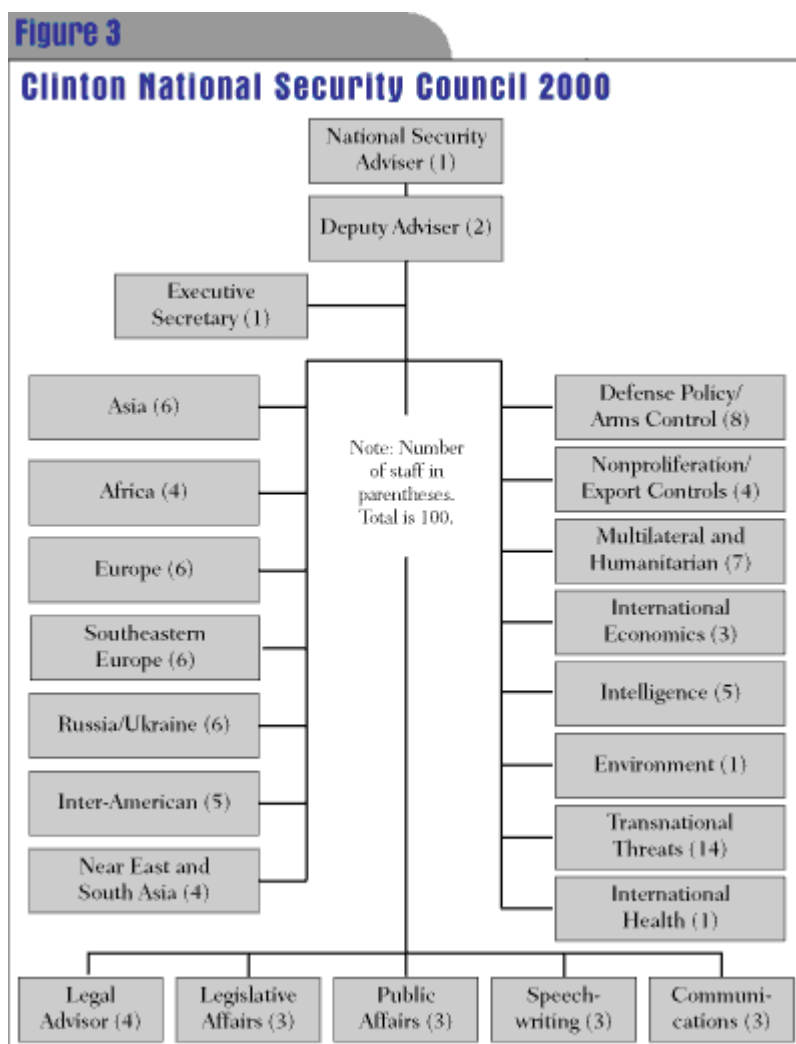
Z hľadiska zjednocovania bezpečnostného systému sa nedá povedať, že by v USA existoval nejaký „jednotný riadiaci a rozhodovací prvok“. Napriek analyzovanej úlohe Rady národnej bezpečnosti skôr ide o zladenie a prepojenie rôznych prvkov. Dá sa konštatovať, že po septembri 2001 smerovalo úsilie predovšetkým na koncentrovania štruktúr vnútornej bezpečnosti pod spomínané ministerstvo vnútornej bezpečnosti. Na základe tejto koncentrácie je za „**homeland security**“ zodpovedné ministerstvo vnútornej bezpečnosti a za „**homeland defense**“ ministerstvo obrany. Metodologicky zaujímavé je skôr prepojenie týchto subsystémov, vrátane koordinácie pri príprave stratégií, ich hierarchizácii, stanovenie priorít a vzájomné spätné väzby. Je pochopiteľné že vzhľadom na právomoci prezidenta obidve ministerstvá realizujú prezidentské nariadenia. V tejto súvislosti sa dá hovoriť o význame bezpečnostnej rady, ktorá však nie je riadiacim a koordinujúcim centrom v bezpečnostnom systéme, hlavnú zodpovednosť nesú spomínané ministerstvá a ich štruktúry. Z metodologického hľadiska postavených cieľov ministerstva obrany USA je využiteľný prístup z citovaného QDR:

- od fragmentovanej pomoci k integrovanej vnútornej bezpečnosti (from fragmented homeland assistance- to integrated homeland security),
- od vertikálnej štruktúry a procesov (stove-pipes) k viac transparentnej horizontálnej integrácii (matrix) (spolu s ministerstvom vnútornej bezpečnosti),
- v spolupráci oboch ministerstiev rozvoj plánu vnútornej národnej bezpečnosti (na objasnenie distribúcie úsilia medzi federálnymi orgánmi),
- rozšírenie programov výučby a výcviku v rezorte MO pre iné agentúry, pomoc pri tréningových akciách, spoločné cvičenia a pod.

PRÍLOHY

Štruktúra Rady národnej bezpečnosti USA – podľa analýzy Broogings Institution

<http://www.brookings.edu/comm/policybriefs/pb68.htm>

Reakcia ministerstva obrany USA na stratégiu vnútornej bezpečnosti

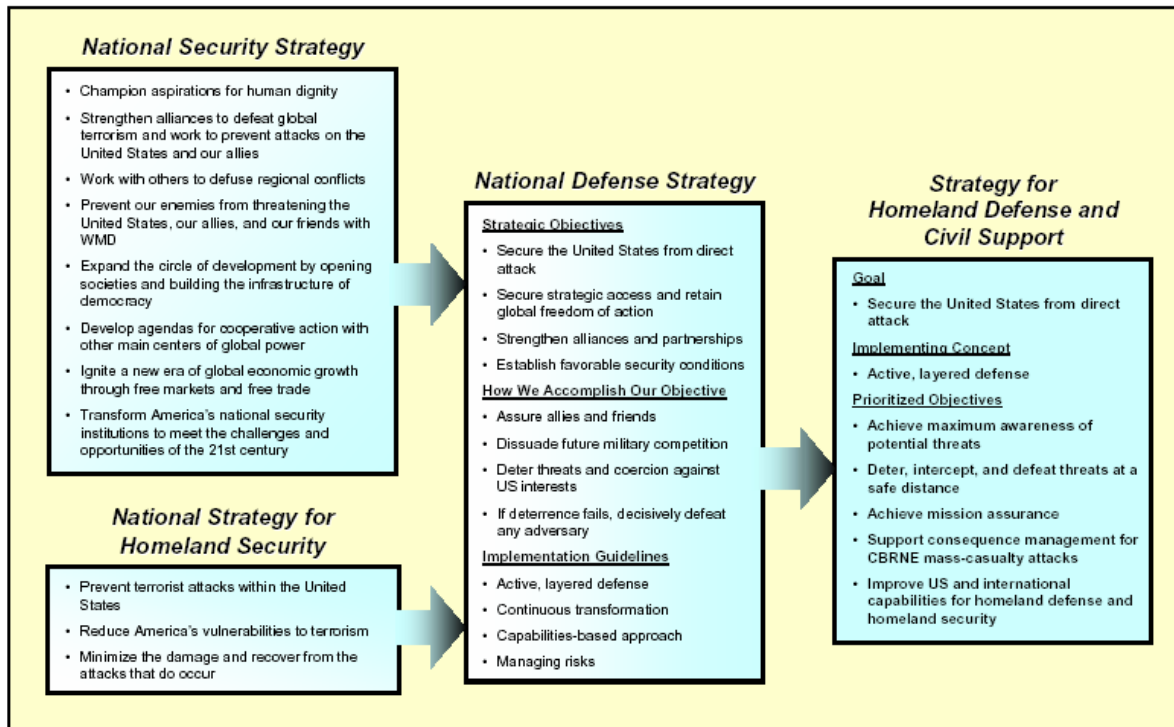

Figure 1: Strategic Underpinnings of the Homeland Defense and Civil Support Strategy

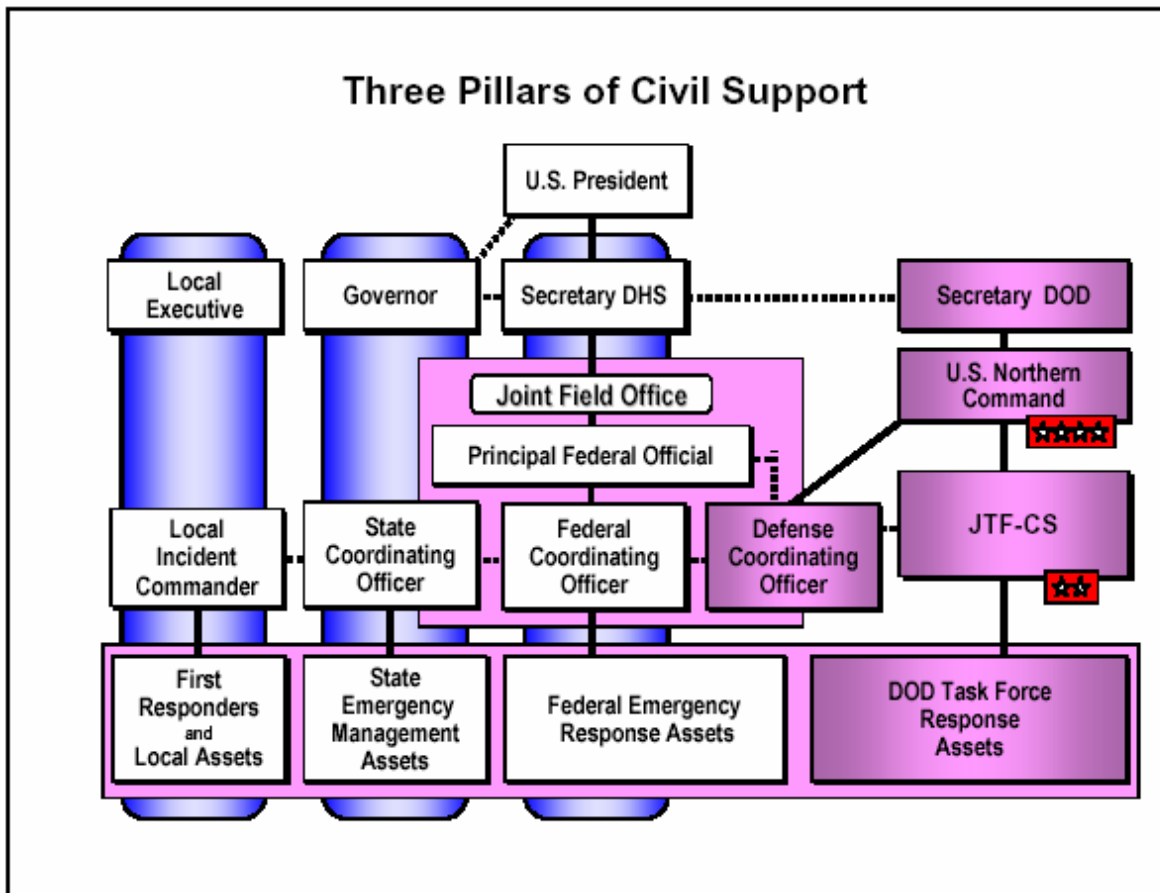

Figure. II-3. Three Pillars of Civil Support
(Source: JTF Civil Support Command Briefing 2005 and JHM)

PERSPEKTÍVY ROZVOJA PRVÉHO A DRUHÉHO STUPŇA VOJENSKÉHO ŠKOLSTVA V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

plk. Ing. Ján BURDA

plk. Ing. Svetozár BOHUŠ

Kurz národnej bezpečnosti, NAO, Liptovský Mikuláš

ABSTRAKT

Ukončenie transformácie jednotlivých stupňov vojenského školstva s dôrazom na posilnenie jeho výkonnosti, previazanosti s potrebami ozbrojených síl a zabezpečenie rozvoja vojenskej vedy. Pokračovanie v skvalitňovaní výcviku malých jednotiek. Zameranie sa na nové metódy cieľavedomého výcviku s dôrazom na realistický bojový výcvik blížiaci sa podmienkam novodobých bojísk, využitím Spoločného bojového výcvikového centra, príprava kľúčového personálu vo Výcvikovej jednotke vojenských misií a v neposlednej miere vybudovanie kvalitnej učebne – výcvikovej základne

Kľúčové slová: transformácia vojenského školstva, vojenský výcvik jednotiek.

„S budovaním nových - moderných ozbrojených síl je úzko spätá aj transformácia vojenského školstva s dôrazom na posilnenie jeho výkonnosti a previazanosti s potrebami ozbrojených síl a zabezpečenie rozvoja vojenskej vedy.“

Liptovský Mikuláš, 8. 9. 2006

Mgr. František KAŠICKÝ
minister obrany Slovenskej republiky

1. ÚVOD

Programové vyhlásenie vlády [1] a Dlhodobý plán štruktúry a rozvoja Ozbrojených síl Slovenskej republiky – MODEL 2015 [2], deklarujú potrebu transformácie vojenského školstva s dôrazom na posilnenie jeho výkonnosti a previazanosti s potrebami ozbrojených síl a zabezpečenie rozvoja vojenskej vedy. Úlohy ozbrojených síl, formulované v strategických dokumentoch v kontexte bezpečnostných záujmov Slovenskej republiky, vytvárajú rámec pre určenie hlavného cieľa národného systému vojenského vzdelávania, ktorý je v súčasnej dobe tvorený dvomi podsystémami:

- podsystem vzdelávania a výcviku, ktorý sa realizuje v Akadémii ozbrojených síl generála M. R. Štefánika a v Národnej akadémii obrany maršala A. Hadíka v Liptovskom Mikuláši, v Poddôstojníckej akadémii a vo výcvikových školách a zariadeniach v podriadenosti Veliteľstva výcviku Síľ výcviku a podpory
- podsystem odbornej prípravy a bojového výcviku, ktorý sa realizuje v rámci Pozemných síľ, Vzdušných síľ a Síľ výcviku a podpory.

Hlavným cieľom národného systému vojenského vzdelávania a profesionálneho rozvoja personálu OS SR, riadeného MO SR a GŠ OS SR je:

„Zabezpečenie komplexnej profesionálnej prípravy personálu na základe budovania a rozvoja ich kompetencií pre plnenie úloh ozbrojených síľ, ako garancie národnej bezpečnosti, v súlade s Ústavou a zákonmi Slovenskej republiky, ako aj medzinárodnými záväzkami štátu.“²⁹

Z hľadiska štruktúry vojenského školstva v rezorte MO SR:

- prvý stupeň predstavujú odborné výcvikové školy,
- druhý stupeň predstavuje Poddôstojnícka akadémia,
- tretí stupeň tvorí Akadémia ozbrojených síľ generála Milana Rastislava Štefánika a Národná akadémia obrany maršala Andreja Hadíka v Liptovskom Mikuláši.

2. BUDOVANIE A ROZVOJ Poddôstojníckej Akadémie a výcvikových škôľ a zariadení Veliteľstva výcviku

Veliteľstvo výcviku slúži ako taktická zložka Síľ výcviku a podpory OS SR s primárnym poslaním organizovať a vykonávať základný vojenský výcvik čakatel'ov prípravnej štátnej služby, vstupný odborný výcvik novo regrutovaných vojakov, odborný výcvik poddôstojníkov úrovne OR6 a OR7, vzdelávanie a výcvik poddôstojníkov v kariérnych a funkčných kurzoch, ako aj ďalší odborný výcvik profesionálnych vojakov všetkých hodnostných kategórií v krátkodobých špecializovaných kurzoch. Ďalej vykonávať výcvik kľúčového personálu jednotiek určených do vojenských operácií, poskytovať odbornú pomoc týmto jednotkám v etape špecifického výcviku a v neposlednej miere vytvárať podmienky na intenzívny a realistický spoločný výcvik jednotiek v SBVC a prebratie spolu zodpovednosti za úroveň vycvičenosti určených jednotiek OS SR. Ciele a poslanie v transformačnom procese jednotlivých škôľ Veliteľstva výcviku:

²⁹ Kelemen M. – Hirka I. – Baláž J.: Národný systém vojenského vzdelávania a profesionálneho rozvoja personálu OS SR v 21. storočí. In: Vojenské reflexie, roč. 1, č. 1/2006, str. 8. ISSN 1336-9202.

Základná výcviková škola (ZVŠ) Martin

- Vykonávať základný výcvik pre približne 2400 regrútov ročne.
(Dlhodobý plán rozvoja ministerstva obrany v výhľadom do roku 2015, kapitola VII, 4.5.1. Úlohy pre základný výcvik, ods.1)
- Parametre plánovania a programovania požiadaviek základného výcviku budú: maximálne 5 cyklov za rok, s maximálnou kapacitou do 480 žiakov v cykle, dĺžka kurzu 9ýždňov. *(Dlhodobý plán rozvoja ministerstva obrany v výhľadom do roku 2015, kapitola VII, 4.5.1. Úlohy pre základný výcvik, ods.2)*
- Kurz základného výcviku kadetov sa bude do podoby plného rozvinutia Základnej výcvikovej školy realizovať na Národnej akadémii obrany. Neskôr plnenie tejto úlohy prevezme Základná výcviková škola. *(Dlhodobý plán rozvoja ministerstva obrany v výhľadom do roku 2015, príloha 10, tabuľka č.2).*
- Posledný cyklus základného vojenského výcviku ukončiť v mesiaci október 2009 (2010) a dňom 20. 09. 2009 (2010) zahájiť sťahovanie Základnej výcvikovej školy do nových priestorov Vojenského výcvikového priestoru TURECKÝ VRCH

Odborná výcviková škola pozemného vojska (OVŠ PV) Martin

- pokračovať vo výcviku v rámci vstupného odborného výcviku (VOV),
- dňom 2.1.2007 začať výcvik v ďalšom odbornom výcviku a získať ďalšie odborné znalosti, potrebné pre výkon funkcie OR-6, OR-7,
- zabezpečiť zmluvný výcvik podľa požiadaviek jednotlivých zložiek OS SR,
- dobudovanie barierovej strelnice Sučany podľa schváleného stavebného zámeru

Poddôstojnícka akadémia (PA) Martin

Štábny poddôstojnícky kurz OR 6 – OR 9

Výcvik bol začatý 9. 10. 2006. Štábny poddôstojnícky kurz je určený pre vojenské hodnosti rotný až štábny nad rotmajster a je určený pre poddôstojníkov, ktorí pracujú na štábnych funkciách.

Kurz štábnych nad rotmajstrov OR 9

Príprava kurzu štábnych na rotmajstrov je plánovaná na rok 2006, tento kurz je určený pre vybraných nad rotmajstrov. Kurz bude určený na vstup do najvyššej poddôstojníckej hodnosti štábny nad rotmajster.

Kurz veliacich poddôstojníkov rôť OR 8

Príprava kurzu veliacich poddôstojníkov rôť je plánovaná na rok 2007. Kurz veliacich poddôstojníkov rôť je nezávislý od odbornosti určený pre poddôstojníkov vybraných na funkciu veliaceho poddôstojníka roty. Výcvik sa zameriava na líderské, technické a taktické úlohy zodpovedajúce poslaniu, povinnostiam a zodpovednostiam veliaceho poddôstojníka roty.

Kurz regrutačných poddôstojníkov OR 5 – OR 7

Príprava kurzu regrutačných poddôstojníkov je plánovaná na rok 2008. Kurz regrutačných poddôstojníkov bude navrhnutý tak, aby umožnil frekventantom získať zručnosti, znalosti a techniky pre úspech vo funkcii regrutačného pracovníka. Najväčšia časť je zameraná na štúdium obchodných techník a komunikačných zručností. Táto časť učí poddôstojníkov, ako presvedčiť vhodných mužov a ženy na vstup do služby v Ozbrojených silách Slovenskej republiky. Kurz využíva technický výcvik a praktické aplikačné cvičenia.

Odborná výcviková škola letectva, protivzdušnej obrany, komunikačných a informačných systémov a elektronického prieskumu (OVŠ LET PVO KIS a EPs)

Mokrad'

- príprava špecializácie 21 D „Operátor informačných systémov“,
- príprava kurzov ďalšieho odborného výcviku pre hodnosti OR7 a OR8,
- výstavba trenažéru VERA-E pre odbornosť EPs
- výstavba trenažéru LETVIS pre špecializáciu RL prieskum
- zriadenie lokálnej akadémie CISCO
- vybudovanie učebno-výcvikovej základne pre MOKIS
- reorganizácia školy (vytvorenie detašovaného pracoviska v Košiciach a výcvik leteckých odborností od 1.10.2006)
- ukončiť vykonávanie výcviku v posádke Košice k 31.12.2008 a redislokovat' detašované pracovisko do posádky Liptovský Mikuláš – kasárne Mokrad')
- dostavba výcvikového hangáru L, PVO a KIS
- dokončenie úplnej plynofikácie objektu
- dokončenie rekonštrukcie objektu do roku 2012

- v oblasti špecializovaných kurzov rozšíriť oprávnenia na poradenstvo, výchovu, vzdelávanie a overovanie odbornej spôsobilosti odborných pracovníkov v oblasti bezpečnosti vyhradených technických zariadení.

Výcviková jednotka vojenských misí (VJVM) Martin

Vznikla 1. 10. 2006 ako súčasť Veliteľstva výcviku. Jej poslaním do budúcnosti bude príprava kľúčového personálu jednotiek určených do vojenských misí, príprava profesionálnych vojakov do pozorovateľských misí a do štábnych funkcií v štruktúrach NATO a EÚ. Ďalej poskytovať odbornú pomoc pri vykonávaní účelného špecifického výcviku jednotiek určených do vojenských misí.

Spoločné bojové a výcvikové centrum (SBVC) Lešť

Vzniklo 1. 10. 2006 ako odbor Veliteľstva výcviku v Martine, detašované pracovisko vo VVP Lešť. Jeho cieľom je vykonávať intenzívny a realistický vševojskový výcvik (zameraný na úroveň praporečných skupín a brigád), ktorý bude asistovať veliteľom pri rozvoji vycvičených, kompetentných veliteľov a vojakov počas prípravy jednotiek na dosiahnutie úspechu na modernom bojisku.

3. ZÁVER

Členstvo Slovenskej republiky v NATO nás prirodzene stavia pred plnenie úloh kompatibility aj v oblasti vojenského vzdelávania a výcviku personálu. „Úlohou vyššieho velenia je vytvárať podmienky pre efektívny, obsahom moderný systém vojenského vzdelávania a profesionálneho rozvoja personálu v súlade s národnými záujmami, hodnotami a tradíciami, ktorý bude otvorený a adaptabilný najnovším svetovým informáciám a poznatkom, porovnateľný s najvyspelejšími štátmi NATO.“³⁰. V neposlednej miere je tiež nutné daný systém rozvíjať aj v spolupráci s civilnými vzdelávacími inštitúciami a bezpečnostnou komunitou SR.

BIBLIOGICKÉ ODKAZY

[1] Programové vyhlásenie vlády SR

[2] Dlhodobý plán štruktúry a rozvoja Ozbrojených síl Slovenskej republiky – MODEL 2015

³⁰ Kelemen M. – Hirka I. – Baláž J.: Národný systém vojenského vzdelávania a profesionálneho rozvoja personálu OS SR v 21. storočí. In: Vojenské reflexie, roč. 1, č. 1/2006, str. 13. ISSN 1336-9202.

SELECTED ASPECTS IN MANAGEMENT OF AIR ORGANIZATION

Col. (GS) Miroslav KELEMEN, PhD.

National Defence Academy, L. Mikuláš, Slovakia

Col. Dr. Marek GRZEGORZEWSKI

Air Force Academy, Deblin, Poland

ABSTRAKT

Jedným z prístupov v rámci hlavnej stratégie, ktorú môže letecká organizácia využívať pre plnenie svojho poslania a dosiahnutie dlhodobých cieľov, je aj prístup k manažmentu leteckej organizácie založený na spôsobilostiach prioritne v oblasti bezpečnosti leteckej prevádzky (t.j. prevádzkyschopnosti na akceptovateľnej úrovni bezpečnosti letov a pod.). Je ale ľahšie o tom diskutovať, ako tento prístup v reálnej praxi vzdušných síl vždy bezbolestne aplikovať. Odráža priority vybraných cieľov organizácie, rešpektujúc faktor času, ktorý podmieňuje dlhodobé zámery organizácie. Systémový a situačný prístup k manažmentu leteckej organizácie s požadovanými spôsobilosťami zvyšuje efektívnosť procesov a umožňuje komplexnejšiu reakciu organizácie na vnútorné alebo vonkajšie podmienky. Nový systém riadenia vojenského výcviku, v podmienkach ozbrojených síl Slovenskej republiky, vytvára podmienky pre využívanie uvedeného prístupu. Súčasne, dokončenie transformácie najmä tretieho stupňa vojenského školstva umožní profesionálnu prípravu nášho personálu a tým znásobí výhody systému riadenia výcviku. Musí ale posilniť vojensko-odborný charakter vysokoškolského, kariérneho a odborného vzdelávania a vojenského výcviku jeho absolventov, v súlade s požiadavkami ozbrojených síl. Musí zabezpečiť vstupné kompetencie profesionálnych vojakov pred ich ustanovením do základných funkcií v ozbrojených silách a ich rozvoj v rámci kvalitného, celoživotného vzdelávania po dobu aktívnej štátnej služby. Transformáciu vojenského školstva preto vnímame ako výzvu pre obsahovú zmenu profesionálnej prípravy personálu pre ozbrojené sily, rešpektujúcu národné, európske a koalíčné štandardy v uvedenej alebo príbuznej (civilnej) oblasti.

Kľúčové slová: spôsobilosti, manažment, riadenie výcviku, profesionálna príprava.

...Človek často zložil najvyššiu daň za to, že si vydobyl „vlastné krídla“...

1. INTRODUCTION

Air organization management is presented as managerial work in the special sphere of human activities, and an air traffic operation admittedly is such an activity. It fulfils three basic managerial tasks:

- human resource management in an air organization,
- work and organization management, and
- process and operation management.

At the same time, air organization management applies and accepts „unambiguous representation which results from three approaches to management, mutually supporting each other: classical, fulfilling the task of work and organization management; behaviouristic, controlling human resources; and managerial science, emphasising production and operation control.“³¹.

One of operative approaches within the main strategy, which is being used by an air organization to follow its mission and to reach long-term objectives, is flight safety management. It reflects the relative priority of selected objectives of the organization, regardless of time, which is the condition for long-term intentions. Future, expected results of the air organization are also partially determined by providing a permanent routine of various organization activities in the sphere of flight safety. An air practise also needs application of a system and situation approach to flight safety management to reach higher efficiency of partial activities and more complex organization reaction on its inner and outer conditions in standard or non standard (dangerous, crash, emergency) situations.

In the Armed Forces of the Slovak Republic, the flight safety management is represented by the command and flight safety authorities of the Armed Forces command and control on corresponding levels (strategic, operational, and tactical). They are designed to provide effective human resources processes and relation control and also flight safety risks control in the organization, practise and flight operation support.

Flight safety management is understood as an integral part of planning processes, control, leadership and inspection of the flight organization with the purpose – primarily to eliminate and secondarily to control the safety risks in the following dominant areas of an air traffic operation:

- flight operation safety, and
- airport security.

³¹ J. H. Donnelly – J. L. Gibson – J. M. Ivancevich: Management. Praha : Grada publ., 2004, p. 49. ISBN 80-7169-422-3

2. SYSTEM AND SITUATIONAL APPROACH

Within the main strategy, flight safety management procedures are realized in both or only one area of an air operation in dependence on an organization mission and homologation range (an activity subject).

The strategic management of flight safety represents „a complex of management decisions and activities which define the long-term efficiency of an organization“³² in a flight operation, in the process of strategic planning, realizing and evaluating. Global objectives of the flight safety management are as follows: a flight activity routine, its safety, protection and flight operation defence with an acceptable level of flight safety (security) based on elimination, reduction, or control of possible hazards, in dependence on a particular control level (a management level) and an air operator mission, all that within a complex system of organization flight safety management. Main tasks of flight safety management are determined by the introduced general objectives and are generally specified:

- to take part in control of human resources and selecting them for a flight operation;
- to cooperate in creating the legislative and material environment (control of training resources) to fulfil tasks in the area of flight operation safety;
- to control processes of obtaining, development and maintaining air crew competence;
- to execute important regular inspections of air crashes, incidents and non standard (dangerous, crash, emergency) situations to secure acceptable level of air operation safety – the most valuable source of prevention and successful performance of given tasks of the organization;
- to provide effective priority prevention in order to avoid and reduce air crashes and incidents or air operation safety threat (protection and defence ...) caused by a human factor (an unconscious error, a human intention);
- to provide education and training of personnel in the area of flight safety, with the priority to prepare top managers, middle level and the first level safety managers (focused on aircraft crew commanders and flight instructors in the area of flight operations, and shift leaders – guard commanders working in the area of airport protection and defence, airport security workers);
- to organize and perform tasks of joined training of assigned parts of armed forces and individual components of an integral emergency system of the Slovak Republic;
- to take measures and use adequate tools to reach specified partial objectives in the area of flight safety;

³² S. P. Robbins – M. Coulter: Management. Praha : Grada publ., 2004, p. 192, p. 474, p. 32. ISBN 80-247-0495-1

- to control dedicated forces and search and rescue means in the cases of critical situations in the area of flight safety and to coordinate rescue and settling work during the task performance of a crisis management system in a particular section.

In practise, operative management of flight safety generally „includes a design, realization and inspection of a transformation process“², which changes resources (inputs) for flight operation through various processes, procedures and activities to reach required results in an air organization in compliance with its main strategy. Primary attention is focused on flight quality, effectiveness and safety in the process of complex organization management in different variable situations of everyday life, activities, inner and outer conditions of the flight organization and operation.

On the basis of knowledge and work experience, *the system approach to flight safety based approach to air organization management* is perceived as „the process in which objective reality is being gradually recognized in its elaborateness and complexity in order to manage its progress. It is a way of thinking, solving a problem and a way of the process by which events are understood comprehensively in their inner and outer relations.“³³. A system approach underlines a modern theory of management, application and integration of knowledge about management.

In an air operation, the safety management presents an inwardly integral system of components (subsystems) which respect their own identity (particularities, risks) and existence of mutual relations, also their unions with other spheres of human activities in accordance with an intention to eliminate influence of risky flight factors and to secure the maximum level of flight safety en bloc.

The system of flight safety is comprised of the subsystems: pilot – airplane – environment, organization and control of air personnel training for flight activities management, organization and air operation control and flight support, management authorities of flight safety, investigation and prevention, a subsystem of air personnel training, science, research in the sphere of flight safety. The system of flight safety is perceived as an open system having an interactive relation to its environment. The flight safety level is given by quality level, effectiveness, and reliability of individual components (subsystems) of a flight safety system. The flight safety, at the same time, expresses an attained state of the accident frequency using the selected statistical data. It is a concern of all flight operation

³³ M. Sedlák: Manažment. Bratislava : IURA EDITION, 2001, p. 42. ISBN 80-89047-18-1

participants as well as air service members who attend planning, organizing, execution and support, inspection and flight operation evaluation.

The flight safety is a general notion expressing the system attribute (a subsystem of a pilot – an airplane – environment) which is given by the competence to complete and secure the flight without life and health threat of an air crew and people, without damage or destruction of an airplane or property.

The flight safety is created by: subjective and objective (primarily and secondarily) factors of a crew, an airplane, flight environment (flight conditions), an organization and flight control, flight safety and prevention in an air formation on the tactical level – an air operator (in air mission performance) being under influence of other spheres within flight safety subsystems.

Importance of the notion „flight safety“ introduces an initial platform in the objective sphere of a system approach. At the same time we can „personificate“ the notion „flight safety“ on pilots (crews) and safety personnel of a particular air formation (an air company, an operator, an airport manager ...), within their flight activities or individual fulfilment of given flight tasks. Phenomena (factors), counterworking the safety of an actual flight, create a complex of risky flight factors.

The situation approach to air organization management, in the sphere of flight safety, is characterized by searching for a management method sufficient for each new situation in an air operation or in an organization. Management personnel try to realize the situation conditions and real possibilities which have resulted from the given situation also the decisions and situation control on „an optimum path“ to the specified destination and expected organization results, under the influence of its inner and outer conditions.

The best known situation („contingent variable“²) factors which generally have the most significant influence on organization management as well as on the management in various changeable situations, have been identified following the experience and results in management research:

- a size of an organization,
- a routine, technology and tasks,
- unsafe of environment, and
- individual differences.

The air organization manager administers several management styles depending on a situation. The tasks of flight safety management, in a system and situational approach to a given problem, are normally fulfilled at the same time together with:

- competence control of flight crews, realization of situation control of integrated flight preparation and training (expressed as „a complex aviation education“³⁴,
- air accident and incident investigation,
- accident frequency prevention in an air operation, and
- in safety risk management of an air operation.

3. INSTITUTIONAL AND OPERATIONAL DOMAIN OF PILOT'S TRAINING

According to the Model of the Armed Forces of the Slovak Republic, a part of flight training is (and will be) executed by some civil air school and the Slovak Air Force.

The perspective model of flight training will provide the civil „screening flight training“ at the beginning, followed by the basic, advanced and combat military flight training.

The flight training of our future military pilots must be done and based on the Slovak Air Force and the NATO Air Force Standards. The civil part of training respects the international civil aviation organization's rules and regulations, and military requirements for graduates of screening flight training.

Generally, the future training and development model of pilots will be compatible with general military training programmes abroad. The military model centres on well-trained and combat ready units led by competent and confident leaders (for example USA).

The future training and development model of pilots also identifies three main domains throughout their career: the institutional domain, the operational domain and self-development domain.

The institutional domain includes *Individual initial military training of pilots-cadets* at the beginning of their academic studies in Liptovský Mikuláš that lasts at least 9 weeks. After that the future pilots are developed via *University education*, 4 years bachelor's study. During their studies pilots-candidates take part in *Advance individual and small unit's military training* provided by the military commanders-instructors of the National Defence Academy Liptovský Mikuláš.

³⁴ R. Klecun: Nové trendy vo vzdelávaní leteckých odborníkov. Vysokoškolské skriptá. Košice : VLA, 2003.

The Initial professional military education of pilots (bachelor's study) can be carried out within an military or some civil university environment (Akadémia Ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika Liptovský Mikuláš, Letecká fakulta Technickej univerzity Košice, Žilinská univerzita v Žiline).

The model of education and training could approve a combined military – civil study programmes for our future pilots-cadets according to their accreditation.

Throughout a soldier's and student's career of pilots-cadets the functional training that enhances their skills for the future duty positions is provided and carried out.

First of all the initial flight training (screening) is very important for the next pilot's development within the operational domain.

The operational domain in the Slovak Air Force usually includes air base training, joint training exercises (domestic, international) and operational deployments of selected units abroad (humanitarian operations, peacekeeping operations ...).

The main training goals of pilot's are focused on the air base training that consists of the individual and crew's flight training, navigation training, and flight formation's training including a leader focused training also. Within the air base training we can recognize:

- Screening flight training,
- Basic flight training,
- Advanced flight training,
- Combat flight training.

The flight training of pilots-cadets is usually organized for the aircrafts and helicopters separately. The special kind of military preparation and training can be arranged during pilot's academic studies or extra after their graduation.

Internal screening flight training (during their studies) could be organized within 3-year-period. Pilots-cadets would reach the goals of screening flight training at 20 flying hours within total number of 150 flying hours.

External screening flight training (after graduation of pilots-candidates) could be organized within 12-18 month-period. Pilots-cadets would reach the required goals of screening flight training within minimum total number of 100 flying hours before joining the basic military flight training at the Air Force bases.

Generally, the initial flight training (screening) presents the following training execution process:

- ❖ Preparation for flight training,
- ❖ Conduct of flight training focused on safety navigation preparation of pilots-cadets:

Radio and navigation aids- the purpose and use of navigation, radio theory – voice Communication, directing finding – NDB, DME/VOR/ILS, Global navigation satellite system, (GPS, etc.), Inertial navigation system, Flight management system, etc.,

❖ Recovery from flight training.

„The content of theoretical preparation and screening flight training“ includes:

- selected theses and tasks to be trained,
- planning the conduct of flight training (flight activities),
- preparation of flight plans, training of the pilots-candidates and pilots-instructors,
- issuing the Air Task Order, Air Traffic Order and Flight safety regulations for flight activities,
- conducting rehearsals,
- pre-execution checks of pilots (cadets and instructors also).

The screening flight training has to be safe, efficient and effective. It is an important part of integrated flight preparation and training of pilots, based on pedagogical and psychological aspects pilot's education and training.

The recovery process includes conduct of:

- the maintenance training,
- the support unit's training.

The most important part of recovery process is the execution of training evaluations and the after action reviews (partial and summarize debriefing...). They provide the feedback that contributes to the manager's (commander's) overall evaluation of training effectiveness and unit assessment.

4. CONCLUSION

The management of air organization in the field of the Air Force respects the specific environment and air operation conditions as well as conditions of airport security. It substantially participates in improving the professional air and ground personnel readiness to manage complicated safety situations and flight crises, at the airport also apart from it.

On the author's information and „air experience within NATO and apart of it“³⁵, the system and situation approach to flight safety management makes conditions for more effective and complex air organization management as a complement to a standard,

³⁵ S. Szabo – L. Socha: Ozbrojené sily NATO. Vysokoškolské skriptá. Košice : VLA, 2001

behaviouristic and scientific approach to management in stable conditions or in the dynamic environment i.e. situation classification variables in the air operation.

In respect to tendency show to penetrate problems of flight safety from a point of view of a human who is responsible for a safety function of particular air operation components, the management of air crew competence is a critical task in system and situation flight safety management. Pilot (crew) competence is generally understood as his (their) psycho-physiological and social-psychological quality and efficiency, in accordance with their flight activity qualification. Attention of aeronautical operators and specialists is focused on gaining, development and active maintaining of pilot (crew) competence following pilot's moral and voluntary qualities, stressing their professional, psychical and physical readiness for individual or team fulfilment of flight tasks in standard and non-standard situations.

In air practise, air crew competence management presents the situation system control of integrated air preparation and training of airplane pilots (crews). It is lifelong, self realization process during an air career, focusing on gaining, development and maintaining crew competence in flight activities. Despite this, we perceive integrated air preparation and training of pilots as a complex system of human, material and technical elements which have their function in a professional preparation of pilots (crews) where the process (technology) of aeronautical education and training cyclically alternates. The philosophy of „situation control following the system approach“³⁶ is applicable and compatible also in conditions of a commercial air company for pilots with a different level of competence i.e. airworthiness, „within a global environment“³⁷.

The real air practice confirms the facts that in an air operation we will never be dead ready for all problems and technology or human factor failings which can exceed an acceptable level of flight safety. We will struggle against that by sophisticated education, training, modernization and activities based on communication, coordination and cooperation within aviation and with our partners.

REFERENCES

DONNELLY, J. H. – GIBSON, J. L. – IVANCEVICH, J. M.: Management. Praha: Grada publ.,2004, p. 49. ISBN 80-7169-422-3.

ROBBINS, S. P. – COULTER, M.: Management. Praha: Grada publ.2004, p. 192, p. 474, p. 32. ISBN 80-247-0495-1.

³⁶ T. Lazar et al.: Priebežná výskumná správa. Projekt SIRIAD. Košice : VLA, 2004, príloha č. 4

³⁷ P. Nečas – F. Olejník – S. Szabo: Information warfare and security. Krakow : TU, 2000, p. 75 – 80. ISBN 83-7230-040-2

SEDLÁK, M.: Manažment. Bratislava: IURA EDITION, 2001, p. 42. ISBN 80-89047-18-1

KLECUN, R.: Nové trendy vo vzdelávaní leteckých odborníkov. Košice: VLA, 2003, 115 s.

SZABO, S. – SOCHA, L.: Ozbrojené sily NATO. Vysokoškolské skriptá. Košice: VLA, 2001

LAZAR, T. et al.: Priebežná výskumná správa. Projekt SIRIAD. Košice: VLA, 2004, príl. č.4.

NEČAS, P. – OLEJNÍK, F. – SZABO, S.: Information warfare and security. Krakow: TU, 2000, p. 75 – 80. ISBN 83-7230-040-2.

KELEMEN, M. – SZABO, S.: Príprava pilotov vzdušných síl OS SR. In: Letectví + kosmonautika. Praha : Aeromedia a.s., 2005, 81. ročník, č. 10, s. 36 – 39. ISSN 0024-1156.

VOJENSKÉ REFLEXIE

VOJENSKÉ ODBORNÉ PERIODIKUM

Informácie pre autorov:

1. Príspevky musia byť spracované písmom „Times New Roman“, veľkosťou písma „12“, s riadkovaním „1,5“ v MS WORD.
2. Nadpis príspevku, nadpis abstraktu a nadpisy kapitol zvýraznite „tučným písmom „B“ bold.
3. Pod názvom príspevku uveďte meno, priezvisko a pracovisko autora.
4. Následne uveďte stručný abstrakt príspevku a kľúčové slová.
5. V záujme prehľadnosti čleňte príspevky do kapitol.
6. Odkazy (citácie) uvádzajte v texte, pod čiarou na konci strany alebo ako bibliografické odkazy (použité pramene) na konci príspevku pod hlavičkou „ BIBLIOGRAFICKÉ ODKAZY“, alebo „LITERATÚRA“.
7. Príspevky (korešpondenciu) posielajte na e-mailovú adresu redakcie: knb@nao.sk

VOJENSKÉ REFLEXIE

Vojenské odborné periodikum NAO v Liptovskom Mikuláši

Vydavateľ: Národná akadémia obrany maršala Andreja Hádika v Liptovskom Mikuláši

Demänovská cesta č. 393

031 01 Liptovský Mikuláš

Počet strán: 93

Náklad: elektronický časopis uverejnený na internete: www.nao.sk

Vydané: január 2007, ročník II., číslo 1/2007

Jazyková korektúra: PhDr. Haragová

ISSN 1336-9202

